

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

**Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys
veiksniai Vilkaviškio rajono savivaldybėje**

Baigiamasis magistro studijų projektas

Paula Aidukonienė

Projekto autorė

Doc. dr. Rūta Petrauskienė

Vadovė

Kaunas, 2023

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai Vilkaviškio rajono savivaldybėje

Baigiamasis magistro studijų projektas

Viešasis administravimas (6211LX040)

Paula Aidukonienė

Projekto autorė

Doc. dr. Rūta Petrauskienė

Vadovė

Lekt. dr. Paulina Budrytė

Recenzentė

Kaunas, 2023

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Paula Aidukonienė

Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai Vilkaviškio rajono savivaldybėje

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Paula Aidukonienė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Aidukonienė, Paula. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai Vilkaviškio rajono savivaldybėje. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovė doc. dr. Rūta Petrauskienė; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): 03S (L07).

Reikšminiai žodžiai: atsparumas, socialinis atsparumas, socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai, Vilkaviškio rajono savivaldybė, nevyriausybinė organizacija, vietos bendruomenė.

Kaunas, 2023. 82 p.

Santrauka

Pastaruoju metu kylantys įvairūs iššūkiai (pvz., COVID-19 pandemija, migrantų krizė, karas Ukrainoje ir kt.) vis dažniau verčia susimąstyti vietos bendruomenes, kokių sprendimo būdų reikėtų imtis, norint tinkamai juos įveikti. Bendruomenėse kylančių iššūkių gausa ir neigiami jų padariniai, darantys įtaką bendruomenių gyvenimui, sąlygoja būtinybę nagrinėti socialinio atsparumo idėją. Mokslininkai pažymi, kad atsparumas – tai savybė, kuri gali būti skirtingai apibrėžta, atsižvelgiant į individo, šeimos, bendruomenės, organizacijos, visuomenės, kultūros kontekstus. Tačiau daugelį mokslų atstovų vienija bendra nuomonė, kad atsparumas apima teigiamus veiksmus, kurie pasitelkiami ruošiantis iššūkiams arba po jų, kad atsparumą nuolatos reikia didinti (Lee ir kt., 2016). Dėl šių priežasčių vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių tyrimai tampa ypatingai aktualūs, kadangi, jais remiantis, galima nustatyti silpniausias vietos bendruomenių sritis, imtis reikalingų veiksmų atsparumui didinti bei pagrįstai nubrėžti ilgalaikius strateginius tikslus. Strateginiuose dokumentuose išryškintas poreikis ieškoti naujų galimybių efektyviam ir specializuotam ekonomikos augimui skatinti ir tobulinti esamas priemones, išryškinant socialines bendruomenių problemas. Šiame baigiamajame projekte yra pateikiamas teorinis vietos socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelis, taip pat analizuojamas konkretus Vilkaviškio rajono savivaldybės atvejis, siekiant ištirti šios savivaldybės vietos bendruomenių socialinį atsparumą. Tyrimo problema – kokie veiksniai sąlygoja Vilkaviškio rajono savivaldybės vietos bendruomenių socialinį atsparumą? Tyrimo objektas – vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai. Projekto tikslas – nustatyti Vilkaviškio rajono savivaldybės vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius. Projekto uždaviniai: 1. Parengti vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių teorinį modelį. 2. Išanalizuoti teoriniame vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelyje pateiktų atsparumo veiksnių taikymą tarptautiniuose ir nacionaliniuose strateginiuose bei teisinio reguliavimo dokumentuose. 3. Atlikti vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių tyrimą Vilkaviškio rajono savivaldybėje. Projekte naudoti tyrimo metodai – mokslinės literatūros analizė, teisės aktų analizė ir strateginių dokumentų analizė, modeliavimas, anketinė apklausa. Pirmame skyriuje analizuojama bendruomenių, kaip nevyriausybinių organizacijų, reikšmė viešojo valdymo sistemoje, nagrinėjama vietos bendruomenės samprata ir veiklos ypatumai, tipai bei jų socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai, suformuojant teorinį modelį. Antrame skyriuje nagrinėjamas teoriniame vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelyje pateiktų atsparumo veiksnių taikymas tarptautiniuose ir nacionaliniuose strateginiuose ir teisinio reguliavimo dokumentuose. Trečiame skyriuje yra pristatoma empirinio tyrimo metodologija, analizuojama Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių veikla, pateikiama atlikto kiekybinio tyrimo – anketinės apklausos – duomenų analizė. Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė skirtingą vietos bendruomenių socialinį atsparumą

sąlygojančių veiksnių pasireiškimą Vilkaviškio rajono savivaldybės vietos bendruomenėse, kadangi stipriausiai pasireiškia tokie socialinio atsparumo veiksniai, kaip *bendruomenės efektyvumas, bendruomenės ryšiai ir organizacinė struktūra*, silpniausiai – *organizacinis pasitikėjimas bei organizacinė komunikacija*. Akcentuotina, kad siekiant sutelkti vietos bendruomenes bendram iššūkių sprendimui, būtina nemažai pastangų, tačiau Vilkaviškio rajono savivaldybėje yra parengti strateginiai dokumentai bei įgyvendinamos programos, susijusios su vietos bendruomenių veiklos ir jų vystymo skatinimu. Apibendrinus atlikto tyrimo rezultatus, pateikiamos išvados ir rekomendacijos LR Seimui, LR Vyriausybei, Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijai bei šios savivaldybės vietos bendruomenėms. Baigiamasis projektas baigiamas naudotos mokslinės literatūros bei informacijos šaltinių sąrašais.

Aidukonienė, Paula. Factors Determining the Social Resilience of Local Communities in Vilkaviškis District Municipality. Master's Final Degree Project / supervisor assoc. prof. Rūta Petrauskienė. Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): 03S (L07).

Keywords: resilience, social resilience, factors determining social resilience, Vilkaviškis district municipality, non-governmental organization, local community.

Kaunas, 2023. 82 p.

Summary

Recent challenges (e.g., the COVID-19 pandemic, the migrant crisis, the war in Ukraine, etc.) are increasingly forcing local communities to think about what solutions should be adopted to overcome these challenges properly. The multitude of challenges that arise in communities and their negative consequences affecting the lives of communities make it necessary to examine the idea of social resilience. The researchers note that resilience is a quality that can be determined based on the context of the individual, family, community, organization, society, and culture. However, many scholars agree that resilience involves positive actions that are taken in preparation for or after challenges, that resilience needs to be continuously enhanced (Lee et al., 2016). For these reasons, studies of the factors determining the social resilience of local communities become particularly relevant, since, based on them, it is possible to determine the weakest area of local communities, the actions needed to increase resilience and to draw a reasonable long-term strategic goal. The strategic documents highlight the need to look for new opportunities to promote efficient and specialized economic growth and to improve existing measures, highlighting the social problems of communities. This final project presents a theoretical model of local social resilience factors, as well as analyzes the specific case of Vilkaviškis district municipality to investigate the social resilience of the local community of this municipality. Research problem - what factors determine the social resilience of local communities in Vilkaviškis district municipality? The object of the study – the factors determining the social resilience of local communities. The aim of the project – to identify the factors determining the social resilience of the local communities in Vilkaviškis district municipality. Tasks of the project: 1. To prepare a theoretical model of factors determining the social resilience of local communities. 2. To analyze the application of the social resilience factors in international and national strategic and legal regulatory documents presented in the theoretical model of factors determining social resilience of local communities. 3. To conduct a study of the factors determining the social resilience of local communities in Vilkaviškis district municipality. Research methods used in the project – analysis of scientific literature, analysis of legal acts and strategic documents, modeling, questionnaire survey. The first chapter analyzes the significance of communities as non-governmental organizations in the public management system, examines the concept of the local community and its operational characteristics, types and factors determining their social resilience, representing a theoretical model. The second chapter examines the application of resilience factors in international and national strategic and legal regulation documents, presented in the theoretical model of the factors determining social resilience of local communities. The third chapter presents the methodology of the empirical research, analyzes the activities of the local communities of the Vilkaviškis district municipality, and presents the analysis of the quantitative research data – questionnaire survey. The results of the

conducted research revealed the different manifestation of the factors determining the social resilience of local communities in the local communities of Vilkaviškis district municipality, since such social resilience factors as community efficiency, community relations and organizational structure are most strongly manifested, while the weakest is organizational trust and organizational communication. It should be emphasized that to mobilize local communities for a common solution to challenges, efforts are necessary, but the municipality of Vilkaviškis district has prepared strategic documents and implemented programs with the promotion of community activities and their development. After summing up the results of the research conclusions are presented and recommendations to the Seimas of the Republic of Lithuania, the Government of the Republic of Lithuania, the administration of the Vilkaviškis district municipality and the local communities are formulated. The final project ends with the lists of cited scientific literature and information sources.

Turinys

Lentelių sąrašas	9
Paveikslų sąrašas	10
Santrumpų ir terminų sąrašas	11
Įvadas.....	12
1. Teorinis vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelis.....	15
1.1. Bendruomenių, kaip nevyriausybinų organizacijų, reikšmė viešojo valdymo sistemoje.....	15
1.2. Vietos bendruomenės samprata, tipai ir veiklos ypatumai.....	18
1.3. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai	21
2. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių taikymas tarptautiniuose ir Lietuvos Respublikos strateginiuose bei teisinio reguliavimo dokumentuose	33
2.1. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių analizė tarptautiniuose ir nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose.....	33
2.2. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių analizė teisės aktuose	42
3. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių tyrimas Vilkaviškio rajono savivaldybėje.....	48
3.1. Tyrimo metodika	48
3.2. Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių veiklų, orientuotų į socialinio atsparumo didinimą, analizė.....	55
3.3. Tyrimo rezultatų analizė.....	61
Išvados	70
Rekomendacijos.....	72
Literatūros sąrašas	74
Informacijos šaltinių sąrašas	79
Priedai.....	83
1 Priedas. Tyrimo „Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai Vilkaviškio rajono savivaldybėje“ anketa.....	83
2 Priedas. Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių regresinės tiesės koeficientų reikšmės, 2022 (sudaryta autorės).....	86

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Tradicinės ir modernios bendruomenės bruožai (sudaryta autorės, remiantis Šlapkauskas, 2011, cit. iš Nefas, 2021, p. 50).....	17
2 lentelė. Vietos bendruomenės samprata (sudaryta autorės, remiantis Vorevičienė ir kt., 2018)....	19
3 lentelė. Skirtingų atsparumo sąvokų reikšmė ir charakteristikos (sudaryta autorės, remiantis Liu ir kt., 2021).....	23
4 lentelė. Veiksniai, sąlygojantys atsparumą individualiu ir bendruomenės lygmeniu (sudaryta autorės, remiantis Paton and Douglas, 2006)	26
5 lentelė. Penkios socialinio atsparumo dimensijos „5S“ modelio sistemoje (sudaryta autorės, remiantis Saja ir kt., 2019).....	27
6 lentelė. Organizacijos atsparumą sąlygojantys veiksniai (sudaryta autorės, remiantis Liu ir kt., 2021)	29
7 lentelė. 4 sritys, skatinančios atsparumą (sudaryta autorės, remiantis EBPO atliktais tyrimais, 2022)	34
8 lentelė. Anketos klausimų pagrindimas (sudaryta autorės)	49
9 lentelė. Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė (sudaryta autorės, remiantis Janilionis, 2015)....	53
10 lentelė. Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų respondentų demografinė charakteristika, 2022 (sudaryta autorės).....	54
11 lentelė. Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai, 2022 (sudaryta autorės)	62
12 lentelė. Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų socialinio atsparumo ir jį sąlygojančių veiksnių sąsajos ryšys su respondentų amžiumi, išsilavinimu ir priklausymo organizacijai trukme, 2022 (sudaryta autorės)	62
13 lentelė. Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų socialinio atsparumo ir jį sąlygojančių veiksnių sąsajos ryšys, 2022 (sudaryta autorės)	64
14 lentelė. Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių regresinės tiesės koeficientų reikšmės, 2022 (sudaryta autorės).....	65
15 lentelė. Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių regresinės tiesės koeficientų reikšmės, 2022 (sudaryta autorės).....	66

Paveikslų sąrašas

1 pav. Trečiojo sektoriaus vieta tarp trijų susijusių segmentų (sudaryta autorės, remiantis Evers ir Laville, 2004)	16
2 pav. Pažeidžiamumo, atsparumo ir prisitaikymo sąvokų charakteristikos (sudaryta autorės, remiantis Gallopín, 2006)	22
3 pav. Teorinis vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelis (sudaryta autorės, remiantis mokslinės literatūros šaltinių analize)	31
4 pav. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių pasireiškimas tarptautiniuose ir nacionaliniuose strateginiuose bei teisinio reguliavimo dokumentuose (sudaryta autorės, remiantis tarptautinių, nacionalinių strateginių ir teisinių dokumentų analize)	46
5 pav. Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių atstovų nuomonė apie socialinio atsparumo bendruomenėse pasireiškimą, 2022 (sudaryta autorės)	67
6 pav. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių pasireiškimas Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninėse organizacijose (sudaryta autorės, remiantis atlikto tyrimo rezultatais)	68

Santrumpų ir terminų sąrašas

Santrumpos:

NVO – nevyriausybinė organizacija

BŽŪP – bendroji žemės ūkio politika

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

NKL – Lietuvos Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas „Naujos kartos Lietuva“

LEADER – integruotų regiono plėtros programų, strategijų rengimo ir įgyvendinimo priemonė

Terminai:

Socialinis atsparumas – tai socialinių subjektų gebėjimas numatyti, absorbuoti, prisitaikyti prie nelaimių ir gebėjimas imtis atkūrimo veiksmų, siekiant sumažinti būsimus sutrikimus ir jų poveikį (Kwok ir kt., 2016).

Nevyriausybinė organizacija – yra suprantama kaip grupė žmonių, kurie, išsakydami savo siekiamybes ir gavę kitų sutikimą, tarytum susisieja tarpusavyje į savanoriškai sukurtą formalią arba neformalią organizaciją, kurios narius vienija bendri interesai bei poreikiai (Dromantienė, 2015).

Bendruomenė – tai apibrėžtoje geografinėje teritorijoje veikianti socioekonominė ekosistema, pasižyminti bendra išteklių, paslaugų sistemų ir valdymo struktūra bei savitu socialiniu ir kultūriniu identitetu (Blaževičė, 2021).

Vietos bendruomenė – tai grupė žmonių, gyvenanti ir veikianti apibrėžtoje teritorijoje, susijusi bendru interesu ir vidiniu jausmu, jog jie priklauso tai žmonių grupei (Nefas, 2009).

Įvadas

Temos aktualumas. Baigiamojo projekto temos aktualumą nulėmė pastaraisiais metais pasaulyje vykstantys įvairūs sukrėtimai (pvz., Covid-19 pandemija, migrantų krizė, karas Ukrainoje ir kt.). Todėl yra ypatingai svarbu suvokti, kaip reikėtų į juos reaguoti ir įveikti. Europos Komisijos mokslinėje ataskaitoje „*Time for transformative resilience: the COVID-19 emergency*“ (Giovannini ir kt., 2020) akcentuojamas poreikis kurti tokius metodus ar modelius, kuriuos taikant būtų galima įvertinti galimus sukrėtimus ateityje bei stiprinti bendruomenių atsparumą vietos lygmeniu. Pastaruoju metu didėjanti migracija, senstanti visuomenė, energetinių išteklių krizė verčia vietas bendruomenes ieškoti naujų sprendimų būdų, kaip įveikti šias grėsmes. Mokslininkas Nefas (2009) vietas bendruomenę apibrėžia kaip grupę žmonių, susijusių bendrais interesais, kurie veikia bei gyvena tam tikroje teritorijoje. Plačiau bendruomenė galėtų būti apibrėžiama kaip žmonių grupė, pasižyminti savitu žmonių ryšių tinklu, sava kultūra, vertybėmis, papročiais bei turinti organizacijų/institucijų tinklą. Suvokiant vietas bendruomenės sampratą, dėmesį reikėtų atkreipti į vietas bendruomenių aktualumą Lietuvoje, siekiant didinti šių organizacijų atsparumą viešosios politikos ir socialinėje srityje. Būtent todėl svarbu ieškoti sprendimų, kaip būtų galima stiprinti socialinį atsparumą ir išsaugoti šiandieninių vietos bendruomenių gyvybingumą.

Remiantis moksliniais tyrimais nustatyta, kad ekonominėje ir socialinėje aplinkoje vykstantys pokyčiai turi didelę reikšmę bendruomenės veiklos sėkmei, o išlaikyti gyvybingumą iškilusių grėsmių metu yra labai sudėtinga (Barasa ir kt.; Dawley, 2013; Tengblad ir Oudhuis, 2018, cit. iš Gečienė ir Raišienė, 2019). Todėl, svarbu nuolatos tyrinėti bendruomenes, kaip jos susidoroja su sunkumais, patiriamais sukrėtimais, galimomis grėsmėmis bei iššūkiais, siekiant efektyvių rezultatų ateityje (Acemoglu ir kt., 2014; Linnenluecke, 2017; Weick ir Sutcliffe, 2011, cit. iš Gečienė ir Raišienė, 2019). Norint tirti vietas bendruomenių veiklą, svarbu suprasti atsparumo sampratą. Mokslininkai pažymi, kad atsparumas siejamas su savybe, kurios apibrėžtis gali būti skirtinga, atsižvelgiant į šeimos, individo, bendruomenės ar visuomenės kontekstus. Tačiau daugelį mokslų atstovų vienija bendra nuomonė, kad atsparumas apima teigiamus veiksmus, kurie pasitelkiami ruošiantis nenumatytiems iššūkiams ar po jų, kad atsparumą nuolatos reikia didinti (Lee ir kt., 2016).

Norris'as ir bendraautoriai (2008) pažymi, kad atsparumo, kaip proceso, suvokimas buvo siejamas su ekologijos mokslais, tik vėliau pradėtas naudoti socialiniuose moksluose. Taip pat atsparumas buvo traktuojamas ne kaip konkretus rezultatas, jo buvo siekiama ilgalaikėje perspektyvoje, suvokiant socialinių sistemų kintamumą proceso metu (Norris ir kt., 2008). Hunt'o (2016) teigimu, didelis progresas socialinio atsparumo tyrimuose atsispindi Adger'o (2000) atliktuose tyrimuose, kuriuose ekologija susieta su žmogumi. Tai pasireiškia Norris'o ir bendraautorių (2008) darbuose, kuriuose atsparumo sąvoka išplėtojama iki kolektyvinio (bendruomenės) atsparumo sampratos. Todėl kaip niekada svarbu atsižvelgti į bendruomenių, kaip grupės žmonių, atliekamus veiksmus ir norą bendrai atliepti iškilusias grėsmes. Dėl šių priežasčių vietas bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksmų tyrimai tampa ypatingai aktualūs, kadangi, jais remiantis, galima nustatyti silpniausias vietas bendruomenių sritis, imtis reikalingų veiksmų atsparumui didinti bei pagrįstai nubrėžti ilgalaikius strateginius tikslus. Tai pažymima ir Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, patvirtintoje LR Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 (toliau – Strategija). Strategijoje akcentuojamas sudėtingų, kompleksinių sprendimų priėmimas, atsižvelgiant į ateities technologijas ir jų tendencijas po 20 metų, įtaka, kuri galimai pakeis žmonių gyvenimus, aplinką, ekonomiką bei visuotinius procesus. Strategijoje nurodoma, kad sparčių kaitos krypčių mes taip pat negalime tiksliai prognozuoti, todėl numatyti ir greitai sukurti atitinkamas prisitaikymo priemones nėra lengva

(Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012). Galima teigti, kad Strategijoje pateikiamos mintys tik patvirtina atsirandantį poreikį svarstyti prisitaikymo galimybes, analizuoti vietos bendruomenių socialinio atsparumo veiksnius bei sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai bendruomenei. Siekiant išvengti terminų daugiareikšmiškumo, nagrinėjant mokslinę literatūrą buvo naudoti „bendruomenės“ ir „vietos bendruomenės“ terminai. Kadangi pagal Lietuvos Respublikos Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymą (2018) šios organizacijos Lietuvoje siejamos su gyvenamosios vietovės bendruomenėmis ar kelių gyvenamųjų vietovių gyventojais, kurie susiję su gyvenimu kaimynystėje, antrame ir trečiame projekto skyriuose bus naudojamas terminas „bendruomeninė organizacija“.

Temos naujumas. Vietos bendruomenių socialinio atsparumo teorinė apibrėžtis nėra plačiai išplėta, kadangi pastaraisiais metais bendruomenės atsparumo samprata buvo siejama su bendruomenės plėtra, veiklos vystymu ilgalaikėje perspektyvoje, stiprinant bendruomenių atsparumą iššūkiams, nenumatytiems pokyčiams, patirtiems po stichinių nelaimių. Šios sampratos tyrimai pirmiausiai buvo siejami su ekologijos mokslais (Holling ir kt., 1995; McEntire ir kt., 2002), ir tik vėliau pradėjo vyrėti socialiniuose moksluose, apimant socialines grupes, miestus, bendruomenes, organizacijas, kaip sistemas, atsparumo ir pažeidžiamo tyrimų kontekste (Birkman, 2006; Hunt, 2016 ir kt.; Forster, 2006; Mayunga, 2007;). Akcentuotina, kad šių tyrimų rezultatai naudojami taikant juos viešojo valdymo srityje, siekiant mažinti esamas grėsmes ir užkirsti kelią naujų grėsmių atsiradimui, telkiamos bendruomenės ir joms siūlomos atsparumo ir pažeidžiamumo vertinimo gerosios praktikos bei metodikos (pvz., *Assessing Resilience and Vulnerability in the Context of Emergencies: Guidelines*; 2020; UN/ISDR, 2005). Vis dažniau galima įžvelgti mokslininkų pastangas, kurios atsispindi sukurtose atsparumo analizėse, vertinimo, matavimo, palyginimo instrumentuose, stebimose atsparumo rodiklių sistemose ar indeksuose (Blaževičė, 2021; Lee, ir kt., 2016; Mayunga, 2007). Ne mažiau svarbios tampa regionų atsparumo politikos (Hunt, 2016; Commonwealth of Australia. *National Strategy for Disaster Resilience*, 2012), kuriomis regionų pažeidžiamumo žemėlapiams (Pendall ir kt., 2007) ir kiti metodai padedantys nustatyti bendruomenių atsparumą grėsmėms.

Vienas iš pavyzdžių galėtų būti įtraukianti ir prisitaikanti „5S“ modelio socialinio atsparumo sistema, kuri gali padėti pasirinkti tinkamas socialinio atsparumo charakteristikas ir tinkamai jas pritaikyti, bendruomenės atsparumo tyrinėjimui. Tačiau ši sistema nėra itin išsami, kad galėtų atskleisti konkrečius socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius. „5S“ modelio socialinio atsparumo sistema apsiriboja bendromis charakteristikomis, neišskiriant veiksmų ar rodiklių, kurie padėtų tiksliai nustatyti bendruomenių socialinį atsparumą. Žvelgiant iš sistemos perspektyvos, organizacijos atsparumą sąlygojantiems veiksniams nustatyti dar naudojamas Interpretacinės struktūros modelis, kuriame nustatyti pagrindiniai veiksniai sąlygojantys organizacijų socialinį atsparumą, tačiau atsižvelgiant į baigiamojo projekto temos aktualumą būtina ieškoti būdų, kaip sukurti konkrečiai vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksmų modelį, kuris suteiktų teorinių gairių tolesniam vietos bendruomenės socialinio atsparumo tyrinėjimui.

Tyrimo problema – kokie veiksniai sąlygoja Vilkaviškio rajono savivaldybės vietos bendruomenių socialinį atsparumą?

Tyrimo objektas – vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai.

Projekto tikslas – nustatyti Vilkaviškio rajono savivaldybės vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius.

Projekto uždaviniai:

1. parengti vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių teorinį modelį.
2. išanalizuoti teoriniame vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelyje pateiktų atsparumo veiksnių taikymą tarptautiniuose ir nacionaliniuose strateginiuose bei teisinio reguliavimo dokumentuose.
3. atlikti vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių tyrimą Vilkaviškio rajono savivaldybėje.

Projekte taikyti tyrimo metodai. Mokslinių šaltinių analizė naudota siekiant išanalizuoti nevyriausybinių organizacijų bei vietos bendruomenių sampratas, jų tipus ir veiklos ypatumus, socialinio atsparumo sampratą ir veiksnius, sąlygojančius vietos bendruomenių socialinį atsparumą. Siekiant geriau pažinti tiriamąjį objektą ir susisteminti išnagrinėtus mokslinės literatūros šaltinius, buvo taikytas modeliavimo metodas, suformuojant socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių teorinį modelį. Teisės aktų ir dokumentų analizė naudota siekiant atskleisti strateginių ir teisinių dokumentų sąsajas su teoriniame modelyje identifikuotais vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančiais ir bei išanalizuoti Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių veiklą. Anketinė apklausa naudota siekiant iširti Vilkaviškio rajono savivaldybės vietos bendruomenių atstovų nuomonę apie jų vietos bendruomenėse socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius bei pateikti pasiūlymus Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių socialinio atsparumo didinimui. Tyrimo imties sudarymui naudotas netikimybinės atrankos būdas – patogioji atranka. Anketinės apklausos duomenų analizei buvo naudota aprašomoji statistika (dažnių lentelės, duomenų padėties charakteristikos) bei statistinių ryšių nustatymo testai (Pearson, Spearman koreliacija, tiesinė regresija).

Projekto struktūra. Baigiamąjį projektą sudaro trys skyriai. Pirmame skyriuje analizuojama bendruomenių, kaip nevyriausybinių organizacijų, reikšmė viešojo valdymo sistemoje, vietos bendruomenių samprata, tipai, veiklos ypatumai bei jų socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai (parengtas socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių teorinis modelis). Antrame skyriuje nagrinėjami tarptautiniai ir nacionaliniai strateginiai ir teisiniai dokumentai, siekiant identifikuoti juose išskiriamus vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius. Trečiame skyriuje yra pateikiama empirinio tyrimo metodika, nagrinėjama Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių veikla, susijusi su socialinio atsparumo didinimu bei pristatoma atlikto kiekybinio tyrimo – anketinės apklausos – rezultatų analizė. Įvertinus tyrimo rezultatus pateikiamos rekomendacijos suinteresuotoms institucijoms. Baigiamasis projektas baigiamas išvadamis ir naudotos mokslinės literatūros bei informacijos šaltinių sąrašais.

Baigiamojo projekto autorė dalyvavo studentų mokslinėje konferencijoje „SMILES 2022: Socialiniai, humanitariniai mokslai ir metai šiuolaikinėje visuomenėje“, kuri vyko 2022 m. lapkričio 18 dieną KTU Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultete, ir skaitė pranešimą tema „Teorinis vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelis“.

Projektą sudaro: 87 puslapiai (su priedais), 15 lentelių, 6 paveikslai, 2 priedai. Panaudota 69 mokslinės literatūros šaltiniai ir 44 teisės aktai ir duomenų šaltiniai.

1. Teorinis vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelis

Siekiant sužinoti vietos bendruomenių veikos ypatumus, jų turimų išteklių panaudojimą, poreikių tenkinimo galimybes, problemų sprendimus įvairiose srityse, šiame skyriuje visų pirma yra analizuojama bendruomenių, kaip nevyriausybinių organizacijų, reikšmė viešojo valdymo sistemoje, taip pat apžvelgiama bendruomenių tipologija, jų veiklos ypatumai bei pateikiami veiksniai, sąlygojantys vietos bendruomenių socialinį atsparumą.

1.1. Bendruomenių, kaip nevyriausybinių organizacijų, reikšmė viešojo valdymo sistemoje

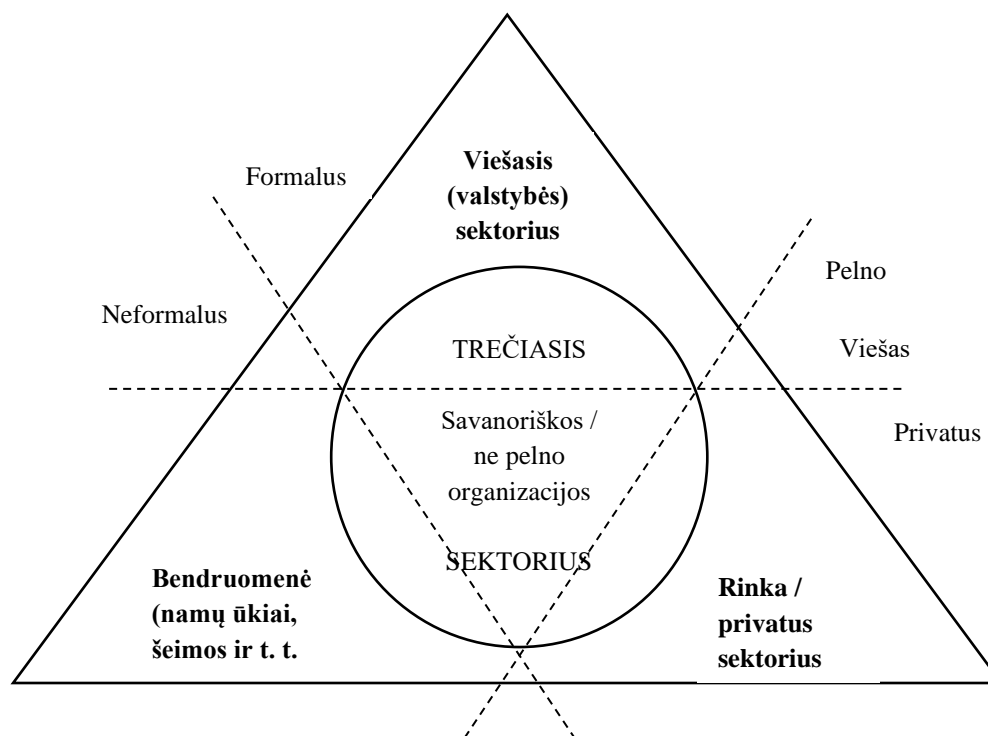
Šiuo metu viešojo administravimo raidą dažniausiai lemia politinėje, socialinėje ir ekonominėje erdvėje vykstantys pokyčiai. Bendraja prasme viešasis valdymas tampa ne visada suvaldomas, kadangi visuomenė pasižymi skirtumų gausa ir ją užvaldžiusių pokyčių įvairove. Smalskys ir Raipa (2008) teigia, kad „svarbiausiais viešajam valdymui įtakos turinčiais socialiniais pokyčiais dažniausiai įvardijama emigracija, gyventojų skaičiaus dinamika, socialinių pokyčių ekonominiai ir valdymo instrumentai, socialinių procesų technologija, žinių ir informacijos galimybių gausėjimas“ (Smalskys ir Raipa, 2008, p. 5). Tačiau, visa tai sudaro potencialą spartesniam visuomenės vystymuisi bei prisitaikymui prie aplinkos, ko pasekoje keičiasi susiformavusios valdymo nuostatos ir organizacijų elgsena bei visuomeninių vertybių formos. Šiuo metu vis daugiau dėmesio vykdant viešojo valdymo reformas skiriama ne verslo vadybos metodų diegimui viešajame sektoriuje, o valdymui, paremtam piliečių bendruomenių dalyvavimu (Smalskys ir Skietrys, 2008). Viešojo valdymo procesuose gali dalyvauti pavieniai asmenys ir organizuotos jų grupės. Noreikienės ir Žilinsko (2017) nuomone, piliečiams ar jų grupėms aktyviai dalyvaujant viešajame valdyme, gerėja priimamų sprendimų kokybė ir tuo pačiu metu tobulėja bendruomenių gebėjimai ilgalaikėje perspektyvoje. Pats piliečių dalyvavimas dažniausiai suprantamas kaip piliečių galimybės dalyvauti įvairiose veiklose, kuriose kartu su valdžios institucijomis sprendžiami visuomenei rūpimi klausimai (Noreikienė, Žilinskas, 2017).

Viena iš piliečių dalyvavimo formų yra priklausymas nevyriausybiniams organizacijoms (toliau – NVO). Nevyriausybinių organizacijų yra suprantama kaip grupė žmonių, kurie, išsakydami savo siekiamybes ir gavę kitų sutikimą, tarytum susisieja tarpusavyje į savanoriškai sukurtą neformalią arba formalią organizaciją, kurios narius vienija bendri poreikiai bei interesai (Dromantienė, 2015). Nevyriausybinių organizacijų dar gali būti siejamos su laisvanoriškai piliečių įkurtomis asociacijomis, labdaros ir paramos fondais, neformaliomis grupėmis ar viešosiomis įstaigomis, kurios aktyvia visuomenine veikla „sukuria sąlygas piliečiams aktyviai dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose“ (NOIPC, 2012, p. 48). Dažniausiai NVO yra apibrėžiamos kaip nesiekiančios pelno, nepolitinės, nevyriausybinių įmonių, kurios yra atsakingos už savo dalyvius ir užsiima visuomenės gerove bei socialine ir ekonomine plėtra (Latif, Williams, 2017).

Mokslininkės Žalimienė ir Rimšaitė (2015) akcentuoja, kad nevyriausybinių organizacijų yra tarsi pilietinės visuomenės garantija bei jos sudedamoji dalis. Bendru susitarimu pripažindamos bendruomeninių organizacijų svarbą, autorės pastebėjo, kad NVO domisi politikos, ekonomikos, sociologijos ir kitų sričių tyrėjai bei atstovai, kurie siekia iš įvairių mokslų kryptių jas apibrėžti, suskirstyti, stebėti bei parinkti jų svarbą visuomenėje, prognozuojant plėtros tendencijas (Žalimienė ir Rimšaitė, 2015).

Kaip teigia Šilinskytė (2014) viename iš savo darbų, vienas iš būdų apibrėžti nevyriausybines organizacijas, jas pateikti kaip nevyriausybinių sektorių, t. y. „ne valdžios įkurta, ne pelno siekianti

organizacija ir tarnaujanti visuomenės labui“. Visame pasaulyje augant NVO plėtrai, vis dažniau vartojamas terminas „trečiasis sektorius“, kuris įvardinamas kaip visuomenės iniciatyvumas ir yra skirstomas į tris pagrindinius tarpusavyje susijusius segmentus (žr. 1 pav.).

1 pav. Trečiojo sektoriaus vieta tarp trijų susijusių segmentų (sudaryta autorės, remiantis Evers, Laville, 2004)

1 paveikslo duomenimis, galima pastebėti trečiojo sektoriaus skirtumus lyginant jį su kitais trimis segmentais, kadangi nuo viešojo (valstybės) sektoriaus šis sektorius skiriasi savivalda ir nepriklausomu valdymu, o nuo privataus sektoriaus – nesiorientavimu į pelno siekimą. Nepaisant minėtų skirtumų galima teigti, kad nevyriausybines organizacijas yra svarbios tiek trečiojo sektoriaus, tiek viešojo valdymo sistemos veikėjos, kurių veikla vienaip ar kitaip tiesiogiai apima visuomenės plėtrą, žmogaus teises, labdarinę veiklą, kultūrą, aplinkosaugą ir kitus, su žmogaus gerove susijusius, veiksmus.

NVO gali būti labai įvairios ir skirtingos – nuo nedidelių neformalių piliečių grupių iki didelių tarptautinių organizacijų (Butkevičienė, Perminienė ir Vaidelytė, 2021). Todėl toliau analizuojant nevyriausybinių organizacijų sampratą, Lewis’as (2010) pateikia kelias NVO tipologijas pagal įvairius bruožus. Pagal šalies ekonominio išsivystymo lygmenį NVO skirstomos į šiaurietiškas ir pietietiškas NVO. Nevyriausybines organizacijas taip pat gali būti klasifikuojamos pagal steigimo pagrindą. Viena NVO yra bendruomenė ir bendruomeniškumu grindžiamos organizacijos, kitos gali būti ir tarpinio tipo NVO, kurių atsiradimas negrindžiamas bendruomeniškumu, tačiau jos dirba su bendruomenė, skatindamos ir padėdamos tobulinti bendruomenės iniciatyvas. Autoriaus teigimu, NVO taip pat gali būti įsteigtos ir individualia iniciatyva, siekiant asmeninių tikslų (pvz., įvairūs labdaros, paramos fondai ir t. t.). Nevyriausybines organizacijas taip pat gali skirtis ir turimais žmogiškaisiais ištekliais – vienos jų turi profesionalius samdomus darbuotojus, kitos kliaujasi savanoriais ir bendruomenė (Butkevičienė, Perminienė ir Vaidelytė, 2021).

Ypač svarbiu tampa gana glaudus nevyriausybinų organizacijų bendravimas su konkrečia bendruomene, kurioje vykdoma veikla. „Nuolatinis sąveikavimas tarpusavyje leidžia greičiau užmegzti ryšį su pažeidžiamiausiomis socialinėmis grupėmis“ ir tai suteikia joms veiksmingą pagalbą (Vorevičienė, 2016, p. 50).

Pastaruoju metu egzistuoja nemažai bendruomenės apibrėžimų, todėl išskirti vieną konkretų ir apibendrintą bendruomenės apibrėžimą yra iš ties sudėtinga. Vis dėl to daugelyje mokslinių šaltinių yra pateikiami panašūs, pagrindinius bendruomenės bruožus atskleidžiantys apibūdinimai. Dabartiniame Lietuvių kalbos žodyne (2018) pažymima, kad bendruomenė tarsi istoriškai susiformavusi grupė žmonių, kuri jungia savo narius glaudžiau nei visuomenė ir jie visi tarpusavyje yra susiję gamybiniais santykiais. Aleksandravičius ir Žukovskis (2011) pažymi, kad bendruomenė yra žmonių grupė, kuri dalijasi savo patirtimis, ta pačia erdve bei yra besidominti panašiais dalykais ir siekia bendrų tikslų. Leliūgienė ir Sadauskas (2011) teigia, kad „bendruomenė susiformuoja, skatinama aiškaus konkretauro intereso“ (Leliūgienė, Sadauskas, 2011, p. 1283).

Matarrita-Cascantes ir Brennan'as (2012) (cit. iš Blaževičė, 2021) nuomone, pagrindiniai bendruomenės požymiai yra gyventojų geografinė apibrėžtis ir ištekliai, kuriuos jie naudoja, taip pat ir valdymo procesai, kuriuose gyventojai dalyvauja, naudodamiesi jau turimais ištekliais, kad įgyvendintų užsibrėžtus tikslus bei patenkintų savus poreikius. Blaževičė (2021) pažymi, kad bendruomenė tai toje pačioje teritorijoje veikianti socio-ekonominė ekosistema, kuri pasižymi bendra paslaugų sistemų išteklių, valdymo struktūra ir turi savitą socialinį bei kultūrinį identitetą (Blaževičė, 2021).

Vokiečių sociologas Tonnies'as (1996) išskyrė du socialinių organizacijų tipus:

- Bendruomenės (vok. *Gemeinschaft*) – tradicinė (klasikinė) bendruomenė, atsiradusi giminytės, moralės ryšiu, pasitikėjimo vienas kitu, tačiau šios bendruomenės yra uždaros;
- Visuomenės (vok. *Gesellschaft*) – šiuolaikinė (moderni) bendruomenė, atsiradusi formaliu pagrindu, sudėtinga ryšių sistema.

Atsižvelgiant į anksčiau minėtas sociologo įžvalgas, išskiriami pagrindiniai tradicinės ir šiuolaikinės bendruomenės bruožai (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Tradicinės ir modernios bendruomenės bruožai (sudaryta autorės, remiantis Šlapkauskas, 2011, cit. iš Nefas, 2021, p. 50)

Tradicinė (klasikinė) bendruomenė	Šiuolaikinė (moderni) bendruomenė
Moralinė vienovė (pasitikėjimo sąlyga)	Narių socialinis ryšys grindžiamas priesaika (religija ir dorovė), savitarpio pagalba ir gynyba, teisių ir laisvių chartija
Bendravimas, jo intymumas	Narių asmeninio ryšio pagrindas yra religinė dvasia, bendravimas, brolijos ir materialinė ir dvasinė-religinė globa luomo viduje
Giminingumas (pagal kilmę ar kraują, bendrystę)	Problemas sprendžia per teises institucijas
Bendradarbiavimas	Savimonę apima vidinis dvasinis supratimas, bendradarbiavimas ir savivalda, ypač įveikiant išorines grėsmes
Uždarumas	Atvirumas

Apžvelgiant į 1 lentelėje pateiktus bendruomenės bruožus galima teigti, kad tradicinės bendruomenės grįstos moraline, kultūrine bei socialinių normų visuma, o modernios bendruomenės narius daugiau jungia socialinis bendrystės, o ne giminytės ryšys. Autoriai Biržys, Jasmontas ir Kačerauskas (2007)

(cit. iš Astrauskas, 2019) pažymi, kad tradicinės bendruomenės nariai daugiau yra susiję dvasiniais ryšiais, tarsi vieni kitiems simpatizuoja, dalijasi savo džiaugsmiais bei netektimis ir nesiekia kokio nors konkreto tikslo, tačiau šiuolaikinės bendruomenės susikūrimas turi konkretų, aiškų ir sąmoningą tikslą (Biržys ir kt., 2007, p. 221-236). Pasak minėtų autorių, vienybės pagrindas šiuolaikinėje (modernioje) bendruomenėje yra nebe patys žmonės, o jų bendras tikslas. Pastebima tai, kad tradicinėje (klasikinėje) bendruomenėje nėra formalaus pareigų apibrėžimo, o šiuolaikinėje (modernioje) bendruomenėje narių pareigos yra aiškiai nustatytos ir formaliai apribotos. Kitaip tariant, modernioje bendruomenėje galima vadovautis tik įstatais ar normomis, o ne širdimi ar aukštesnėmis vertybėmis. Tai patvirtina ir Astrauskas (2019), kuris akcentuoja, kad tradicinės bendruomenės nariai didesnę dėmesį skiria vediniui artumui iš prigimties, o šiuolaikinės bendruomenės nariai vadovaujasi išoriniais interesais, tikslingu susitarimu (Astrauskas, 2019, p. 259).

Toliau analizuojant bendruomenių tipologiją, pasak Kvieskienės ir Celiešienės (2012), mokslinėje literatūroje yra pateikiami keli klasikiniai bendruomenių tipai:

1. geografinė (teritorinė) bendruomenė – bendruomenė, kuri sukurta vadovaujantis teritoriniu pagrindu. Žmogus patenka į ją atsikraustęs į tam tikrą teritorinį vienetą;
2. interesų bendruomenė – bendruomenė, paremta bendro intereso pagrindu, kuris apima bendrus tikslus, bendras problemas ir kt.;
3. mišri bendruomenė, apimanti ir teritorinę, ir interesų bendruomenę (Kvieskienė, Celiešienė, 2012).

Castell'sas (2006), papildydamas bendruomenių tipologiją, pastebi, kad bendruomenės galima skirti į įsivaizduojamas, religines, kultūrinės, tarptautines, nacionalines, gynybines, pasipriešinimo, teritorines, socialinių klasių, vietos (cit. iš Nefas, 2021, p. 52). Atkreipiant dėmesį į su vieta susijusią bendruomenę, mokslininkės Jonutytė (2007), Štuopytė (2002) taip pat vartoja tokias sąvokas, kaip: *teritorinė bendruomenė, vietos bendruomenė, kaimynystės bendruomenė*. Pirmumą teritorinės bendruomenės sampratoje turi socialiniai ir moraliniai ryšiai, kurie susieja žmonių grupę. Kitu atveju, pagrindinis teritorinės bendruomenės požymis – apibrėžta teritorija (Štuopytė, 2002).

Apibendrinant bendruomenių, kaip nevyriausybinų organizacijų, reikšmę viešojo valdymo sistemoje galima teigti, kad NVO yra svarbios tiek trečiojo sektoriaus, tiek viešojo valdymo sistemos veikėjos, kurių veikla tiesiogiai siejama su visuomenės plėtra, žmogaus teisėmis, labdaringa veikla, kultūra, aplinkosauga ir pan. Nevyriausybinių organizacijos gali būti labai įvairios ir skirtingos – nuo nedidelių neformalių piliečių grupių iki didelių tarptautinių organizacijų. Svarbiu akcentu tampa nevyriausybinių organizacijų gana glaudus ryšys su bendruomene, kurioje jos vykdo veiklą, kadangi nuolatinis bendradarbiavimas leidžia atskleisti pažeidžiamąsias socialinių grupių sritis. Mokslininkų teigimu, bendruomenė įvardijama kaip žmonių grupė, kuri dalijasi ta pačia teritorija, savo įgytomis patirtimis ir besidominti panašiais dalykais, siekianti bendrų tikslų. Bendruomenės skirstomos į įvairius tipus. Vienas dažniausiai mokslininkų tyrinėjamų bendruomenės tipų yra teritorinė (vietos) bendruomenė.

1.2. Vietos bendruomenės samprata, tipai ir veiklos ypatumai

Šiandieninėje visuomenėje žmonės vis labiau pasižymi sąmoningumu ir yra linkę pasisakyti, reikšti savo nuomonę, todėl daugelis telkiasi į tam tikras grupes, jog bendradarbiautų su vietos valdžia, galėtų realizuoti savo idėjas bei vykdyti numatytas veiklas. Žmonės, kurie linkę suvienyti savo žinias,

apjungti savo patyrimus, kelti bendras problemas ir dirbti dėl to paties tikslo, dažnu atveju siejami su vietos bendruomenėmis. Tokiu atveju aktualu daugiau dėmesio skirti ir apžvelgti vietos bendruomenės sampratą (žr. 2 lent.).

2 lentelė. Vietos bendruomenės samprata (sudaryta autorės, remiantis Vorevičienė ir kt., 2018)

Autorius	Vietos bendruomenės samprata
Vorevičienė (2018)	Bendrajai prasme vietos bendruomenės sąvoka yra svyruojanti, kadangi jos pasireiškimas svyruoja nuo teritorinio apibrėžtumo vienetų, kur nariai priklauso tam tikrai bendruomenei, suskirstyti pagal tam tikrus geografinius požymius iki sunkiai tradiciniu požiūriu bendruomenėms priskiriamų grupių. Bendruomenė gali būti suvokiama kaip vertybių visuma, kuri tapatinama su solidarumu, bendruomeniškumu ir pasitikėjimu.
Angelsen ir kt. (2014)	Vietos bendruomenės tarsi „etninės grupės, kilusios iš tam tikro regiono pirminių gyventojų ir tapatinamos su jais“. Jas gali paveikti globalūs aplinkos pokyčiai, kadangi patenkindamos pagrindinius pragyvenimo poreikius, bendruomenės tiesiogiai naudojasi savo artimiausia aplinka ir vietiniais išteklių.
Eriksson (2010)	Vietos bendruomenės siejamos su grupe, kurioje gali būti nepriklausomas, individualus. „Tai bendrųjų vertybių sistema, kurią sudaro solidarumas, bendravimas ir pasitikėjimas“. Tai asmenys, kurie gyvena vienoje bendruomenėje / vietovėje ir juos sieja bendra patirtis, bendros problemos.
Nefas (2007)	Vietos bendruomenė tarsi žmonių grupė, kuri gyvena tam tikroje apibrėžtoje teritorijoje ir veikianti tos vietovės labui, todėl atsiranda bendras vidinis jausmas, kad jie priklauso tai pačiai žmonių grupei.

2 lentelės duomenimis, visus autorius vienija bendra nuomonė, jog vietos bendruomenės sampratoje vyrauja vienas iš pagrindinių aspektų, tai teritorinė priklausomybė. Vorevičienė (2018) akcentuoja, kad bendruomenė turi būti paremta solidarumu, bendruomeniškumu ir pasitikėjimu, o Angelsenas ir bendraautorai (2014), Erikssonas (2010), Nefas (2007) prieina prie bendros nuomonės, jog vietos bendruomenėse vyrauja bendra patirtis bei bendros problemos, kurios sprendžiamos vienoje bendruomenėje/vietovėje. Todėl vienas iš svarbiausių vietos bendruomenės požymių yra veiklos vykdymas lokaliai, geografinėje (teritorinėje) vietovėje, kurioje tos vietovės gyventojai jaučia solidarumą ir vidinį bendrumo jausmą (Leliūgienė, Sadauskas, 2011).

Siekiant išgryninti vietos bendruomenės sampratą, mokslininkė Leliūgienė (2011) išskiria dvi pagrindines vietos bendruomenės charakteristikas: teritorinė priklausomybė ir tarpusavio ryšys. Kadangi apibrėžiant vietos bendruomenę, esminis dalykas yra bendruomenės lokalumas, todėl vietos bendruomenės, kaip teigia autorė, galima skirstyti į miesto ir kaimo. Išskiriami veiksniai, kurie galimai lemia kaimo bendruomenių tvarumą, tai *bendruomenės sąsėjimas ir skaitlingumas; bendruomeniškumo ir partnerystės stiprumas; bendruomeninės organizacijos, atstovaujančios gyventojų interesus; gyvavimo ciklo etapas; kaimo vietovės gyvybingumas; kaimo socialinės infrastruktūros būklė ir kaimo socialinės infrastruktūros būklė* (Atkočiūnienė, 2008, p. 50-62). Autorė pažymi, jog tam, kad veiksniai būtų palankūs ir padėtų kaimo gerovei, jie turi būti aiškiai apibrėžti ir suvokiami pačių kaimo gyventojų (Atkočiūnienė, 2008). Miesto bendruomenės yra daugiau orientuotos į miesto gyventojų kultūrinių, socialinių poreikių tenkinimą. Kaip teigia Šlapkauskas (2011), miesto bendruomenė – tai „klasikinės bendruomenės (arba žemdirbių bendruomenės) transformacija į moderniąją bendruomenę (arba miestelėnų bendruomenę)“. Lyginant miesto ir kaimo bendruomenes galima teigti, jog miesto ir kaimo bendruomenės skiriasi bendruomeniniu solidarumu ir bendruomeniniu ryšiu (Leliūgienė, 2011). Kaip akcentuoja Astrauskas ir Žukovskis (2011), kaimo bendruomenėms ne visada pavyksta prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos, jos nėra lanksčios bei imlios naujovėms, todėl turėtų būti labiau atviros bei gebėti mokytis

iš kitų patirties. Tai sąlygoja tai, jog miestuose daugiau išsilavinusių žmonių, kurie gali prisijungti prie bendruomeninės veiklos, didesni finansiniai ir žmogiškieji ištekliai.

Pollice'as (2018) pastebi, kad „žmonės gyvenamąją ir veiklos vykdymo teritoriją suvokia kaip geografinės erdvės dalį, kuri atspindi konkrečią bendruomenę ir atstovauja jos atliekamus individualius ir kolektyvinius veiksmus“ (Pollice, 2018, p. 111). Geografinė erdvė ir teritorijos apibrėžtis vartojama ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose, konkrečiai Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatyme, patvirtintame Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. gruodžio 13 d. įstatymu Nr. XIII-1774, kuriame bendruomeninė organizacija priskiriama asociacijai, kurios nariai ir steigėjai yra tos pačios gyvenamosios vietovės bendruomenės arba kelių gyvenamųjų vietovių gyventojai, o jų paskirtis pasižymi įgyvendinamais viešaisiais interesais, susijusiais su gyvenimu kaimynystėje. (Lietuvos Respublikos Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas, 2018 m. gruodžio 13 d. įstatymu Nr. XIII-1774, 2018). Papildant šį apibrėžimą svarbu paminėti, kad „bendruomeninių organizacijų paskirtis yra siekti įgyvendinti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje, o tai lemia būtinybę bendradarbiauti su vietos valdžios institucijomis“ (Bendruomeninių organizacijų ir bendruomenių centrų veiklos ir galimybių plėtojimo tyrimas, 2011, p. 6-34). Todėl analizuojant ir tiriant bendruomenines organizacijas, pastebimas jų įgyvendinamų veiklų ir tikslų panašumas, kuris atskleidžia konkrečios vietos bendruomenės problemas bei poreikius.

Siekiant tinkamai įvertinti vietos bendruomenių esamas problemas bei jas išspręsti, vietos bendruomenių vystymuisi svarbūs tampa ryšiai, kurie sukuria partnerystę ir padeda apjungti bendruomenes į tinklą. Tinkle veikiantys subjektai dalijasi savo įgytomis patirtimis, žiniomis bei informacija, priima sprendimus, kurie mažina veiklos sąnaudas ir užtikrina efektyvius rezultatus ilgalaikėje perspektyvoje (Pakalnienė, 2015). Tokiu atveju Nefas (2009), nagrinėdamas vietos bendruomenes, vartoja funkcionalios vietos bendruomenės sąvoką. Mokslininko teigimu, funkcionali vietos bendruomenė – tai tarsi grupė žmonių, kurie gyvena tam tikroje teritorijoje ir atlieka tam tikrus veiksmus, pasitar naujančius tos vietos labui, ir taip formuojasi bendri interesai ir vidinis jausmas, jog jie priklauso tai pačiai žmonių grupei. Nefas (2007) pateikia, pagal kokius kriterijus būtų galima vietos bendruomenę apibrėžti kaip funkcionalią:

1. lyderis (asmuo pirmenybę teikiantis bendruomenės veiklai ir jos vystymuisi);
2. aktyvi piliečių grupė (formaliai – bendruomenės centras, kaip juridinis vienetas) sistemingai besirenkanti ir formuluojanti bendruomenės poreikius;
3. bent viena aktyvi (veiklą vykdanči, dalyvaujanti visuomenėje) nevyriausybinė organizacija;
4. komunikacinė sistema (tarpusavio ryšiai, bendradarbiavimas, informacijos sklaida);
5. palanki terpė individo augimui ir tobulėjimui (jauki aplinka, atitinkamos sąlygos vykdyti su bendruomenės poreikiais susijusias veiklas);
6. organizacinė tarpusavio sąveika tarp individų, grupių, kaimynų (bendro tikslo siekimas, bendrų problemų sprendimas);
7. socialinė tvarka (nustatytos socialinės sistemos, struktūros bei socialinė elgsena pvz.: paramos suteikimas);
8. realizuojami demokratijos principai (akcentuojama visų piliečių lygybė prieš įstatymą ir politines teises) (Nefas, 2009).

Apžvelgiant autoriaus įvardintus kriterijus galima teigti, kad funkcionali vietos bendruomenė gali būti suprantama ne kaip atskiras vienetas, o kaip subjektų visuma, kuri veikia tam tikroje teritorijoje.

Pasak, Valackienės ir Žalnieriūnienės (2015) funkcionali bendruomenė, pasižyminti funkcionalios bendruomenės kriterijais, gali tapti svarbiausiu pilietinės visuomenės elementu (Valackienė, Žalnieriūnienė, 2015, p. 24). Vietos bendruomenės funkcionalumo, veiksmingumo atžvilgiu taip pat tyrinėjo Ališauskas ir kt. (2008), Pilipavičius (2011), Stasiukynas (2015), Valackienė ir Žalnieriūnienė (2015). Pasak mokslininkų, tik stiprios arba funkcionalios vietos bendruomenės gali pakeisti prastą mūsų šalies kaimiškų vietovių vaizdą, sumažinti socialinę atskirtį bei užtikrinti atsparumą vietos lygmeniu susiduriant su išoriniais sukrėtimais.

Apibendrinant vietos bendruomenės sampratą galima teigti, kad išsiskiria du pagrindiniai vietos bendruomenės bruožai – teritorinė priklausomybė ir tarpusavio ryšys. Kadangi apibūdinant vietos bendruomenę esminis dalykas yra bendruomenės lokalumas, pažymėtina, kad tai gali padėti atskleisti konkrečios vietos bendruomenės problemas ir poreikius. Tokiu atveju, vietos bendruomenių veiklos vystymuisi labai svarbūs tampa ryšiai, kurie padeda sukurti partnerystę ir apjungti bendruomenes į tinklą. Subjektai veikdami tinklo pagrindu dalijasi savo patirtimis, informacija bei žiniomis, priima sprendimus aktualius jų poreikiams ir užsitikrina efektyvius rezultatus ilgalaikėje perspektyvoje. Norint pasiekti efektyvių rezultatų ateityje, vietos bendruomenės turėtų vadovautis funkcionalios vietos bendruomenės kriterijais, kurie gali padėti sumažinti socialinę atskirtį, užtikrinti atsparumą sukrėtimams vietos lygmeniu. Tačiau dažniausiai panašiam išsivystymo lygyje ir esant toms pačioms ekonominėms sąlygoms, vietos bendruomenės, susidūrusios su grėsmėmis, dažnai skirtingai įveikia sunkumus bei pritaiko turimus išteklius ir toliau efektyviai vykdo veiklas. Tokiu atveju svarbu išmanyti socialinį atsparumą sąlygojančius veiksniai, kurie padėtų ateityje ne tik įveikti grėsmes, bet ir po jų atsitiesti.

1.3. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai

Šiandieninių vietos bendruomenių realybė yra neatsiejama nuo sparčios kaitos, todėl vietos bendruomenėms, kurios sugeba sėkmingai vykdyti veiklas nepalankiomis aplinkybėmis, numatyti galimas grėsmes, tinkamai reaguoti ir jas ir lanksčiai prisitaikyti prie aplinkos, o susidūrus su iššūkiais ar sukrėtimais – greitai atsitiesti, būdingas atsparumas. Galima teigti, kad atsparesnės vietos bendruomenės sugeba sukurti palankią aplinką tolimesniam vystymuisi bei pasitelkti pokyčius veiklos vykdymo pranašumui pasiekti ar sustiprinti.

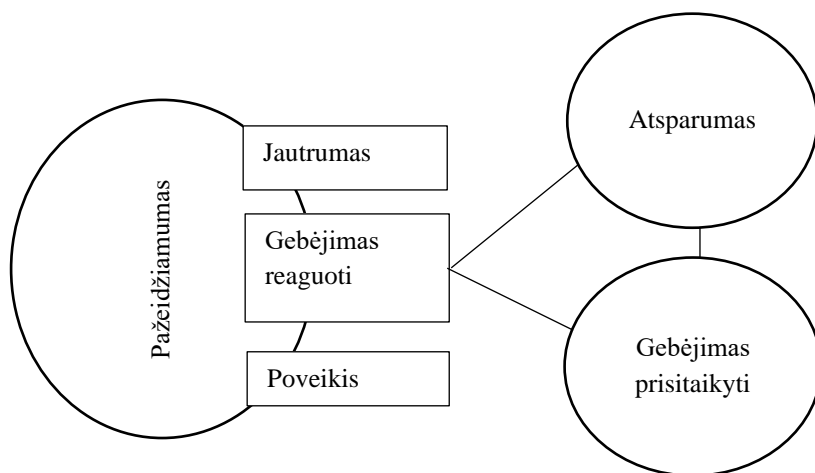
Bendrajai prasme atsparūs verslai, trečiasis sektorius, miestai ar šalys, susidūrę su sukrėtimais, pakeičia dalį savo elementų, tarpusavio ryšių ir funkcijų. Moksle jau prieš kelis dešimtmečius atsparumo samprata buvo siejama su gamtos mokslu (Mayunga, 2007). Pirmuose Holling'o ir bendraautorių (1995) darbuose buvo siekiama apibrėžti ekosistemų atsparumą:

- gebėjimą „sugerti“ pokyčius ir išlikti;
- greičio ar laiko gebėjimą, per kurį grįžtama į pradinę būseną po grėsmių;
- ekosistemos gebėjimą „sugerti“ pokyčius;
- išlaikyti stabilią padėtį sugrįžtant į pusiausvyrą (Holling ir kt., 1995).

Vėliau Holling'o ir bendraautorių (1995) darbuose atsparumo, kaip sąvokos, apibrėžtis buvo tikslinama, išskiriant sistemos pajėgumus, kurie skirti pertvarkoms po pokyčių, gaunant iš to naudos bei sistemos gebėjimus, kurie padeda prisiimti iššūkius, „sugerti“ grėsmes ir pasireiškiant joms tobulinti struktūras bei sistemos kintamuosius.

Pasak, Jucevičiaus ir bendraautorių (2017) atsparumas tarsi gebėjimas atgauti jėgas po klaidų ar pokyčių, kuris skiriasi nuo sistemų, kurios ignoruoja aplinkos poveikius (Jucevičius ir kt., 2017, p. 15). Atsparumas dar apibūdinamas, kaip regiono, vietos ar sistemos gebėjimas prisitaikyti prie iškilusių grėsmių, siekiant išsiaiškinti sistemos struktūrą, funkcinių efektyvumą bei rezultatą (Simmie, Martin, 2010). Papildant atsparumo sampratą galima pastebėti, kad atsparumas akcentuojamas kaip sistemų gyvybingumo požymis, atspindintis gebėjimą efektyviai pasitelkus kompetenciją bei turimus išteklius (Paton, Johnston, 2017) atsinaujinti ir prisitaikyti, įgyvendinant plėtos perspektyvai reikalingus pakeitimus (Adger ir kt., 2020).

Siekiant toliau analizuoti atsparumo sampratą reikėtų pažymėti, kad pažeidžiamumo, atsparumo ir prisitaikymo sąvokos glaudžiai tarpusavyje sąveikauja (žr. 2 pav.). Šiuolaikiniame moksle dažniau sutinkamos sąvokos pažeidžiamumas ir atsparumas, kurios tapatinamos su individais, grupėmis, organizacijomis, bendruomenėmis, miestais bei siejamos su politinėmis sistemomis ir ekosistemomis, ir visi šie objektai suprantami kaip bendra sistema, nes, pasak mokslininkų (Adger, 2000), pažeidžiamumo ir atsparumo sąvokos traktuojamos kaip sistemos charakteristikos.

2 pav. Pažeidžiamumo, atsparumo ir prisitaikymo sąvokų charakteristikos (sudaryta autorės, remiantis Gallopín, 2006)

Remiantis 2 paveikslo duomenimis, galima teigti, kad pažeidžiamumas atspindi atskirų sistemos elementų silpnumą, tokį, kaip jautrumas, gebėjimas reaguoti į pokyčius bei padarytas poveikis. Atsparumas tokiu būdu tampa tarsi atsakas į padarytą poveikį, žalą. Taip pat didelės įtakos turi ir gebėjimas prisitaikyti, kadangi tai padeda numatyti ir pasirengti galimam poveikiui, tačiau ne visada galima numatyti grėsmės didumą ir pasirengti atstatyti visus sistemos elementus. Tačiau bet kokia reakcija ar rengimasis nenumatytiems grėsmėms stiprina sistemą.

Pasak socialinių sistemų tyrėjų, pažeidžiamumo ir atsparumo sampratos yra atėję iš ekosistemos atsparumo teorijų, kuriomis remiantis plėtojamas socialinių sistemų kūrimas, konstravimas, organizavimas, siekiant atliepti grėsmes (Mayunga, 2007). Kitų autorių (Norris ir kt., 2008) teigimu, sistemos atsparumas, atėjęs iš ekologijos į socialinius mokslus ir yra suvokiamas kaip procesas, kuris tęsiasi nuolatos ir nėra traktuojamas kaip galutinis rezultatas. Autoriai pažymi, kad atsparumo siekiama žvelgiant į ateitį, suvokiant socialinių sistemų pasikeitimą (Norris ir kt., 2008). Pasak Hunt'o (2016), didelę pažangą socialinio atsparumo tyrimuose pasiekė Adger'o (2000) tyrimai, kuriuose ekologija sutapatinta su žmogaus ekologija, bei Norris'o ir bendraautorių (2008) darbuose naudojama

individualaus atsparumo sąvoka, kuri išplėtota iki kolektyvinio (bendruomenės) atsparumo sampratos.

Kiekvienas socialinės grupės narys geba numatyti ir atpažinti grėsmes ir šis grėsmių atpažinimas tampa neatsiejama kolektyvinės dalies tapatybe. Bendrai numatytos grėsmės gali veikti dvejopai, gali dar labiau sustiprinti visą grupę arba sukurti naujus iššūkius pačios grupės viduje (Matonytė, Morkevičius, 2009). Vareikis (2005) (cit. iš Matulionytė, 2008) pažymi, kad numatomos grėsmės gali būti skirstomos į „išorines“ ir „vidines“. „Išorinės“ grėsmės siejamos su nuo žmogaus valios nepriklausančiais įvykiais (gamtos katastrofos, pandemijos ir kt.), arba nuo šalies ar bendruomenės valios nepriklausančiais įvykiais, tokiais, kaip branduolinis konfliktas, užsienio šalių karinis įsikišimas, ekonominis sąmyšis. „Vidinės“ grėsmės apima ekonominę ir kriminologinę situaciją šalyje, kuri pasižymi socialiniu saugumu, etninių mažumų būkle ir kt. Autoriaus teigimu, kiekybiškai apibrėžti grėsmes yra labai sudėtinga, todėl dažniausiai jos apibūdinamos ir „išmatuojamos“ pagal grėsmės pasireiškimo tikimybę ir galimų nuostolių dydį, kurį galimai gali sukelti grėsmė. Matulionytė (2008) pažymi, kad siekiant įvertinti grėsmes pagal jų tikimybes ir galimai planuojamą padaryti žalą, galima sudaryti tam tikrą pasaulio, šalies, regiono ar atskiros bendruomenės grėsmių suvestinę (Matulionytė, 2008). Tokiu atveju turint konkrečius grėsmių numatomus padarinius, galima prognozuoti tolimesnius veiksmus bei įtaką tolesniam situacijos supratimui ir tolesniems kolektyviniams veiksams (Matonytė, Morkevičius, 2009), siekiant stiprinti atsparumą grėsmėms.

Pasak Liu’is ir bendraautorių (2021), kintant tyrimo objektams ir tikslams, atsparumo sampratai buvo suteiktos skirtingos reikšmės. Atsparumo reikšmė aiškiau nagrinėjama apibendrinant inžinerinį atsparumą, prisitaikantį atsparumą ir ekologinį atsparumą, taikomų objektų ir charakteristikų požiūriu (žr. 3 lent.).

3 lentelė. Skirtingų atsparumo sąvokų reikšmė ir charakteristikos (sudaryta autorės, remiantis Liu ir kt., 2021)

Atsparumo kategorijos	Reikšmė	Charakteristikos	Taikomi objektai
Inžinerinis atsparumas	Sistemos gebėjimas atsigauti arba grįžti į pradinę būseną po smūgio ar sutrikimo. Sąvoka pabrėžia pusiausvyrą, sistemos būsenos stabilumą (Walker, 2006)	Atkuriamumas, viena pusiausvyra, statiškas stabilumas	Fizinė ir inžinerinė sistemos
Ekologinis atsparumas	Galimybė, kad po sutrikimo sistema išsivystys į kitą būseną (kuri gali būti žemesnė už pradinę pusiausvyros būseną, ji gali sumažėti arba pereiti į geresnę), sąvoka pabrėžia daugialypį sistemos stabilumą (Simmie and Martin, 2010)	Pertraukiama pusiausvyra, daugybė pusiausvyra, dinaminis stabilumas	Ekologinė sistema
Prisitaikantis atsparumas	Sistemos sumažina smūgių ar trikdžių poveikį abipusio prisitaikymo ir bendros evoliucijos būdu po smūgių ar trikdžių. Sąvoka pabrėžia sistemos prisitaikymą (Martin, 2012)	Sudėtinga adaptacija, ne pusiausvyra, dinamiška evoliucija	Organizacinė ir ekonominė sistema

Remiantis 3 lentelės duomenimis, vyksta laipsniškas perėjimas nuo ankstesnio subalansuoto, statiško ir stabilaus atsparumo prie nesubalansuoto, dinamiško ir įvairaus atsparumo suvokimo. Prisitaikančio atsparumo sąvoka skiriasi nuo inžinerinio ir ekologinio atsparumo tuo, kad ji taikoma tiek organizacinėms, tiek ekonominėms sistemoms. Ji labiau pabrėžia prisitaikymo gebėjimus, kuriuos turi arba įkūnija įvairūs organizacinės sistemos elementai reaguojant į grėsmes (Liu ir kt., 2021).

Paprastai neigiamai asmenį veikiančios aplinkos sąlygos suvokiamos kaip rimta grėsmė psichiniam, fiziniam ar socialiniam atsparumui. Tokiu atveju, svarbiu aspektu tampa dažniausiai mokslinėje literatūroje išskiriamos psichologinio, emocinio, fizinio ir socialinio atsparumo sampratos. Pasak Myers'o (2003), fizinis atsparumas yra fiziologinis lankstumas ir adaptyvumas, jėga ir ištvermė bei apsirūpinimas maisto medžiagomis, poilsis ir jėgų atsistatymas (Myers, 2003). O emocinis atsparumas apibūdinamas kaip asmenybės savybė, padedanti žmogui sėkmingai spręsti sunkius ir atsakingus uždavinius emociškai įtemptomis sąlygomis (Griciūtė, 2005).

Emocinis atsparumas mokslinėje literatūroje ir praktikoje įvardinamas įvairiai: emocinis intelektas, emocinė kompetencija, emocinis stabilumas ir pan. Pasak Radušio (2006), emocinis intelektas siejamas su sudėtingu asmenybės bruožų deriniu, kuris paremtas pagarba sau, aukštu savęs įsivertinimu, savikontrole bei gebėjimu įsisąmoninti savo jausmus. Pažymima, kad pažinti tik savo jausmų nepakanka, svarbu pažinti ir kito žmogaus jausmus bei tinkamai į juos reaguoti, kadangi emociškai brandus žmogus sąmoningai priima sprendimus, atsižvelgiant tiek į savo, tiek į aplinkinių jausmus (Radašis, 2006). Taip pat, svarbia tampa psichologinio atsparumo samprata, kadangi psichologinis atsparumas, tarsi dinamiškas prisitaikymo procesas, paremtas pozityvumu, susiduriant su reikšmingai nepalankiomis aplinkybėmis (Cicchetti, Becker and Luthar, 2000) (cit. iš Giedraitytė ir kt., 2006, p. 9). Wagnild'as (2016) apibendrina, kad psichologinis atsparumas yra tiek žmogaus turimas resursas, tiek gebėjimas atspariai reaguoti į iškilusias nepalankias gyvenimo situacijas. Susiduriant su grėsmėmis vis didesnis dėmesys ir mokslininkų susidomėjimas skiriamas socialinio atsparumo sampratos apibrėžimui.

Cacioppo ir bendraautorių (2011) teigimu, socialinis atsparumas – tai gebėjimas puoselėti, užmegzti ir palaikyti teigiamus santykius, ištvirti ir atsigauti nuo gyvenimo streso veiksnių bei socialinės izoliacijos. Jo išskirtinis bruožas yra nelaimių pavertimas asmeniniu, santykių ir kolektyviniu augimu, stiprinant esamus socialinius įsipareigojimus ir plėtojant naujus santykius su kitais asmenimis. Socialinis atsparumas pabrėžia „žmogaus sistemų reakcijos į pokyčius supratimą“ (Wilson, 2012; p. 1218). Socialinis atsparumas grėsmių atžvilgiu apibrėžiamas įvairiais būdais, visų pirma, kaip absorbuojantis, prisitaikantis ir transformuojantis gebėjimas; arba socialinių subjektų ar socialinių procesų gebėjimas numatyti nelaimes, reaguoti į jas ir atsigauti po jų (Constas ir kt., 2014). Taip pat, socialinis atsparumas apibrėžiamas kaip socialinių subjektų gebėjimas numatyti, absorbuoti, prisitaikyti prie nelaimių ir gebėjimas imtis atkūrimo veiksmų, siekiant sumažinti būsimums sutrikimus ir jų poveikį (Kwok ir kt., 2016). Remdamiesi mokslinės literatūros šia tema apžvalga, autoriai siūlo socialinį atsparumą apibrėžti kaip susidedantį iš trijų dimensijų:

1. *susidorojimo gebėjimai* – socialinių veikėjų gebėjimas susidoroti su visų rūšių negandomis ir jas įveikti;
2. *prisitaikymo gebėjimai* – jų gebėjimas mokytis iš praeities patirties ir prisitaikyti prie ateities iššūkių kasdieniame gyvenime;
3. *transformaciniai gebėjimai* – jų gebėjimas sukurti institucijų, kurios skatintų asmens gerovę ir tvarų visuomenės tvirtumą ateities krizių atžvilgiu, rinkinius (Keck, Sakdapolrak, 2013).

Autoriaus Kimhi (2016) teigimu, pastaruoju metu, apibrėžiant individų arba socialinių sistemų gebėjimą atsispirti grėsmingoms situacijoms, atsparumą galima skirstyti į tris lygmenis: *individualus*, *bendruomenės*, *nacionalinis*. Individualus ir bendruomenės lygmenys dar siejami su socialiniu atsparumu. Pasak mokslininkų, individualaus atsparumo samprata buvo minima elgsenos ir psichologijos mokslų šakose, o jo reikšmė apima prisitaikymo gebėjimus, kurie pasireiškia individų

efektyviu funkcionavimu ir gali teigiamais rezultatais ekstremaliose situacijose (Castleden, McKee, Murray and Leonardi, 2011).

Tam tikru laikotarpiu moksle, atsparumas buvo apibūdinamas kaip grįžimas į stabilią padėtį, suvokiant socialinį atsparumą kaip ekologinį atsparumą, dar nematant atsparumo kaip socialinių sistemų pasikeitimų po tam tikrų iššūkių (Miller ir kt., 2010). Miller'io ir bendraautorių (2010) teigimu, esant dideliame socialiniam pažeidžiamumui, atsparumo lygmuo būna žemas, ir atvirkščiai. O bendruomenėse, organizacijose ar grupėse šios sampratos tapatinamos su žmonėmis, kurie kuria atsparumą ir suprantamas kaip grupės žmonių ar bendruomenės gebėjimas atlaikyti grėsmes arba atsigaivinti po nelaimių, stichijos, avarijos, ar kitų nenumatytų iššūkių (Miller ir kt., 2010).

Nuwayhid'as ir bendraautoriai (2006) pastebi, kad bendruomenės atsparumas siejamas su bendruomenės gebėjimu įveikti ir atsigaivinti po ekstremaliųjų įvykių, tokių kaip pandemija, ekonominė krizė, ekologinės ar žmogaus veiklos sukeltos katastrofos (Nuwayhid ir kt., 2006, p. 505-519). Bendruomenių gebėjimas atsispirti iššūkiams susijusiems su stichinėmis nelaimėmis yra sudėtingas procesas, kurį apjungia įvairios socialinės sistemos, turinčios savitą formą ir funkcijas, tačiau veikia kartu, siekdamos kurti gerovę visai bendruomenei (Cutter ir kt., 2010). O Sharrieb'as ir bendraautoriai (2010, p. 248–254) akcentuoja, kad bendruomenių atsparumas apima gebėjimą atsigaivinti susidūrus su didele įtampa. Taip pat atsparumą apibūdina vietos bendruomenės ar regiono vertybės, gyvenimo būdas, suteikiantis galimybes atremti galimai ateityje iškilusias grėsmes ir efektyviai veikti būsimos įtampos sąlygomis (Foster, 2018, cit iš Blaževičė, 2021).

Siekiant nustatyti galimas grėsmes, vietos bendruomenės reikšmė formavosi sistemų teorijoje. Pastaroji teorija pasižymi požiūriu, kad žmonės, socialinė ir ekonominė aplinka, valdžios institucijos, infrastruktūra ir kt. glaudžiai sąveikaujantys ekosistemos elementai, tad iškylančioms grėsmėms nustatyti bei jas spręsti nepakanka valdžios „žvilgsnio iš viršaus“ ir standartinio tiesioginio įsikišimo, tokiu atveju tampa svarbus vietos gyventojų bendruomenės įgalinimas, kuris nusako tiesiogiai patiriamas problemas ir yra motyvacija jas spręsti (Gold ir kt., 2018; Gardner, Director, 2011). Peacock'as (2018) akcentuoja, kad atspari vietos bendruomenės sistema pasižymi tvirtumu ir greitumu, gebant tobulėti įveikiant į katastrofas. Taip pat, bendruomenės sistemos tvirtumas gali pasireikšti kaip gebėjimas „sugerti“ žalą ir atsispirti neigiamiems padariniams bei jų plėtrai (Peacock, 2018, cit. iš Blaževičė, 2021). Galima manyti, kad ilginiui, atsparesnės vietos bendruomenės tvirtiau vykdo veiklas jas supančioje ekosistemoje ir jos dalyviai tampa neišvengiamai priklausomi vieni nuo kitų. Siekiant atliepti neigiamus padarinius, su kuriais susiduria bendruomenės, Chandra su bendraautoriais (2013) išskiria penkis bendruomenės atsparumo elementus:

- socialinis, ekonominis teisingumas ir gerovė,
- fizinė ir psichologinė sveikata,
- vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų integracija,
- efektyvi rizikos komunikacija,
- socialinis bendrumas (Chandra ir kt., 2013).

Minėti atsparumo elementai yra siejami su aštuoniais veiksmiais, tokiais, kaip *išsilavinimas*, *sveikatingumas*, *prieinamumas*, *savarankiškumas*, *partnerystė*, *įsitraukimas*, *kokybė* bei *efektyvumas*. Šie veiksmiai yra itin naudingi rengiant priemones, kurios gali padėti stiprinti socialinį atsparumą.

Siekiant stiprinti socialinį atsparumą bendruomenės atžvilgiu, pasak. Bolman ir Deal (2017), išskiriami tu aktualiausi bendruomenės atsparumo pagrindai: *struktūrinis-organizacinis* ir *ekonominis-socialinis*. Autorių teigimu, remiantis lyderyste, žmogiškųjų išteklių valdymu bei komunikacijos veiksmingumu galima kurti bendruomenės ilgalaikės perspektyvos viziją (Bolman, Deal, 2017). Atkreipiamas dėmesys ir į socialinių santykių svarbą, kadangi *komunikavimą ir lyderystę* daugelis mokslininkų, išskiria kaip bendruomenės atsparumo užtikrinimo pagrindinius veiksnius, pabrėžiant, kad tinkami pokyčiai ateityje galimi tik esant glaudžiai bendruomenės narių sąveikai (Bristow, Healey, 2013; Wolfe, 2010; Boschma, Capone, 2014; Williams ir kt., 2013; Star ir kt., 2003, cit. iš Gečienė, Raišienė, 2019).

Be to, remiantis Andersson'o (2018) tyrimais, galima daryti prielaidą, kad bendruomenių atsparumą labiau įtakoja bendra sistema, tačiau ne atskiri, pavieniai žmonės, ir tokiu atveju, svarbu, kad bendruomenėje vykdoma veikla būtų paskirstoma vienodai, visi asmenys būtų įgalinti imtis iniciatyvos, prisiimti atsakomybę bei išlaikytų pasitikėjimą savimi ir visa bendruomene. Barasa ir bendraautorė (2018), Tengblad ir Oudhuis (2018), Walker'io ir bendraautorė (2014) ir kiti tyrimai tik patvirtina, kad bendruomenių atsparumui reikalinga sistema, kolektyvas, tai yra bendruomenės vadovo ir narių komanda, kuri pirmumą teiktų bendruomenės gerovės kūrimui, neatsižvelgiant į savo asmeninius interesus. Kitu atveju, bendruomenių veiklos efektyvumą padeda užtikrinti įgalinta lyderystė, kadangi, Gečienės ir Raišienės (2019) teigimu, tai organizacinio elgesio modelis, kuriuo skatinami teigiami psichologiniai gebėjimai ir pozityvūs etiniai gebėjimai, kuriais remiantis didėja informacijos apdorojimas, ryšių skaidrumas bei moralinė perspektyva (Gečienė, Raišienė, 2019). Nepaisant to, mokslininkai pabrėžia, kad bendruomenės atsparumui reikalingos nuolatinės visų bendruomenės narių pastangos, neišskiriant lyderio pozicijos (Lv ir kt., 2019).

Paton'as ir Douglas'as (2006) išskiria veiksnius, sąlygojančius atsparumą individualiu ir bendruomenės lygmeniu. Autorių teigimu, asmens ar grupės atsparumas gali būti vertinamas remiantis tuo, kaip gerai jie „valdo“ ar gali „suvaldyti“ šiuos veiksnius (žr. 4 lent.). Šie veiksniai yra svarbūs ne tik asmenims ar net šeimoms. Jie vienodai taikomi bendruomenės grupėms (Paton, Douglas, 2006).

4 lentelė. Veiksniai, sąlygojantys atsparumą individualiu ir bendruomenės lygmeniu (sudaryta autorės, remiantis Paton, Douglas, 2006)

Individualiu lygmeniu	Bendruomenės lygmeniu
Informacija ir patarimai apie pasirengimo ir pagalbos priemones ir kaip jas pasiekti.	Žinios apie pavojus ir bendruomenės ypatybes, kurios būtinos plėtojant ir palaikant gebėjimus išvengti ar sumažinti nelaimių padarinius.
Ištekliai, kurie apima finansinius išteklius, jie gali būti nuosavi, draudimo ar kitų šaltinių, skirti prevencijos, pasirengimo ir atkūrimo priemonėms.	Bendrosios bendruomenės vertybės, kurios apima teigiamą ateities jausmą, įsipareigojimą visai bendruomenei ir susitarimą apskritai dėl bendruomenės tikslų.
Valdymo gebėjimai, kurie apima laiko ir galimybių valdyti atitinkamą atsparumą generuojančią veiklą, taip pat fizinį pajėgumą, kuris gali apimti kitų žmonių, mašinų ar paramos, kai yra ypatingas poreikis, paramą.	Sukurta socialinė infrastruktūra, kuri apima informacijos kanalus, socialinius tinklus ir bendruomenines organizacijas.
Asmeninė ir bendruomenės parama, kuri ypač apima asmeninę pagalbą po įvykio, pvz., informavimo paslaugas, asmeninius patarėjus ir patarėjus, specialistų pagalbos tarnybas, advokatus ir vartus bei bendruomenės paramą, pavyzdžiui, bendruomenės plėtros pareigūnus.	Teigiamos socialinės ir ekonominės tendencijos, kurios apima stabilų arba augantį gyventojų skaičių ir gyvybingą ekonomiką, kurios prisideda prie tvarumo.

Dalyvavimas, tai reiškia ryšius su kitais žmonėmis, plačiu šeimos, draugų ir pažįstamų tinklu, kuris, kaip įrodyta, yra labai svarbus palaikant ir palaikant atsparumą.	Partnerystė tarp agentūrų, bendruomenės grupių ir privačių įmonių arba bet koks jų derinys, kuris palengvina naujoves, dalijimąsi žiniomis, patirtimi ir ištekliais.
---	--

Atsižvelgiant į 4 lentelėje pateiktą informaciją, galima daryti prielaidą, jog norint sukurti kolektyvinį atsparumą, bendruomenės turėtų atsižvelgti į išteklių pasiskirstymą, tačiau tuo pačiu metu užtikrinti gebėjimą bendradarbiauti tarpusavyje ir siekti greitai išspręsti iškilusias problemas. Kadangi vietos gyventojų gebėjimas įveikti sukrėtimus grėsmių metu skatina atskleisti turimas patirtis, kūrybingumą ir to pasekoje prisideda prie sisteminių pokyčių, skatinančių veiklos plėtrą (Matarrita-Cascante ir kt., 2017; Frazey ir kt., 2018; McEwen ir kt., 2017, cit. iš Blaževičė, 2021). Kitu atveju, susidūrimas su iššūkiais padeda pamatyti silpnąsias sistemų sritis ir jiems ištikus būtina greitai reaguoti ir gebėti perskirstyti išteklius taip, kad trumpalaikiai problemų sprendimai nesukurtų ilgalaikių bei sisteminių neigiamų padarinių (Nowonty, Piquero, 2020).

Dėl sudėtingos atsparumo sampratos vis dar kyla klausimų, kaip būtų galima tobulinti ar sukurti labiau pritaikomą sistemą (modelį), norint geriau suprasti nelaimių riziką. Didinant bendruomenės atsparumą galima sumažinti tiesioginius ir netiesioginius nelaimių nuostolius. Tačiau dabartiniuose tyrimuose daugiau dėmesio skiriama stichinių nelaimių žalos mažinimui, nepaisant to, kad socialiniai aspektai gali turėti glaudesnę ryšį su gyventojais. Todėl yra kuriami socialinio atsparumo vertinimo modeliai, kurie matuoja vietinių rodiklių, susijusių su stichinių nelaimių rizika, atvejus, manant, kad stichinių pavojų dažnis gali sukelti didelę žalą asmenims ir bendruomenėms (Chun ir kt., 2017). Tuo tarpu nuostoliai gali labai stipriai skirtis, priklausomai nuo galimybės sumažinti pradinę žalą, fizinio-socialinio žalos padarinio ar atsigavimo laiko, todėl bendruomenės gebėjimas sumažinti nelaimių poveikį turėtų būti orientuotas į socialinio atsparumo sistemą, kuri apimtų konkrečius veiksmus, susijusius su bendruomenės atsparumu.

Siekiant suvokti socialinį atsparumą konkrečiame kontekste ir sukurti kontekstui būdingą sistemą, dažnai naudinga iš pradžių turėti bendrą sistemą, kuri padėtų pasirinkti esmines atsparumo charakteristikas kontekstinėje aplinkoje. Pasak Saja'os ir bendraautorių (2019), tai gali būti įtraukianti ir prisitaikanti „5S“ modelio socialinio atsparumo sistema, kuri gali padėti pasirinkti tinkamas socialinio atsparumo charakteristikas ir tinkamai jas pritaikyti, remiantis jos taikymo kontekstu. Socialinio atsparumo sistemą sudaro penkios socialinės dimensijos: *socialinė struktūra*, *socialinis kapitalas*, *socialiniai mechanizmai/kompetencija/vertybės*, *socialinė lygybė ir įvairovė*, *socialiniai įsitikinimai/kultūra/tikėjimas* (žr. 5 lent.).

5 lentelė. Penkios socialinio atsparumo dimensijos „5S“ modelio sistemoje (sudaryta autorės, remiantis Saja ir kt., 2019)

Dimensijos	Charakteristikos
Socialinė struktūra	Socialinė demografija (gyventojų sudėtis); Namų ūkio struktūra (šeimos struktūra); Žmonių ir šeimų mobilumas.
Socialinis kapitalas	Socialinė sanglauda (bendruomenės ryšys); Socialinė parama (abipusiškumo normos); Socialiniai tinklai (socialinės asociacijos).
Socialiniai mechanizmai/kompetencija/vertybės	Bendruomenės įsitraukimas; Bendruomenės tikslai / veiksmingumas; Bendruomenės bendrosios vertybės ir sąmoningumas; Bendruomenės procesai; Bendruomenės kompetencija.

Socialinė lygybė ir įvairovė	Sąžininga prieiga prie pagrindinių poreikių ir paslaugų; Bendruomenės įtrauktis ir lygybė; Įvairus įgūdžių rinkinys (įvairios darbo jėgos).
Socialiniai įsitikinimai/kultūra/tikėjimas	Vietos kultūriniai įsitikinimai/normos; Religiniai įsitikinimai/normos.

5 lentelės duomenimis, socialinė struktūra apibrėžiama itin plačiai, apimanti socialinę demografiją, namų ūkio struktūrą bei žmonių ir šeimų mobilumą (Nadel ir kt., 2013). Tačiau kai kurie specifiniai socialinės struktūros apibrėžimai apsiriboja gyventojų pasiskirstymu ir sudėtimi geografinėje erdvėje, apimant tokius parametrus, kaip amžius ir lytis, etninė priklausomybė, išsilavinimas ir pajamos keliuose socialiniuose sluoksniuose. Kalbant apie socialinio kapitalo dimensiją pažymima, kad ji apima socialinius ryšius bendruomenės grupėse, dažniausiai susijusius su šeimyniniais santykiais ir prisirišimo vieta. Tačiau socialinis kapitalas taip pat apima gebėjimą kurti tinklus, sudarytus iš ekonominių ir kitų ryšių, kurie bendruomenei yra tarsi socialinių grupių tarpusavio sąveika (Adger ir kt., 2003). Trečioji dimensija – tai socialiniai mechanizmai, kurie apima bendruomenės kūrimo proceso tikslus, planus, prioritetus ir bendruomenės įsitraukimą į atsparumo tobulinimo procesą. Į procesą orientuotos atsparumo ypatybės taip pat apima bendruomenės kompetenciją, kolektyvinį požiūrį ir bendras vertybes, susijusias su nelaimių įveikimu ir prisitaikymu prie jų. Į socialinio mechanizmo/kompetencijų/vertybių dimensiją įtrauktos penkios pagrindinės socialinio atsparumo charakteristikos: bendruomenės įsitraukimas, bendruomenės tikslai/veiksmingumas, bendruomenės bendros vertybės ir sąmoningumas, bendruomenės procesai ir bendruomenės kompetencija (Cutter ir kt., 2010; Khalili ir kt., 2015). Pažymima, kad socialinis atsparumas taip pat priklauso nuo išteklių įvairovės, nes bendruomenėms, kurios turi ribotus išteklius, dažnai sunku susidoroti su iškilusiomis grėsmėmis (Norris ir kt., 2008), o mažiau socialiai skirtingoms bendruomenėms sunku atsigaivinti po trikdžių (Ahern ir kt., 2011). Žmonės, kurie neturi galimybių prieiti prie reikiamų išteklių, pavyzdžiui, šeimos, gyvenančios žemiau skurdo ribos, ištikus sukrėtimui, gali būti paveiktos žymiai labiau, nei kiti žmonės toje pačioje bendruomenėje (Lovell ir kt., 2014). Tokiu atveju, nustatyti trys socialinio lygybės ir įvairovės ypatumai: sąžininga prieiga prie pagrindinių poreikių ir paslaugų, bendruomenės įtraukimas ir lygybė bei įvairus įgūdžių rinkinys (įvairi darbo jėga). Ne tik žmogiškieji ištekliai ir fizinis turtas, bet ir vietos kultūra bei socialiniai įsitikinimai gali atlikti lemiamą vaidmenį nustatant socialinį atsparumą sukrėtimams. Socialiniai įsitikinimai turi būti teigiamai panaudoti bendruomenėse, kurios yra orientuotos į savo vietinę kultūrą ir tikėjimo sistemas (Kwok ir kt., 2016). Kai kuriose bendruomenėse sukurtos socialinio atsparumo sistemos yra ypač pagrįstos kultūra ir tikėjimu. Pavyzdžiui, Ostadtaghizadeh'as ir kt. (2016) kultūrą laikė atskira atsparumo dimensija. Pasak autoriaus yra dvi socialinių įsitikinimų / kultūros / tikėjimo ypatybės: vietiniai kultūriniai įsitikinimai / normos ir religiniai įsitikinimai / normos.

Apibendrinus socialinio atsparumo dimensijas bei jų charakteristikas galima teigti, kad tai tarsi sistema, kurią galėtų naudoti praktikai ir mokslininkai. Praktikai gali naudoti sistemą, norėdami išmatuoti socialinį bendruomenės atsparumą sukrėtimams, pasirinkdami atitinkamas charakteristikas ir pritaikydami jas prie konteksto. Panašiai mokslininkai gali panaudoti tą pačią sistemą, siekdami tobulinti žinias apie socialinio atsparumo matavimą, prisitaikydami prie savo tyrimų konteksto. Nors sistema yra pritaikoma taip, kad būtų galima išskirti ir panaudoti svarbiausias socialinio atsparumo charakteristikas, atsižvelgiant į konkretų kontekstą, geografinę aplinką ir prioritetinius pavojus (Saja ir kt., 2019), ji nėra itin išsami, kad galėtų atskleisti konkrečius socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius. „5S“ modelio socialinio atsparumo sistema apsiriboja bendromis charakteristikomis, neišskiriant veiksmų ar rodiklių, kurie padėtų tiksliai nustatyti bendruomenių socialinį atsparumą.

Manoma, kad asmenys ar grupės susiduria su sunkumais spęsdami sudėtingas problemas. Problemų sudėtingumą lemia daugybė veiksnių ir šių veiksnių sąveikos. Sunku susidoroti su tokia sistema, kurioje struktūra nėra aiškiai apibrėžta. Vadinasi, būtina sukurti metodiką, kuri padėtų nustatyti sistemos (modelio) struktūrą.

Žvelgiant iš sistemos perspektyvos, organizacijos atsparumą sąlygojantiems veiksniais nustatyti naudojamas Interpretacinės struktūros modelis (ISM) (žr. 6 lent.).

6 lentelė. Organizacijos atsparumą sąlygojantys veiksniai (sudaryta autorės, remiantis Liu ir kt., 2021)

Sąlygojantys veiksniai	Apibrėžimas
Organizacinė struktūra	Organizacinė struktūra reiškia darbo užduočių paskirstymą, grupavimą bei koordinavimą siekiant bendradarbiauti.
Organizacinė komunikacija	Organizacinė komunikacija reiškia informacijos mainus ir perdavimą organizacijoje. Tai labai plati informacija, tokia kaip naujienos, informacija, žinios, patirtis ir kt.
Organizaciniai ištekliai	Organizacijos ištekliai – tai išteklių ir pajėgumų rodikliai bendrame lygmenyje, individualių išteklių panaudojimo ir integravimo, daugiausia kultūros ir dvasingumo, įvaizdžio ir reputacijos, organizacijos gebėjimo koordinuoti, mokymosi gebėjimus ir atsparumą rodikliai.
Organizacinis vadovavimas	Organizacijos vadovavimas yra veiklos procesas, suburiantis grupę žmonių, kad jie veiktų pagal užsibrėžtus tikslus.
Organizacinis mokymasis	Organizacinis mokymasis reiškia įvairius veiksmus, kurių imasi organizacija, susijusi su informacijos ir žinių įgūdžiais, siekdama vystyti tikslus ir tobulinti pagrindines kompetencijas; tai procesas, kurio metu organizacija nuolat stengiasi keistis arba pertvarkyti save, kad prisitaikytų prie nuolat kintančios aplinkos.
Organizaciniai ryšiai	Organizacijos ryšiai nurodo organizacijos personalo statusą ir tarpusavio ryšius.
Organizacinė kompetencija	Organizacijos kompetencija reiškia gebėjimą atlikti organizacinį darbą, tai gebėjimas paversti savo įvairius veiksmus į produktus ar paslaugas, kurių produktyvumo lygis aukštesnės kokybės nei konkurentų.
Organizacinis pasitikėjimas	Organizacinis pasitikėjimas reiškia emocinį pasitikėjimą ir paramą, kurią darbuotojai turi savo širdyse organizacijai.
Organizacijos strategija	Organizacijos strategija tai organizacijos planavimas ir sprendimų dėl globalių, ilgalaikių ir programinių gamybos ir valdymo bei darnaus ir stabilaus vystymosi tikslų priėmimas, siekiant prisitaikyti prie būsimos aplinkos pokyčių.
Verslo modelis	Verslo modelis reiškia įvairius prekybinius santykius ir ryšius tarp įmonių, tarp įmonių padalinių ir net su klientais bei kanalais.
Emocinė kompetencija	Emocinė kompetencija reiškia, kad laimė ir liūdesys yra normalios žmogaus reakcijos, o emocijos plūsta natūraliai.
Socialinė atsakomybė	Socialinė atsakomybė reiškia organizacijos atsakomybę visuomenei.
Socialinis kapitalas	Socialinis kapitalas reiškia ryšį tarp asmenų ar grupių – socialinius tinklus, abipusiškumo normas ir iš to kylantį pasitikėjimą – ir yra išteklis, kuriuos žmonės įneša į savo padėtį socialinėje struktūroje.
Grėsmės suvokimas	Grėsmės suvokimas reiškia organizacijos gebėjimą suvokti grėsmes, kylančias iš išorės šaltinių.
Aistra darbui	Aistra darbui apibrėžiama kaip stiprus žmonių, norinčių investuoti laiką ir energiją į savo darbą, polinkis, turintis gerą paaiškinimą apie kūrybiškumą, laimę, našumą ir kt.
Organizacinis įsipareigojimas	Organizacinis įsipareigojimas – tai susitapatinimas su organizacijos, kuriai priklauso individas, tikslais ir vertybėmis bei pasitikėjimas jais ir dėl to gaunami teigiami emociniai išgyvenimai.
Organizacinis efektyvumas	Organizacijos efektyvumas reiškia proporcingą ryšį tarp visų socialinių organizacijų tipų bei jų vadovų, užsiimančių valdymo veikla, ir sunaudojamų žmogiškųjų, materialinių ir finansinių išteklių, kurie yra konkretus valdymo funkcijų įkūnijimas.

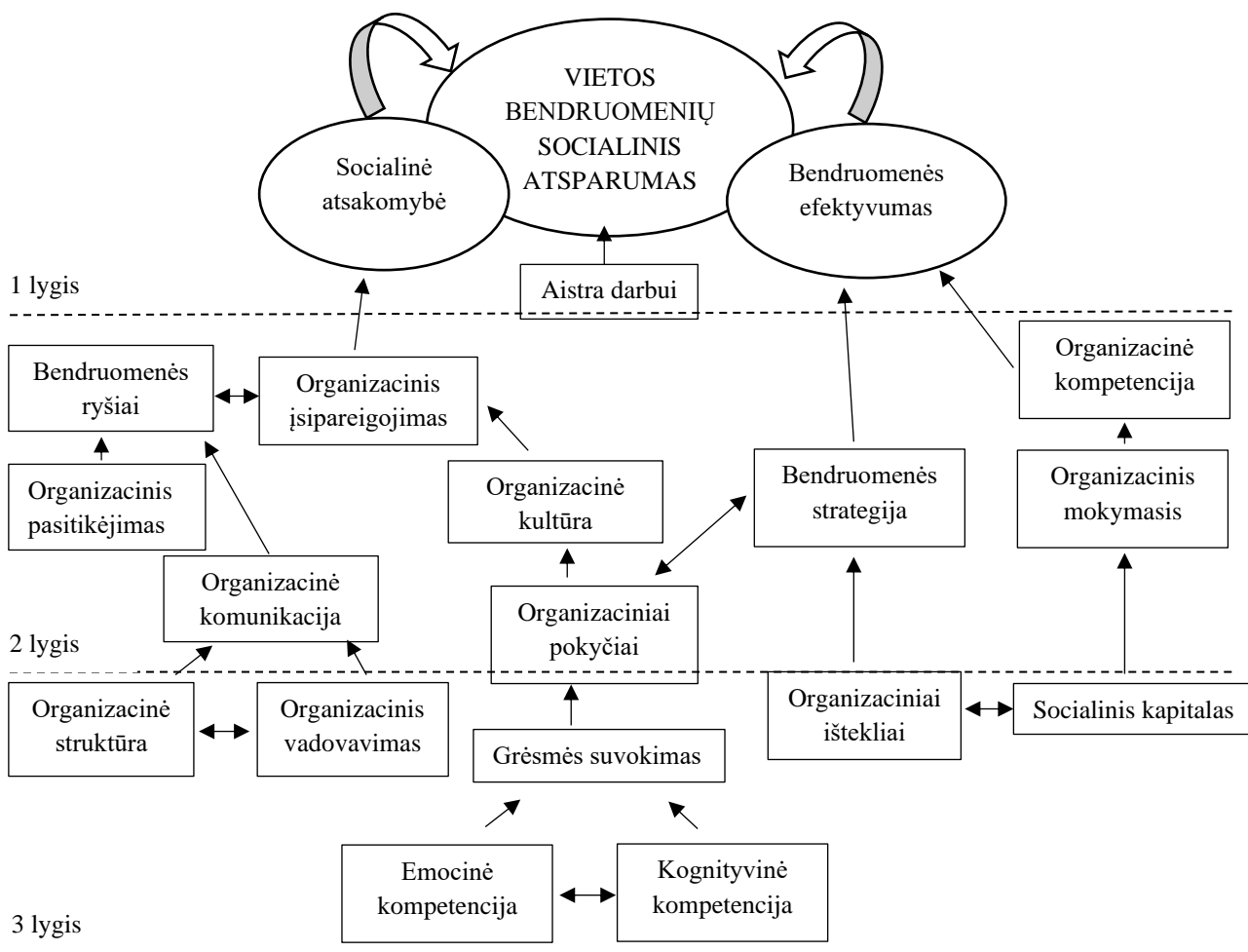
Organizaciniai pokyčiai	Organizacijos pokyčiai – tai procesas, kuriuo laiku koreguojami, tobulinami ir diegiami nauji organizacijos elementai (pvz., jos valdymo filosofija, darbo stilius, organizacijos struktūra, personalas, organizacijos kultūra, technologijos ir kt.), reaguojant į pokyčius vidinėje ir išorinėje aplinkoje.
Organizacinė kultūra	Organizacijos kultūra reiškia unikalų organizacijos kultūrinį įvaizdį, kurį sudaro jos vertybės, įsitikinimai, ritualai, simboliai, veiklos būdai ir kt. Paprasčiau tariant, tai įvairūs įmonės aspektai, kurie išreiškiami jos kasdienėje veikloje.
Kognityvinė kompetencija	Kognityviniai gebėjimai reiškia žmogaus smegenų gebėjimą apdoroti, saugoti ir išgauti informaciją, tai yra žmonių gebėjimą suvokti daiktų sudėtį, santykį tarp veiklos ir kitų dalykų, vystymosi dinamiką, vystymosi kryptį ir pagrindinius dėsnius.

Interpretacinės struktūros modelis apima 20 veiksmų, turinčių įtakos organizacijos atsparumui, kurie sudaro hierarchinį modelį ir kiekviename lygyje skiriasi (Liu ir kt., 2021). **Pirmasis lygis apima socialinės atsakomybės, aistros darbui ir organizacijos efektyvumo** veiksmus, kurie yra tiesiogiai susiję su socialiniu organizacijos atsparumu. Kaip bendras organizacijos elgesio terminas, socialinė atsakomybė gali būti naudinga daugeliui suinteresuotųjų šalių, kadangi socialinės atsakomybės įgyvendinimas padeda įgyti suinteresuotųjų šalių palaikymą ir gerinti tarpusavio santykius, o bendruomenei tvirčiau įsilieti į savo socialinę ir gamtinę aplinką. Kalbant apie aistrą darbui, teigiamos emocijos, tokios, kaip viltis, optimizmas ir palaikymas gali padėti žmonėms siekti kūrybiškumo. O organizacijos efektyvumo skatinimas padeda gerinti organizacijos veiklą, tuo pačiu skatinama tinkamai paskirstyti išteklius, reikalingus susidoroti su aplinkos pokyčiais. Taip pat organizacinis išpareigojimas padeda stiprinti suinteresuotųjų šalių už organizacijos ribų pasitikėjimą, o tai gali suteikti organizacijai daugiau išteklių ir galimybių bei parodyti, kad organizacija prisiima atsakomybę už vykdomą veiklą. **Antrasis lygis** – tai organizacijos atsparumą sąlygojantys vidutinio lygio veiksniai, kurie turi netiesioginę įtaką organizacijos atsparumui. Tarp jų yra organizacijos mokymasis, organizacijos komunikacija ir organizaciniai pokyčiai, apibūdinantys organizacinius veiksmus, kurių imamasi siekiant padidinti organizacijos atsparumą. **Trečias lygis** – tai žemiausio lygio veiksniai, t. y. socialinis kapitalas, organizacijos ištekliai, grėsmės suvokimas, pažinimo gebėjimai ir emociniai gebėjimai. Kitaip tariant, organizacijos ištekliai, organizacijos narių grėsmės suvokimas, organizacijos narių kognityviniai gebėjimai ir organizacijos narių gebėjimas valdyti emocijas tiesiogiai nesąlygoja organizacijos atsparumo, tačiau jie gali turėti įtakos organizacijos atsparumui per kitus įtaką darančius veiksmus. Pavyzdžiui, socialinis kapitalas tam tikru mastu paveiks darbuotojų darbo efektyvumą ir darbo entuziazmą, darydamas įtaką darbuotojų darbo koordinavimo ir bendradarbiavimo laipsniui, taip padidindamas organizacijų atsparumą krizei (Liu ir kt., 2021).

Dažniausiai vietos bendruomenės neturi pasitvirtinusios socialinį atsparumą sąlygojančių veiksmų sistemos. Tai gali lemti tarpusavio bendradarbiavimo trūkumas tarp vietos bendruomenės ir suinteresuotųjų šalių, kurios padeda dalintis žiniomis, gilina patirtį ir suteikia reikiamus išteklius, taip pat informacijos trūkumas, kuriuo remiantis plėtojami gebėjimai padedantys išvengti ar sumažinti nelaimių padarinius. Remiantis tuo, šiame baigiamajame projekte yra siekiama parengti vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksmų modelį, kuris suteiktų teorinių gairių tolesniam vietos bendruomenės socialinio atsparumo tyrinėjimui.

Tyrimų taikymo būdai gali priklausyti nuo konkrečios situacijos, priemonių, tikslų ar bendruomenių galimybių bei vertybių, todėl daroma prielaida, kad praktiniai būdai yra vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksmų modelio išeigos taškai, lemiantys tolimesnį vietos bendruomenės atsparumo užtikrinimą. Atsižvelgiant į „5S“ modelio socialinio atsparumo sistemos

charakteristikas bei remiantis Interpretacinės struktūros modelyje pateiktais organizacijos atsparumą sąlygojančiais veiksniais, 3 paveiksle pateikiamas teorinis Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelis (žr. 3 pav.).

3 pav. Teorinis vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelis (sudaryta autorės, remiantis mokslinės literatūros šaltinių analize)

3 paveikslo duomenimis bei kaip jau buvo minėta anksčiau, vietos bendruomenės atsparumui mažiausią įtaką daro emocinė ir kognityvinė kompetencija. Tačiau joms tarpusavyje sąveikaujant atsiranda grėsmės suvokimas ir tokiu atveju bendruomenė imasi organizacinių pokyčių. Siekiant įgyvendinti pokyčius, yra kuriama strategija, o norint sukurti tinkamą strategiją, būtina turėti atitinkamus organizacinius išteklius bei ryšius tarp žmonių, gyvenančių ir dirbančių tam tikroje bendruomenėje. Tam, kad būtų pasiektas bendruomenės efektyvumas, būtina atkreipti dėmesį į organizacinio mokymosi ir organizacinės kompetencijos veiksmus, kurių metu bendruomenė nuolat stengiasi keistis arba pertvarkyti save, kad prisitaikytų prie nuolat kintančios aplinkos. Taip pat, siekiant socialinės atsakomybės, svarbi tampa bendruomenės kultūra bei išsipareigojimas bendruomenei, kadangi unikalus bendruomenės įvaizdis, kurį sudaro jos vertybės, įsitikinimai, ritualai, simboliai, veiklos būdai ir kt. stiprina pačios bendruomenės atsparumą kasdieninėje aplinkoje. Be abejonės, norint nuolatos stiprinti vietos bendruomenės atsparumą, reikia turėti suformuotą organizacinę struktūrą bei organizacinį vadovavimą. Kadangi organizacinė struktūra reiškia darbo užduočių paskirstymą, grupavimą bei koordinavimą. O organizacinis vadovavimas yra veiklos procesas, suburiantis grupę žmonių, kad jie veiktų pagal užsibrėžtus tikslus. Ir galiausiai, siekiant bendrų tikslų, būtina atsižvelgti į narių tarpusavio pasitikėjimą bei tarpusavio ryšius, kadangi

remiantis jais bendruomenės nariai pasiryžta ne tik dėti dideles pastangas bendruomenės labui, bet ir jaustis atsakingiems prieš visuomenę.

Apibendrinant vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius galima teigti, kad jie apima pagrindinius gebėjimus, tokius, kaip susidorojimas, prisitaikymas ir transformacija. Remiantis šiais gebėjimais, socialiniai veikėjai sugeba susidoroti su visų rūšių negandomis ir jas įveikti, mokytis iš praeities patirties ir prisitaikyti prie ateities iššūkių kasdieniame gyvenime bei sukurti atsparumo sistemą, kuri skatintų asmens gerovę ir tvarų bendruomenės tvirtumą ateities grėsmių atžvilgiu. Socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelis taip pat padeda pasirinkti esmines atsparumo charakteristikas kontekstinėje aplinkoje bei išmatuoti socialinį bendruomenės atsparumą sukrėtimams.

Apibendrinus šį skyrių svarbu paminėti, kad apskritai atsparumas siejamas su regiono ar vietos gebėjimu prisitaikyti prie galimų sukrėtimų ir yra analizuojamas per socialinės atsparumo sistemos struktūras, jų rezultatus bei funkcinių efektyvumą. Taip pat atsparumas pasižymi sistemos gyvybingumu, kuriuo remiantis gebama tinkamai išnaudoti turimus išteklius ir kompetenciją. Visa tai pasitarnauja siekiant prisitaikyti, atsinaujinti, įgyvendinant vietos bendruomenių plėtrai reikalingus pokyčius. Apibrėžiant individų arba socialinių sistemų gebėjimą atsispirti grėsmingose situacijose, didelį vaidmenį atlieka žmogiškųjų išteklių valdymas, lyderystė bei komunikacijos veiksmingumas, kuris leidžia kurti bendruomenės ateities viziją. Teigiama, kad individai, socialinė ir ekonominė aplinka, valdžios institucijos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios, tad susidūrus su išskylančiomis problemomis ar iššūkiais, tik standartinio tiesioginio valdžios įsikišimo nepakanka, tokiu atveju reikalingas pačios vietos bendruomenės įgalinimas, kadangi ji tiesiogiai susiduri su problema.. Galima manyti, kad ilginiui, vietos bendruomenės, kurios stiprins vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius bei gebės pritaikyti juos savo kontekste, taps atsparesnės ir tvariau plėtos veiklą jas supančioje aplinkoje.

2. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių taikymas tarptautiniuose ir Lietuvos Respublikos strateginiuose bei teisinio reguliavimo dokumentuose

Tarptautiniai ir nacionaliniai strateginiai bei teisiniai dokumentai yra ypatingai reikšmingi siekiant užtikrinti vietos bendruomenių socialinį atsparumą. Siekiant numatyti iššūkius bei grėsmes ateityje, šiame skyriuje nagrinėjama strateginių dokumentų reikšmė vietos bendruomenių lygmeniu, taip pat apžvelgiama administracinių pokyčių svarba, skirta nenumatytoms pasekmėms spręsti. Siekiant atskleisti vietos bendruomenių poreikius, bendruomenės narių interesus bei procedūras ir jų įgyvendinimą, skyriuje analizuojami tarptautiniai ir Lietuvos strateginiai bei teisiniai dokumentai, jų svarba skatinant vietos bendruomenių socialinį atsparumą.

2.1. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių analizė tarptautiniuose ir nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose

Pradedant nagrinėti strateginius šalies dokumentus, svarbiausia tampa veiklos kryptys, kurios apima vietos bendruomenių socialinio atsparumo reikšmę ir interesų derinimo svarbą. Atsižvelgiant į tai, kad bendruomenių atsparumas orientuotas į socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius yra mažai iki šiol analizuotas, yra svarbu pateikti įžvalgas, kurios padėtų konkretizuoti socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius, derinant skirtingus interesus tolimesniuose planavimo dokumentuose. Analizuojant strateginius dokumentus yra ypač svarbu akcentuoti, kad vietos bendruomenių socialinis atsparumas gali būti interpretuojamas kaip strateginių reformų ir investicijų derinio, sprendžiančio specifinius Lietuvos iššūkius, rezultatas.

Pirmiausia, siekiant analizuoti strateginius dokumentus, kuriuose kalbama apie vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius, svarbu paminėti Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (toliau - EBPO), kurios narė yra Lietuva. LR Užsienio reikalų ministerijos duomenimis, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija įkurta 1961 metais, kai JAV ir Kanada prisijungė prie Europos ekonominio bendradarbiavimo organizacijos, pastaroji tuo metu jungė Europos šalis siekiant atstatyti po II Pasaulinio karo sugriautą ekonomiką (LR Užsienio reikalų ministerija, 2022).

Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos oficialiame tinklapyje pateikiamas EBPO apibrėžimas, kuriame pažymima, kad ši organizacija tarsi daugiašalis forumas, kurio metu, valstybių narių ekspertai dalijasi patirtimi, atsižvelgia į naujas ekonominės bei socialinės politikos gaires ir jas plėtoja. Pažymima, kad parengtos gairės, vėliau naudojamos praktiniame gyvenime (LR Užsienio reikalų ministerija, 2022).

Kalbant apie vietos bendruomenes, kurios neišvengiamai susiduria su ekonominėmis ir socialinėmis problemomis, svarbu akcentuoti, kad EBPO siūlo savo nariams, tame tarpe ir Lietuvai, investicijas, kurios pagrįstos organizacijos vertybėmis, gerosiomis pasaulinėmis praktikomis bei standartais viešosios politikos srityje. Akcentuotina, kad šiuo metu prie organizacijos yra prisijungusios 37 valstybės, Lietuva prie šios organizacijos prisijungė 2018 m. liepos 5 d. ir tapo pilnateise EBPO nare (LR Užsienio reikalų ministerija, 2022).

Viena iš sričių, apie kurias diskutuoja EBPO ekspertai – tai atsparūs miestai. EBPO ekspertai tiria, kaip galima būtų padidinti miestų atsparumą, ir atsparius miestus apibrėžia kaip keturių skirtingų veiksnių – ekonomikos, valdymo, visuomenės ir aplinkos – rezultatą (žr. 7 lent.).

7 lentelė. 4 sritys, skatinančios atsparumą (sudaryta autorės, remiantis EBPO atliktais tyrimais, 2022)

Ekonomika	Visuomenė
Įvairių pramonės šakų skaičius Dinamiška ekonomika, skatinanti augimą Sąlygos leidžia atsirasti naujovėms Žmonės gali rinktis darbą, išsilavinimą, paslaugas, įgūdžių lavinimą	Visuomenė yra įtrauki ir darni Piliečių tinklai bendruomenėse yra aktyvūs Kaimynystė saugi Piliečiai džiaugiasi sveiku gyvenimu
Valdymas	Aplinka
Aiškus vadovavimas ir valdymas Vadovai laikosi strateginio ir integruoto požiūrio Viešasis sektorius turi reikiamų įgūdžių Vyriausybė atvira ir skaidri	Ekosistema patikima ir įvairi Infrastruktūra gali patenkinti pagrindinius poreikius Yra pakankamai gamtos išteklių Nuosekli žemės naudojimo politika

Remiantis 7 lentelės duomenimis, atsparūs miestai – tai yra miestai, kurie geba sugerti, atsigausti ir pasiruošti būsiamiems sukrėtimams (ekonominiams, aplinkosaugos, socialiniams ir instituciniams). Be to, atsparūs miestai skatina tvarų vystymąsi, gerovę ir integracinį augimą. Remiantis mokslinės literatūros šia tema analize, pasak Kwok'o ir bendraautorių (2016), socialinis atsparumas ir pasireiškia būtent per subjektų gebėjimą numatyti, priimti ir prisitaikyti prie iškilusių iššūkių bei gebėjimą imtis tam tikrų veiksmų, siekiant atsigausti po sukrėtimų.

Siekiant atsispirti iš aplinkos kylančioms grėsmėms ir vystyti integracinį augimą, kaip alternatyva tapo didžiausias iki šiol Europoje finansuotas skatinamųjų priemonių rinkinys – tai Europos Sąjungos (toliau – ES) ilgalaikis biudžetas ir iniciatyva „Next Generation EU“ (toliau – NGEU) – laikinoji priemonė, skirta ekonomikos atgaivinimui (Europos Komisijos ataskaita, 2022).

Remiantis Europos Komisijos ataskaita (2022), NGEU – tai 806,9 mlrd. Eur vertės laikina ekonomikos gaivinimo priemonė, kurios investicijos teikiamos įgyvendinant ES ilgalaikį biudžetą, visų pirma orientuojantis į 2021–2023 m. Šios priemonės lėšos yra skiriamos ES šalims narėms bei paramos gavėjams per dotacijas (407,5 mlrd. Eur) ir suteikiant paskolas (385,8 mlrd. Eur) (Europos Komisijos ataskaita, 2022).

Europos Komisijos ataskaitoje pažymima, kad didžioji priemonės „Next Generation EU“ lėšų dalis (723,8 mlrd. Eur) yra skirta įgyvendinti Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (toliau – EGADP) programą. Ši programa – tai tarsi didelio masto finansinė parama, kuri paremta viešosiomis investicijomis į tokias sritis, kaip žalieji ir skaitmeniniai projektai. Europos Komisijos ataskaitoje įvardinamas EGADP programos tikslas, kuriame akcentuojamas koronaviruso pandemijos poveikio sušvelninimas ekonomikos ir socialinėse srityse. Taip pat, pažymima tvaresnės Europos ekonomikos ir visuomenės siekiamybė, atsparesnės ir geriau pasirėngusios žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos iššūkiams galimybės. Siekiant pritraukti ES investicijas savo šaliai, ES valstybės narės turėjo parengti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus. Ne išimtis buvo ir Lietuva. Parengtas Lietuvos Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas „Naujos kartos Lietuva“, kuris buvo patvirtintas 2021 m. liepos 28 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimu „Dėl Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano patvirtinimo“. Tokiu būdu Lietuvai suteikta 2.2 mlrd. EUR parama (Europos Komisijos ataskaita, 2022).

Lietuvos Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas „Naujos kartos Lietuva“ (toliau – NKL) (2021) atitinka neatidėliotiną poreikį skatinti stiprų atsigavimą ir parengti Lietuvą ateičiai. Plane numatytos komponentų reformos ir investicijos padės Lietuvai tapti tvaresnei, atsparesnei ir geriau pasirengusiai žaliajo ir skaitmeninio perėjimo iššūkiams bei galimybėms. Šiuo tikslu planą sudaro 30 priemonių, apimančių investicijas ir reformas. Pažymima, kad visų pirma, Lietuvos planas paspartins reformas ir investicijas į švietimą bei sveikatos apsaugą. Pagal planą taip pat bus investuojama į tvaresnę energijos gamybą ir energijos kaupimą, skatinamas ekologiškas mobilumas, palengvinamas 5G diegimas ir stiprinama socialinė apsauga (NKL, 2021). Apibendrinant NKL galima teigti, kad reformomis bus sprendžiamos kliūtys, trukdančios ilgalaikiam ir tvariam augimui, o investicijos skirtos bendriems Europos iššūkiams spręsti, stiprinti ekonominę ir socialinę atsparumą bei bendrosios rinkos sanglaudą.

Siekiant šalinti kliūtis, trukdančias ilgalaikiam ir tvariam augimui bei skatinti bendruomenių socialinę atsparumą, svarbiu akcentu tampa Bendroji žemės ūkio politika (toliau – BŽŪP) ir socialinis tvarumas ES. BŽŪP aplinkosaugos veiksmai taip pat turi būti socialiai tvarūs. Vienas iš BŽŪP veiksmų yra atsparių kaimo bendruomenių puoselėjimas. BŽŪP padeda didinti kaimo bendruomenių atsparumą įvairiais būdais:

- kaimo plėtros politika siekiama socialinės įtraukties, darbo vietų kūrimo ir įvairinimo, taip pat kaimo infrastruktūros plėtros, pavyzdžiui, plačiajuosčio ryšio aprėpties didinimo;
- į kaimo plėtros programas taip pat įtraukta LEADER (integruotų regiono plėtros programų – strategijų – rengimo ir įgyvendinimo priemonė) parama;
- metodai, kuriais suburiamos kaimo bendruomenės, kad jos galėtų parengti ir valdyti vietos plėtros strategijas savo problemoms spręsti;
- papildoma parama ūkininkams vietovėse, kuriose esama gamtinių ar kitokių specifinių kliūčių, padeda sušvelninti neigiamas socialines ir ekonomines žemės apleidimo pasekmes, o specialios išmokos jauniems ūkininkams skatina kartų kaitą ir kaimo gyventojų bendruomenių tvarumą;
- naudojama bendra stebėsenos ir vertinimo sistema (BSVS), Europos Komisija renka išsamius socialinius ir ekonominius kaimo vietovių rodiklius, užtikrindama duomenimis grindžiamus pagrindinių socialinių problemų, pavyzdžiui, gyventojų skaičiaus mažėjimo, skurdo ir nedarbo, sprendimus.

BŽŪP taip pat pripažįstami ir stiprinami kaimo bendruomenių ir kaimo aplinkos ryšiai. Kraštovaizdžio, laukinės gamtos ir gamtos išteklių, pvz., švaraus oro ir upių, apsaugos priemonės naudingos ne tik žemės ūkiui ir aplinkai, jomis taip pat prisidedama prie gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimo, taip pat atveriamos galimybės rekreacinei veiklai ir turizmui, siekiant toliau remti kaimo bendruomenes (BŽŪP ir socialinis tvarumas, 2022). Pastebima, kad bendruomenių veiklos vykdymui skiriamos investicijos bei įvairios paramos, tačiau ir pačios bendruomenės įdeda nemažai savų pastangų bei naudojami turimais išteklių, siekiant išlaikyti bendruomenių gyvavimą. Kaip ir šio baigiamojo projekto mokslinės analizės skyriuje, Blaževičė (2021) akcentuoja, kad bendruomenės ar organizacijos gali skirtis turimais žmogiškaisiais išteklių, tačiau pagrindinis jų požymis yra valdymo procesai, kuriuose gyventojai dalyvauja, naudodamiesi jau turimais išteklių.

Toliau analizuojant strateginius dokumentus nacionaliniu lygmeniu, pagrindinis strateginis dokumentas yra „Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“ (toliau – Strategija) (2012), tai pagrindinis dokumentas į kurį visų pirma būtina atsižvelgti. Kitas svarbus strateginis dokumentas yra

„2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas“ (toliau – Planas) (2020), „2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programa Lietuvai“ (toliau – Investicijų programa) (2021) bei XVIII Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa (toliau – Programa) (2020). Tam, kad būtų galima pripažinti aukščiau minėtų dokumentų svarbą projekte analizuojamai temai, svarbu kiekvieną minėtą strateginį dokumentą išnagrinėti detaliau.

„Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ buvo patvirtinta 2012 m. gegužės 15 d. LR Seimo nutarimu Nr. XI-2015 „Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“ (toliau – Strategija). Ši Strategija paremta Lietuvos raidos kryptimis, kurios yra aiškiai suprantamos ir priimtinos valdžios institucijoms, nevyriausybinėms ir verslo organizacijoms, bendruomenėms, bei Lietuvos žmonėms. Pažymima, kad Strategijoje keliami tikslai ir uždaviniai nėra skirti atskiriems šalies ūkio sektoriams, o pabrėžiamas iš esmės vykstančių pokyčių poreikis. Tokiu atveju, esant esminiams pokyčiams, jų dalyviais gali tapti kiekvienas Lietuvos gyventojas. Strategijoje ne tik akcentuojamas siekis iškelti visuomenės ir kiekvieno jos nario kūrybiškumą, tačiau ir sutelkti visus prie idėjų, kurios pasitarnautų Lietuvos gerovei. Padėtų Lietuvai tapti modernia, veržlia bei atvira ne tik visuomenei bet ir pasauliui, puoselėjančia savo nacionalinį tapatumą šalimi (Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012).

Remiantis Strategijoje pateikiama informacija, numatoma Lietuvos, kaip šalies siekiamybė 2030 metais. Tikėtina, kad Lietuva bus tarp 10 pažangiausių ES valstybių narių pagal šiuos indeksus: laimės indeksą (2012 m. 20 vieta ES); darnios visuomenės indeksą (2012 m. 13 vieta ES); gyvenimo kokybės indeksą (2012 m. 23 vieta ES); globalizacijos indeksą (2012 m. 25 vieta ES); demokratijos indeksą (2012 m. 22 vieta ES) ir pasaulio konkurencingumo indeksą (2012 m. 17 vieta ES) (Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012).

Pažymima, kad „Strategijos įgyvendinimas – tai nuolatinis dinamiškas pažangos procesas, kuriame iniciatyva priklauso visuomenei ir Valstybės pažangos tarybai, sudaromai LR Vyriausybės“ (Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012). Šis procesas nesa tiesiogiai integruotas į Strategijos kryptis ir iniciatyvų įgyvendinimą, jis skirtas spręsti visuomenės aktualius klausimus, kurie suteikia nuolatinį tobulėjimą ir pažangių idėjų kūrimą (Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012). Šiuo atveju aktualus tampa įvairių bendruomenių bei nevyriausybinių organizacijų tiesioginis dalyvavimas, kadangi tik jų dėka galima iškelti klausimus, skirtus pažangios Lietuvos skatinimui. Būtent todėl, įgyvendinant šią Strategiją, siekta įtraukti visuomenę ir įvairias jos grupes, didžiausią dėmesį skiriant bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų dalyvavimui ir skatinimui savo darbais prisidėti prie pažangos kryptių įgyvendinimo (Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012).

Svarbu akcentuoti, kad jau 2022 m., remiantis Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“ patirtimi, LR Vyriausybės iniciatyva buvo pradėtas rengti valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ dokumentas. Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2050“ (toliau – Strategija LT2050) tai dokumentas, kuris apima daugiau nei 20 metų trukmę, kuris siekia nustatyti valstybės pažangos viziją, valstybės vystymosi kryptis bei poveikio rodiklius, kurie apima siekiamus socialinės, ekonominės ir aplinkos būklės pokyčius šalies mastu (Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2050“, 2022). Siekiant pagrįsti Strategijos įgyvendinimą, pateikiamos pagrindinės rengimo priežastys: *pirma*, prisitaikymas prie iššūkių dabartiniame dinamiškame ir sudėtingame pasaulyje; *antra*, pažangių užsienio valstybių patirčių pritaikymas, technologijų, inovacijų ir kitose srityse; *trečia*, spartesnis Lietuvos prisitaikymas

prie globalių, klimato kaitos pokyčių, keliamų prioritetų ir ilgalaikių išsipareigojimų (Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ rengimo metodologija, 2022).

Galima teigti, kad minėtos priežastys suteikia pagrindo svarstyti, kokie globalūs pokyčiai gali paveikti mūsų šalį, todėl yra svarbu įvertinti pasekmes bei pasinaudoti žiniomis, turima informacija, moksliniais tyrimais, kurie padėtų numatyti Lietuvos ateities galimybes kuriant pažangią šalį su visuomene ir jos piliečiais. Tai pastebima ir mokslinės analizės metu, kadangi Liu'is ir kt. (2021) tik patvirtina faktą, kad norint kurti pažangią šalį, reikia turėti strategiją, kadangi ji paremta planavimu ir spendimais dėl globalių, ilgalaikių valdymo bei darnaus vystomo tikslų, siekiant prisitaikyti prie būsimos aplinkos pokyčių.

Akcentuotina, kad valstybės vizija ir raidos prioritetai bei jų įgyvendinimo kryptys iki 2030 metų, puiki patirtis „Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ (2022) atsiradimui, tačiau verta paminėti, kad ir 2020 m. rugsėjo 9 d. LR Vyriausybės patvirtintas 2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas (toliau – Planas) (2020), turi didelę sąsają su „Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“ (2012). Kadangi, minėtų dokumentų rengimas grindžiamas žmonių siūlymais ir mintimis. Be to, siejamas su pagrindiniais per ateinantį dešimtmetį valstybėje siekiamais pokyčiais, užtikrinančiais pažangą ekonominėje, socialinėje, saugumo bei aplinkos srityse.

Minėtame Plane numatyti ilgalaikiai strateginiai tikslai, pažangos uždaviniai, skirti kurti valstybei galimybes ir išteklių tausojimo taisykles, siekiant, kad visi gyventojai jaustųsi saugūs ir užtikrinti aukšta gyvenimo kokybe, bei pateikiami kiekybiniam pažangos matavimui skirti rodikliai, kurie apima siektinas reikšmes 2030 metams (2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas, 2020). Taip pat siekiama kiekvienam asmeniui sudaryti palankias sąlygas dalyvauti visuomenės gyvenime, kartu kuriant socialinę bei dvasinę gerovę šalyje. Esminis plano tikslas apima sveiką ir laimingą žmogų, kuris gali veikti bei kurti, dirbti kokybišką darbą, gaunant už tai norimą atlygį. Taip pat, gyventi darnioje, įkvepiančioje ir palaikančioje bendruomenėje, saugioje, sveikoje ir švarioje aplinkoje, kuri ugdo pagarbą, atvirumą, pasitikėjimą bei vadovaudamasi vertybėmis formuoja valstybės politiką (2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas, 2020).

Remiantis „2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas“ (2020) duomenimis, dėl COVID-19 pandemijos ekonominiams procesams sukeltų padarinių, realusis Lietuvos BVP 2020 m., palyginti su 2019 m., sumažėjo 0,8 proc. Tačiau privalu atkreipti dėmesį į tai, kad susitraukus BVP, ES šalių narių tarpe Lietuvos BVP mažėjimas buvo vienas iš mažiausių Europoje. Susidaro įspūdis, kad Lietuva tarsi viena iš nedaugelio šalių, kuri sugebėjo greitai reaguoti į pokyčius ir prisitaikyti prie esamų padarinių (2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas, 2020). Tokiu atveju reiktų atkreipti dėmesį ir į kitus šaliai ir gyventojams svarbius socialinius ir ekonominius rodiklius.

Remiantis EBPO sudaryto gerovės indekso duomenimis, Lietuva gana gerai vertinama keliose srityse. Išsilavinimas, įgūdžiai, darbas bei išsipareigojimas šeimai – šiose srityse Lietuvos vidurkis yra aukštesnis už EBPO šalių vidurkį. Tuo tarpu sveikatos, pajamų, užimtumo, būsto, socialinių ryšių, pilietinio aktyvumo, asmens saugumo bei subjektyvios gerovės suvokimo srityse vertinama prasčiau (LR Užsienio reikalų ministerija, 2021). Tokiu atveju, svarbu atkreipti dėmesį į 2021–2030 m. Nacionaliniame pažangos plane (2020) pateiktą informaciją apie „Legatum“ instituto publikuotą kasmetinį pasaulio šalių gerovės reitingą. „Legatum“ institutas – tai Londone įsikūrusi ekspertų grupė, kuri turi viziją siekti pasaulinio žmonių judėjimo iš skurdo į gerovę ir visuomenės pertvarkymą bei pokyčius. Šio pasaulinio masto institutas siekia skatinti visuomenės švietimą nacionalinėje ir

tarptautinėje politinėje, socialinėje ir ekonominėje politikoje (Legatum instituto fondas, 2021). „Legatum“ instituto fondo atstovų duomenimis, tai kombinuotas rodiklis, kuris padeda išmatuoti pasaulio šalių pasiekimus jų gerovės ir klestėjimo atžvilgiu. Aktualu tai, kad remiantis „Legatum“ instituto išpublikuotais duomenimis, žmonių tarpusavio pasitikėjimą matuojantis rodiklis rodo, kad tik 34,9 proc. Lietuvos gyventojų pasitiki vieni kitais, o per dešimtmetį šis pasitikėjimas sumažėjo tik 0,2 proc. (Legatum instituto fondas, 2021). Taip pat skurdo bei nelygybės rodikliai Lietuvoje, palyginti su kitomis šalimis, byloja, kad pažanga šiose srityse dar nepakankama. Kadangi asmenų, gyvenančių žemiau skurdo ar socialinės atskirties ribos, nuo 2016 m. nuosekliai mažėjo. Skurdo rizikos lygis 2020 m. šalyje siekė 20,9 proc. ir, palyginti su 2019 m., padidėjo 0,3 procentinio punkto. 2020 m. žemiau skurdo rizikos ribos gyveno apie 585 tūkst. šalies gyventojų. Apžvelgiant rodiklius pagal namų ūkių sudėtį, daugiausiai asmenų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, buvo namų ūkiuose, kuriuose gyvena pavieniai asmenys (52 proc.) arba vienas suaugęs ir keli išlaikomi vaikai iki 14 metų amžiaus (49 proc.) (2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas, 2020). Apibendrinus galima teigti, kad Lietuvoje didesnis dėmesys skiriamas išsilavinimui, darbo vietoms, jų vystymui bei įsipareigojimams, tačiau socialiniai ryšiai, pilietinis aktyvumas bei socialinė atskirtis reikalauja ieškoti gilesnių sprendimų būdų, norint pasiekti efektyvių rezultatų šiose srityse. Galima teigti, kad Planas tiesiogiai bendruomenių socialinio atsparumo neatliepia, kadangi dėmesys skiriamas išsilavinimo ir darbo vietų kūrimo sritims. Tačiau, verta atsižvelgti į tai, kad ieškant sprendimo būdų, kaip skatinti efektyvų piliečių įsitraukimą į veiklas bei mažinti socialinę atskirtį, galimai bus skatinamas ir socialinis atsparumas. Kadangi, siekiant socialinio atsparumo, svarbu atsižvelgti į piliečių aktyvų dalyvavimą veikloje, jų norą būti bendruomenėje bei pasiryžimą dėti pastangas bendruomenės labui bei investicijų kūrimui.

Svarbu paminėti Europos komisijos 2022 m. rugpjūčio 3 d. sprendimu patvirtintą, „2021–2027 metų ES fondų investicijų programą Lietuvai“ (2022) (toliau – Investicijų programa). Remiantis Investicijų programoje pateikiama informacija, pastebimi Lietuvos sostinės ir likusios Lietuvos skirtumai. Remiantis Investicijų programos pateiktais duomenimis, „Sostinės regione 2019 m. buvo sukurta 42 proc. Lietuvos BVP, ypač ryškūs skirtumai matomi inovacijų kūrimo ir diegimo, verslo produktyvumo didinimo, sveikatos paslaugų teikimo, kokybiško švietimo prieinamumo srityse“, taip pat akcentuota gana didelė atskirtis skaitmeninėje srityje. Verta akcentuoti, kad „Lietuvą padalinus į Sostinės regioną (BVP/gyv. pasiekė beveik 112 proc. ES vidurkio) ir Vidurio bei Vakarų Lietuvos (toliau – VVL) regioną (BVP/gyv. apskrityse svyruoja nuo 42 proc. iki 77 proc.)“ (2021–2027 metų ES fondų investicijų programa Lietuvai, 2022). Atsižvelgus į tai galima daryti prielaidą, kad skyrus didesnę investicijų dalį VVL, būtų sumažinti ekonominiai ir socialiniai netolygumai bei užtikrintas regioninės politikos įgyvendinimo priemonių ilgalaikis poveikis, kuris sukurtų tolygią ir tvarią ilgalaikę plėtrą. Kadangi stabilus gyventojų skaičius išlieka tik Sostinės regione, o BVP/gyv. regionuose išlieka netolygus (30 proc. nuo 2007 m. iki 2019 m.), akcentuotina dar kita problema, tai gyventojų skaičiaus mažėjimas (5 proc. nuo 2014 m. iki 2020 m.). Taip pat, užimtumui šalyje įtakos turi ir amžiaus struktūra, kadangi numatoma, kad „dėl amžiaus struktūros apie 28 proc. visų darbingo amžiaus gyventojų (55–64 m.) per artimiausią dešimtmetį pasieks pensinį amžių“ (2021–2027 metų ES fondų investicijų programa Lietuvai, 2022). Apibendrinus galima teigti, kad gyventojų skaičiaus mažėjimas ir stabilus gyventojų skaičius tik Sostinės rajone, kelia grėsmę vietos bendruomenių veiklos efektyvumui. Kadangi, siekiant vietos bendruomenių socialinio atsparumo svarbu turėti organizacinę struktūrą bei atitinkamą bendruomenės narių skaičių, kad būtų galima paskirstyti, grupuoti ir koordinuoti užduotis, siekiant bendradarbiauti ir vystyti užsibrėžtus tikslus.

Pažymima ir tai, kad Lietuvos sostinės regiono pagrindiniu iššūkiu tampa sukaupto potencialo nukreipimas į šalies pažangos siekimo galimybes tarptautiniu mastu, siekiant tarptautinio konkurencingumo ir integracijos į tarptautinės vertės grandinės didinimą. O VVL regiono iššūkiu tampa socialinių ir ekonominių skirtumų bei atotrūkio mažinimas nuo Sostinės regiono. Atsižvelgiant į minėtus Sostinės regiono ir VVL iššūkius, siekiama teritorinio tarpusavio bendradarbiavimo ir ES investicijų, kurios būtų orientuotos į visus regionų miestus ir apimtų tokias sritis, kaip gyventojai, investicijos, viešosios paslaugos, darbo vietos bei jų plėtra. Taip pat, „2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programoje Lietuvai“ akcentuojama, kad siekiant spręsti atskirties ir viešųjų paslaugų prieinamumo problemas vietos lygmeniu bei mažinti regionų vidinius ekonominius netolygumus, bus siekiama pasitelkti ES investicijas ir jas panaudoti savivaldybių bendrų veiksmų skatinimui (2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programa Lietuvai, 2022). Apibendrinus galima teigti, kad siekiant investuoti į regionų plėtrą, skatinant efektyvumą, integralumą ir tvarumą, bus skatinamas ir socialinis vietos bendruomenių atsparumas. Kadangi, vienas iš socialinių atsparumą sąlygojančių veiksnių yra organizaciniai ištekliai, kurie turi didelę įtaką veiklos vystymuisi.

XVIII LR Vyriausybės programoje (2020) (toliau – Programa), kuri patvirtinta LR Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos patvirtinimo“, išskiriami svarbiausi prioritetiniai projektai bei aiškiai išdėstytas jų pagrindimas ir sėkmės rodikliai. Taip pat, įtvirtinti bendri veiklų principai, kurie yra sietini ne tik su švietimo ar kultūros aspektais, bet skatinantys ir darnią Lietuvos plėtrą. Programoje pažymimas netolygus regionų ekonomikos klestėjimas bei gyventojų ir investicijų pritraukimas. Tokiu atveju, skirtingai pasiskirsto ir suteikiamos investicijos, pažymimas kokybiškų viešųjų paslaugų trūkumas. Taip pat daug klausimų kelia iki šiol vykdyta regioninė politika, kuri buvo deklaratyvi, nenuoširdi (XVIII LR Vyriausybės programa, 2020). Todėl remiantis Programa, bus siekiama Lietuvoje keisti regioninę politiką, ją grindžiant nuosekliu ekonominių ir socialinių skirtumų tarp regionų mažinimu.

Atsižvelgiant į XVIII LR Vyriausybės programoje nurodytus 2024-2030 m. sėkmės rodiklius, svarbu paminėti, kad numatyta įgyvendinti Nacionalinę regionų plėtros programą. Akcentuotina tai, kad, vadovaujantis minėta programa, bus sudaryti efektyvūs ir specializuoti ekonominio augimo planai individualiai kiekvienam regionui. Ne mažiau svarbu tampa akcentuoti ES struktūrinių fondų investicijų lėšų paskirstymą regionams ir patvirtintus aiškius valstybės biudžeto lėšų paskirstymo savivaldybių investiciniams projektams kriterijus. Kalbant apie XVIII LR Vyriausybės programoje nurodytus konkrečius rodiklius galima teigti, kad „ BVP dalis šalies regionuose, išskyrus Vilniaus regioną, manoma sieks 75 proc. ES vidurkio (šiuo metu – 48,5 proc.), o vidutinis BVP vienam gyventojui nuokrypis regionuose, palyginti su šalies BVP vienam gyventojui, sieks apie 19,8 proc. (šiuo metu – 28,3 proc.)“ (šaltinis, metai). Be abejonės vienas aktualiausių veiksnių yra XVIII LR Vyriausybės programoje pateikti Vyriausybės planuojami įgyvendinti prioritetiniai projektai, tokie, kaip „*Regioninės politikos decentralizavimas*“, „*Savivaldybių ekonominio savarankiškumo stiprinimas*“ ir „*Gyvybingas kaimas*“:

- Projekto „Regioninės politikos decentralizavimas“ pagrindinės iniciatyvos yra regionų plėtros tarybų stiprinimas, kiekvienam regionui – individualaus ekonomikos augimo plano sudarymas, įgalinat vietos bendruomenes dalyvauti sprendimų priėmime;
- Projekto „Savivaldybių ekonominio savarankiškumo stiprinimas“ pagrindinės iniciatyvos yra savivaldybių pajėgumui skirtų investicijų didinimas, lankstesnės skolinimosi galimybės. Taip pat, akcentuotina skaidri ir aiški tvarka, skiriant valstybės biudžeto lėšas savivaldybių

investiciniams projektams, apibrėžtos platesnės galimybės tikslingiau panaudoti valstybės biudžeto tikslines dotacijas;

- Projekto „Gyvybingas kaimas“ pagrindinės iniciatyvos yra kartų kaita kaime, gyvenimo kokybės gerinimas kaimiškose vietovėse, kaimo bendruomenių stiprinimas bei skaitmeninimas, kuris padės administracines paslaugas perkelti į skaitmeninę erdvę (XVIII LR Vyriausybės programa, 2020).

Apibendrinus galima teigti, kad ši Programa iš dalies gali padėti efektyviau spręsti su Lietuvos plėtra susijusias problemas. Kadangi, siekiant įveikti grėsmes, vadovaujamosi Vyriausybės veikimo principais bei įvairiose srityse aptariami tik joms skirti prioritetiniai projektai bei sėkmės rodikliai, kurie manoma padės pasiekti tinkamų rezultatų ir vietos bendruomenių veiklos srityje.

Dar vienas svarbus dokumentas, siekiant analizuoti vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius, yra „Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos (toliau – LVBOS) 2022-2027 metų plėtros strategija“ (2021) (toliau – Strategija), kuri rengiama vykdant Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos „Nevyriausybines organizacijas vienijančių asociacijų institucinio stiprinimo projektų finansavimo 2021 metais atrankos konkurso priemonės projektą „Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos veiklos plėtra“ Nr. NOBP01272. Šioje Strategijoje pateikiami aiškūs tikslai bei siekiai, kurie gali tiesiogiai įtakoti šiame baigiamajame projekte analizuojamus vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius, kadangi Strategijos kūrėjams buvo aktualu išsiaiškinti ir akcentuoti bendruomeninės organizacijos sampratą ir vaidmenį dabartinėje situacijoje, pažymint šių nepelno siekiančių organizacijų norą veikti daugelyje sričių, atsižvelgiant ir visą dėmesį sutelkiant į skirtingus vietos gyventojų lūkesčius bei poreikius.

Kaip ir daugelis kitų dokumentų, taip ir ši veiklos Strategija yra orientuota į organizacijų narių tarpusavio ryšius, bendradarbiavimą, komunikaciją bei partnerystę. Svarbu nepamiršti ir institucinių gebėjimų bei kompetencijų įvairiose viešosios politikos srityse. Manoma, kad sukūrus atitinkamą ir konkrečią veiklos strategiją, bus įgyvendinti sisteminiai pokyčiai, kurie galimai prisidės prie bendruomeninių organizacijų sektoriaus efektyvaus augimo ilgalaikėje perspektyvoje. Tokiu atveju, akcentuojama, kad prieš rengiant šią strategiją, visų pirma buvo parengtas problemų medis, kuris padėjo nustatyti konkrečias LVBOS veiklos sritis, kurios nebuvo priimtinos ir kurias būtina keisti, siekiant kokybiškesnių ir efektyvesnių rezultatų ateityje (Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos 2022-2027 metų plėtros strategija, 2021). Analizuojant Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos 2022-2027 metų plėtros strategiją galima teigti, kad ši Strategija pakankamai pagrįstai atliepia socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelį, kadangi joje išskiriami partnerystės, bendradarbiavimo bei komunikacijos veiksniai, kurie gali padėti vystyti tarpusavio ryšius tarp bendruomenių ir skatinti jų veiklos efektyvumą įvairiose srityse. Taip pat, akcentuotina institucinių gebėjimų ir kompetencijos svarba, kuri gali pasitarnauti efektyvesniems rezultatams ilgalaikėje perspektyvoje.

Dar vienas svarbus akcentas, susijęs su vietos bendruomenėmis bei jų atsparumu grėsmėms, yra 2021 metais Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro (toliau – Centras) kartu su partneriais išbandytas modelis. Centro duomenimis, Lietuvos vietos bendruomeninių organizacijų sąjunga ir Lietuvos kaimo bendruomenių sąjunga, bendradarbiaudamos su dešimt Lietuvos savivaldybių, išbandė LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos NVO ir bendruomeninės veiklos stiprinimo 2021 m. veiksmų plano įgyvendinimo 1.1.4 priemonės „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ (toliau – Priemonė) bandomąjį modelį. Ši Priemonė yra artimiausia baigiamajame

projekte vietos bendruomenių socialinį atsparumą analizuojamiems veiksniams, kadangi svarbiausiu akcentu tampa gyvenamųjų vietovių bendruomenių, jų narių (gyventojų) viešieji poreikiai. Akcentuotinas bendruomenių, jų narių (gyventojų) sutelktumas, skatinant tarpusavio pasitikėjimą, tarpusavio ryšius ir bendradarbiavimą. Autoriai Nefas (2021) ir Štuopytė (2002) tik patvirtina priemonės pagrįstumą, kad pirmumą teritorinės bendruomenės sampratoje turi socialiniai ir moraliniai ryšiai, komunikacinė sistema, bendradarbiavimas bei informacijos sklaida, kadangi tai skatina visų bendruomenės narių įsitraukimą į veiklas, sukuriant jiems sąlygas dalyvauti, diskutuoti, bendrauti ir išreikšti nuomonę dėl viešųjų poreikių tenkinimo. Tokiu atveju siekiama aktyvesnio vietos bendruomenių įsitraukimo į sprendimų priėmimo procesus ir efektyvesnio Priemonės įgyvendinimo (Nevyriausybinių organizacijų ir bendruomeninės veiklos stiprinimo 2021 metų veiksmų plano 1.1.4 priemonės „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ įgyvendinimo, bandomasis modelis, 2021).

Svarbu paminėti, kad įgyvendinant Priemonę buvo pateiktos 132 paraiškos, iš jų 100 buvo vertintos komisijose. Ne mažiau svarbu akcentuoti ir lėšų paskirstymą, kadangi bendras poreikis įvairioms kaimynystės veikloms bei idėjoms buvo beveik 630 tūkst. Eur, tačiau finansuoti tik 92 vietos bendruomenių projektai, kuriems skirta beveik 520 tūkst. Eur. Pažymima, kad iki 2021 m. pabaigos buvo įgyvendintos įvairiausios veiklos, kurios apjungė toje pačioje teritorijoje esančias bendruomenes. Pagrindinės veiklos, kurios buvo įgyvendintos tai *bendruomenių koncertai, šventės, edukaciniai užsiėmimai bei poilsio ir užimtumo erdvių atnaujinimas* ir kitos veiklos, kurios kuria saugesnę ir geresnę aplinką vietos gyventojams („Nevyriausybinių organizacijų ir bendruomeninės veiklos stiprinimo 2021 metų veiksmų plano 1.1.4 priemonės „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ įgyvendinimo, bandomasis modelis“, 2021). Akcentuotina, kad įvairus užimtumo skatinimas, sutelkia bendruomenes dalyvauti toje pačioje veikloje, komunikuoti bei bendradarbiauti tarpusavyje, o tai savaime aišku skatina tarpusavio pasitikėjimą. Tai pastebima ir darbo projekto mokslinėje analizėje, kadangi Liu’is ir bendraautorius (2021) bei Erikson’o (2010) teigimu, tarpusavio pasitikėjimas pasireiškia vienoje bendruomenėje / vietovėje gyvenančių asmenų solidarumu, bendravimu, dalijantis bendromis patirtimis bei problemomis.

Pažymima, kad siekiant įvertinti bandomojo modelio sėkmę, 2021 m. lapkričio mėn. vykusiuose susitikimuose su programoje dalyvavusių dešimties savivaldybių ir bendruomeninių organizacijų atstovais buvo aptariamasi šio modelio tobulinimo galimybės bei konkurso eiga. Akcentuojama, kad pirmieji atsiliepimai buvo teigiami, tačiau iki 2022 metų pabaigos bus galimybė teikti rekomendacijas LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, siekiant dar labiau tobulinti šią priemonę, atsižvelgiant į bendruomenių lūkesčius bei poreikius (Nevyriausybinių organizacijų ir bendruomeninės veiklos stiprinimo 2021 metų veiksmų plano 1.1.4 priemonės „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ įgyvendinimo, bandomasis modelis, 2021).

Apibendrinus galima daryti prielaidą, kad šis modelis – tai puiki alternatyva skatinti vietos bendruomenes siekti efektyvių rezultatų įgyvendinant įvairias veiklas trumpalaikėje perspektyvoje. Tokiu atveju skatinamas ir vietos bendruomenių socialinis atsparumas, kadangi vykdomų veiklų metu galima susiduriama su pokyčiais, iššūkiais, kuriuos reikia spręsti greitai ir apdairiai. Siekiama prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos ir pasiekti naudingų rezultatų vietos bendruomenei bei tapti brandžiu ir pilietišku pavyzdžiu visuomenei.

Išnagrinėjus pagrindinius tarptautinius ir nacionalinius strateginius dokumentus galima teigti, jog ilgalaikiuose strateginiuose dokumentuose akcentuojamas vietos bendruomenių poreikis vystyti jų

socialinį atsparumą sąlygojančius veiksniai. Taip pat juose pateikiamos idėjos siejasi su bendruomenių skatinimu, socialinės atsparumo sistemos tobulinimu ir priemonių taikymu. Išryškintas poreikis ieškoti naujų galimybių efektyviam ir specializuotam ekonomikos augimui skatinti ir tobulinti esamas priemones, išryškinant socialines bendruomenių problemas. Pastebėta, kad konkretizuojant strateginius dokumentus, pasigendama valdžios noro atsivėlgti į vietos bendruomenių interesus stiprinti socialinį atsparumą grėsmėms. Daugiau dėmesio būtų skiriama vietos bendruomenių interesams, jų nuomonės išreiškimui bei siekiui kurti gerovę visuomenei. Strateginiuose dokumentuose labiau akcentuojami šabloniniai siekiai ir veiksmai, susiję su šalies efektyviu vystymusi, o būtent vietos bendruomenių poreikiai ir vidinės veiklos praktiniai aspektai lieka nuošalyje.

2.2. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių analizė teisės aktuose

Teisiniai dokumentai nacionaliniu lygmeniu, apimantys vietos bendruomenių socialinį atsparumą yra itin svarbūs, siekiant užtikrinti strateginiuose dokumentuose numatomą poreikį plėtoti socialinį atsparumą sąlygojančius veiksniai vietos bendruomenėse.

Pagrindiniai Lietuvos įstatymai, kurie bus aptariami ir susiję su analizuojama tema, tai: LR Konstitucija (1992), LR Viešojo administravimo įstatymas (1999), LR Regioninės plėtros įstatymas (2000), LR Strateginio valdymo įstatymas (2020), LR Vietos savivaldos įstatymas (1994), LR Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas (2013) ir LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas (2018). Siekiant identifikuoti teisinių dokumentų svarbą analizuojamoje temoje, privalu kiekvieną minimą teisinį dokumentą išnagrinėti detaliau.

Pirmiausia, svarbu paminėti LR Konstituciją (1992), kadangi tai aktualiausias Lietuvos įstatymas, kuriame pateikiami pagrindai, susiję su piliečių dalyvavimu. LR Konstitucijoje (1992) pabrėžiama, kad piliečiai turi teisę dalyvauti savo šlies valdyme. Taip pat, akcentuojama, kad piliečiams laiduojama teisė laisvai vienytis į bendrijas, asociacijas ar politines partijas (LR Konstitucija, 1992 m. spalio 25 d. Nr. 33-1014, 1992). Galima teigti, kad šiuose straipsniuose yra numatytos pagrindinės piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą vertybės ir atskleidžiamos laisvo pasirinkimo galimybės jungtis į organizacijas, skatinant bendruomeninę veiklą.

LR Viešojo administravimo įstatyme (1999) akcentuojama, kad viešojo administravimo institucijos turi teisę konsultuotis su visuomenės interesams atitinkamoje srityje atstovaujančiomis organizacijomis bei gyventojais (LR Viešojo administravimo įstatymas, 1999 m. birželio 17 d. Nr. VIII-1234., 1999), tai tik patvirtina faktą, kad teisę dalyvauti ir reikšti nuomonę gali ir paprasti piliečiai. Taip pat, 7 straipsnio 2 dalyje aiškiai apibrėžti konsultavimosi būdai, toki kaip suinteresuotų asmenų sueiga, viešai skelbti susirinkimai, apklausos, ir kiti nuomonių išaiškinimo būdai. Minėti būdai gali rinktis pati viešojo administravimo institucija, jeigu įstatymuose nenustatyta kitaip. Svarbu paminėti, kad minėto įstatymo 3 straipsnyje pateikiami principai, kuriais vadovaujantis turi būti įgyvendinamas įstatymas. Vienas iš baigiamajame projekte nagrinėjami temai aktualių principų yra pateikiamas 7 punktu, kuriame dėmesys atkreipiamas veiklos tobulinimui, pažangių metodų, modelių, technologijų, priemonių ar gerosios patirties pavyzdžių taikymui. Taip pat, akcentuojamas nuolatinis mokymasis, kad atliepia ir vieną iš vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių. Aptariant minėtą įstatymą galima daryti prielaidą, kad tiesioginės įtakos vietos bendruomenių socialiniam atsparumui šis įstatymas neturi, tačiau galima akcentuoti esminius viešojo administravimo principus, kurie susiję su bendruomenių dalyvavimu šalies valdyme bei yra orientuoti

į pokyčius ilgalaikėje perspektyvoje, taikant pažangius metodus bei modelius. Taip pat, pažymimas nuolatos vykstantis mokymasis ir naujų būdų problemų sprendimui paieškos reikšmė, kalbant apie galimybes taikyti vietos bendruomenių socialinio atsparumą sąlygojančių veiksmų modeli savivaldybėse.

Dar vienas aktualus teisinis dokumentas, tai LR Regioninės plėtros įstatymas (2000) (toliau – Įstatymas), kuriame pateikiamas nacionalinės regioninės politikos tikslas, jo įgyvendinimo uždaviniai, regioninės plėtros skatinimo priemonės bei teritorijos, kuriose įgyvendinama nacionalinė regioninė politika. Šio Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje, aiškiai apibrėžiamas nacionalinės regioninės politikos tikslas, kuriame akcentuojama tolygi ir tvari plėtra, apimanti visą valstybės teritoriją ir uždaviniai šiam tikslui, kurie tampa svarbūs anuliuojamai temai projekte, kadangi šio straipsnio viename iš uždavinių, kuris pateikiamas 2 dalies 1 punkte, akcentuojamas regionų prisitaikymas prie kintančių socialinės ir ekonominės aplinkos sąlygų, stiprinant kiekvieno regiono kompetenciją ir konkurencinį pranašumą. Siekiant skatinti plėtrą visoje valstybės teritorijoje, šio Įstatymo 6 straipsnyje pateikiamos priemonės, kuriose dėmesys atkreipiamas į administracinį reglamentavimą ir viešųjų paslaugų teikimo tvarką, kuri daro įtaką atskirų regionų socialinei bei ekonominei plėtrai. Tai atspindi ir 12 straipsnyje pateikiami regiono plėtros tarybos tikslai, vienas jų pažymimas 2 punkte, kuriame akcentuojamas socialinės, ekonominės plėtros vystymasis bei socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų mažinimas (LR Regioninės plėtros įstatymas, 2000 m. liepos 20 d. Nr. VIII-1889., 2000). Aktualu paminėti, kad šiame straipsnyje pabrėžiama regionų gyventojų svarba, siekiant priimti atitinkamus sprendimus, kadangi šio straipsnio 2 dalyje numatyta, kad šiame ir kituose įstatymuose, Regiono plėtros taryba privalo atsižvelgti į regiono gyventojų interesus. Remiantis šiuo Įstatymu galima daryti prielaidą, kad didelės sąsajos su vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančiais veiksniais, kurie tiesiogiai sąlygoja vietos bendruomenių atsparumą, nėra, tačiau Įstatyme akcentuojama gyventojų interesų svarba gali padėti bendruomenėms darniai ir stabiliai vykdyti užsibrėžtus tikslus, siekiant prisitaikyti prie būsimų aplinkos pokyčių.

Siekiant darnaus vystymosi, svarbu paminėti LR Strateginio valdymo įstatymą (2020) (toliau – Įstatymas), kadangi Įstatymo 1 straipsnyje pateiktas šio tikslas, kuriame akcentuojama, kad sukurti ir plėtojami rezultatai turi būti orientuoti į strateginio valdymo sistemą, užtikrinant valstybės pažangą ir veiksmingą valdžios planavimą bei panaudojimą (LR Strateginio valdymo įstatymas, 2020 m. birželio 25 d. Nr. XIII-3096., 2020). Taip pat Įstatymo 4 straipsnyje nurodyti strateginio valdymo principai, kurie atliepia ilgalaikio strateginio valdymo perspektyvas. Šio straipsnio 5 punktu pažymimas bendradarbiavimo principas, kuriame akcentuojamas planavimo dokumentų rengimas bei įgyvendinimas. Pažymima, kad minėti dokumentai turi būti rengiami bendradarbiaujant su visais strateginio valdymo sistemos dalyviais, išnaudojant jų turimus žmogiškuosius, finansinius ar materialinius išteklius, norint pasiekti užsibrėžtus tikslus bei uždavinius. Šame straipsnyje numatytas atvirumo ir įtraukimo principas, pažymimas 6 punkte, taip pat akcentuoja prievolę planavimo dokumentų rengimo metu į sprendimų priėmimo procesus įtraukti visas suinteresuotąsias šalis, konsultuotis ir visuomene bei socialiniais ir ekonominiais partneriais. Pažymima, kad parengtuose dokumentuose esanti informacija turi būti aiškiai pateikta ir viešai prieinama visai visuomenei. Taip pat didelis dėmesys atspindi šio straipsnio 8 punkte nurodytas ateities vertinimo principas, kuriame akcentuojamas strateginis valdymas, pasižymi ateities išvalgomis „(...), o strateginiai tikslai turi būti formuluojami vertinant valstybės pažangos scenarijų įtaką Lietuvai ir atskiroms valstybės veiklos sritims“ (LR Strateginio valdymo įstatymas, 2020 m. birželio 25 d. Nr. XIII-3096., 2020). Atkreipiamas dėmesys, kad Įstatymo 6 straipsnyje nurodyti Valstybės strategijų tipai. Viena iš

pagrindinių strategijų, kurias svarbu paminėti, analizuojant šio darbo temą yra Nacionalinio saugumo strategija, kadangi šios strategijos 2 punkte akcentuojami pagrindiniai rizikos veiksniai, esminiai nacionalinio saugumo interesai bei galimos grėsmės. Apibendrinus šį Įstatymą galima teigti, kad pagrindiniu akcentu tampa visų suinteresuotųjų šalių, tarp jų ir visuomenės, įtraukimas į sprendimų priėmimo procesus.

Analizuojant LR Vietos savivaldos įstatymą (1994) (toliau – Įstatymas), svarbu atkreipti dėmesį į 4 straipsnyje nurodytus vietos savivaldos principus. Vienas iš jų – atsakingumo savivaldybės bendruomenei, principas, 8 punkte nurodytas, bendruomenės ir atskirų savivaldybės gyventojų interesų derinimo principas, 12 punkte nurodytas, reagavimo į savivaldybės gyventojų nuomonę, principas ir 14 punktu nurodytas, subsidiarumo principas. Atsižvelgiant į minėtus principus, galima teigti, kad šie principai daugiau ar mažiau siejasi su vietos bendruomenių dalyvavimu ir įtraukimu į valstybės vystymąsi, kadangi jie tikslingai atskleidžia atsakomybės poreikį bei prievolę reaguoti į savivaldybės gyventojų nuomonę. Taip pat, skatinimą tiesioginiai nesikišti į vykdomas vietos bendruomenių veiklas, bet padėti joms vykdyti užsibrėžtus tikslus.

Toliau analizuojant LR Vietos savivaldos įstatymą (1994) galima akcentuoti būdus padedančius vietos bendruomenėms įsitraukti į savivaldos procesus. Vienas iš jų nurodytas 15 straipsnio 6 punkte, kuriame akcentuojama galimybė gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovams ir bendruomeninių organizacijų atstovams tapti savivaldybių sudaromų komisijų nariais. Taip pat, 20 straipsnio 3 dalies 3 punkte, numatoma savivaldybės mero prievolė, kuria remiantis privaloma rūpintis ir suteikti galimybę gyvenamųjų vietovių bendruomenės nariams dalyvauti vietos reikalų tvarkyme. Svarbu paminėti, kad analizuojant LR Vietos savivaldos įstatymą (1994) reikšminga tampa ir seniūnaičio pozicija, kadangi seniūnaitis tiesiogiai bendrauja su tam tikros teritorijos gyventojais, taip pat turi teisę tiesiogiai dalyvauti sprendimuose, kurie susiję su jo atstovaujamos gyvenamosios vietovės bendruomenės viešaisiais klausimais. Taip pat, seniūnaitis gali būti priskiriamas ir atstovauti gyvenamosios neformalios vietos bendruomenėms. Nors LR Vietos savivaldos įstatyme (1994) tiesiogiai neatliepiami vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai, galima daryti prielaidą, kad įstatyme akcentuojama bendruomenių svarba, siekiant jų įsitraukimo dalyvaujant sprendimų priėmimo, bendradarbiaujant ir atstovaujant viešajame valdyme. Apibendrintai galima teigti, kad LR Vietos savivaldos įstatyme (1996) yra išskiriamas vietos bendruomenių poreikis komunikuoti ir palaikyti tarpusavio ryšį su savivaldos institucijomis, tačiau pasigendama dėmesio inovacijoms, naujų metodų taikymui, siekiant efektyvių rezultatų ilgalaikėje perspektyvoje.

Reikšmingiausias analizuojamai temai yra LR Seimo 2018 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-1774 patvirtintas LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas, kadangi šiame įstatyme akcentuojamas palankios aplinkos kūrimas bendruomeninėms organizacijoms. Šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje yra pažymima, kad įstatymu nustatomas bendruomeninių organizacijų plėtros formavimo ir įgyvendinimo principai bei bendradarbiavimo sąlygos (LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas, 2018 m. gruodžio 13 d. Nr. XIII-1774., 2018). Atkreipiamas dėmesys, kad įstatyme bendruomeninė organizacija yra pateikiama asociacijos pagrindu, tokiu atveju galima daryti prielaidą, kad joks kitas juridinis subjektas, negali būti tinkamas bendruomeninių organizacijų veiklos vykdymui bei vystymui. Kadangi, šio įstatymo 2 straipsnio 6 dalyje akcentuojama, kad „bendruomeninių organizacijų taryba yra kolegiali patariamoji institucija“ (LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas, 2018 m. gruodžio 13 d. Nr. XIII-1774., 2018).

LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatyme (2018) pažymimos minėtos savivaldybės bendruomeninių organizacijų tarybos veiklos kryptys. Įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje akcentuojama, kad tokia taryba siūlymus gali teikti: išplėstinei seniūnaičių sueigai dėl deleguojamų pretendentų į savivaldybės tarybos sudaromas komisijas, komitetus, darbo grupes; dėl bendruomeninių viešųjų poreikių ir iniciatyvų finansavimo; savivaldybei dėl bendruomeninių organizacijų veiklos skatinimo (LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas, 2018 m. gruodžio 13 d. Nr. XIII-1774., 2018). Tai tik įrodo, kad kiekvienos vietovės savivaldybė turi galimybes plėtoti minėtos tarybos veiklos funkcijas bei turi galimybes nurodyti jas savo vidiniuose dokumentuose.

Ne mažiau svarbu paminėti trečiame įstatymo straipsnyje pateikiamus principus, kuriais vadovaujantis užtikrinama bendruomeninių organizacijų plėtra, tai yra: subsidiarumo, tarpžinybinio koordinavimo (klausimai sprendžiami bendraujant ir bendradarbiaujant), pariteto (savivaldos institucijos ir bendruomeninės organizacijos atstovaujamos po lygiai), informavimo, dalyvavimo, lygybės, savanoriškumo principai (LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas, 2018 m. gruodžio 13 d. Nr. XIII-1774., 2018).

Dar vienas svarbus akcentas LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatyme (2018), savivaldybių institucijų ir bendruomeninių organizacijų bendradarbiavimas. Šio institucijos turi galimybę bendradarbiauti per: konsultavimąsi su bendruomeninėmis organizacijomis, prireikus sudarant bendras darbo grupes; bendruomeninių organizacijų finansavimą, informacijos teikimą apie valstybės ir savivaldybių veiklos kryptis siekiant jas derinti su bendruomeninėmis organizacijomis (LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas, 2018 m. gruodžio 13 d. Nr. XIII-1774., 2018).

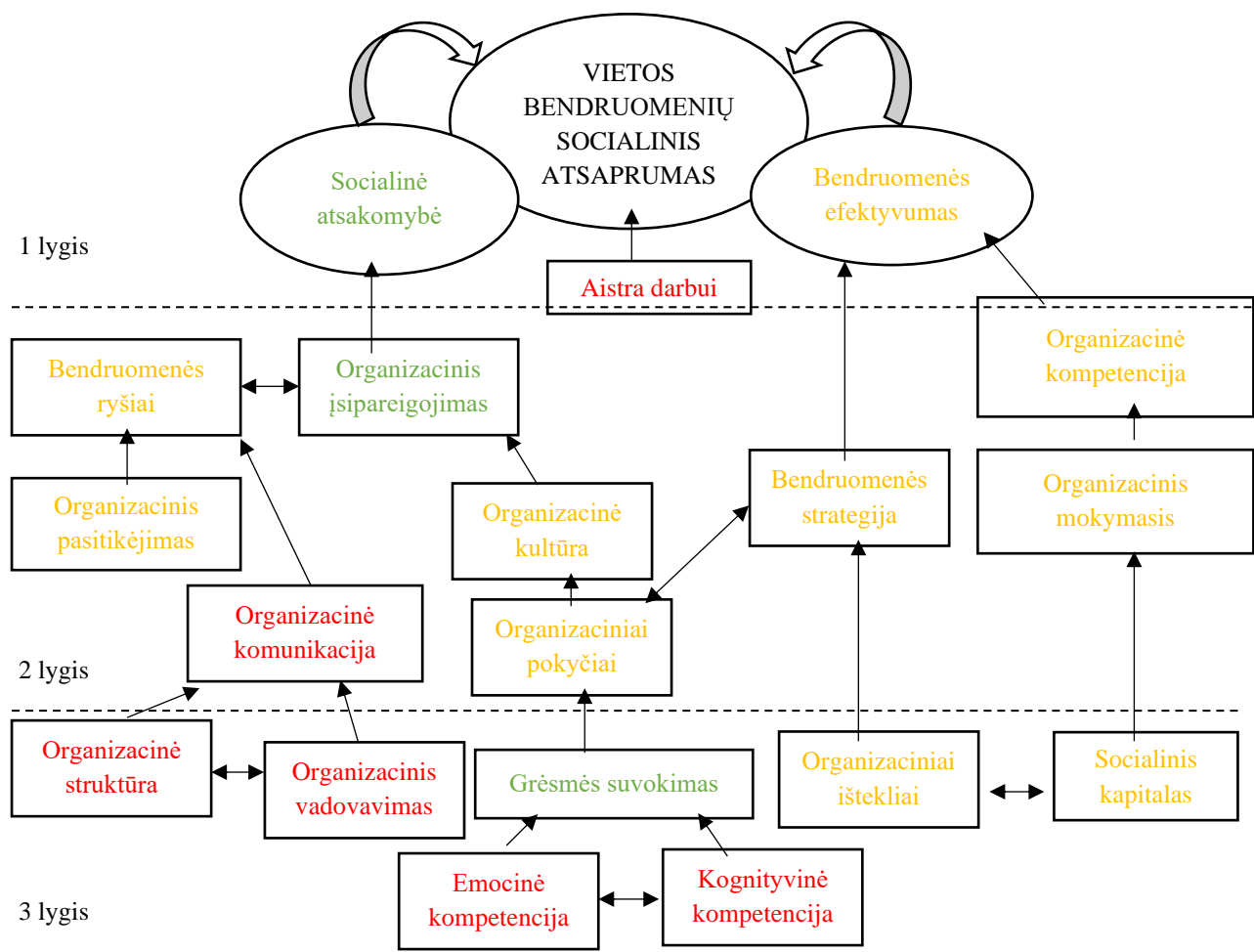
Pastebėtina, kad numatytos bendradarbiavimo galimybės yra pakankamai siauros, kadangi neatsispindi konkrečios tarpusavio bendradarbiavimo formos, išskyrus konsultavimąsi sudarant bendras darbo grupes. Tačiau svarbu akcentuoti, kad dėmesys atkreipiamas veiklų derinimo, finansavimo klausimais, kas iš dalies atliepia bendruomenių veiklos efektyvumo svarbą.

Apibendrintai galima teigti, kad minėtas įstatymas yra gera pradžia bendruomeninių organizacijų ir vietos savivaldos institucijų tarpusavio ryšiui bei bendradarbiavimui ilgalaikėje perspektyvoje. Sukuriamas pagrindas informacijos perdavimui, bendrų tarpusavio santykių puoselėjimui bei interesų derinimui, tačiau tai bendruomeninėms organizacijoms nesuteikia atitinkamų teisių ar nenurodo konkrečių veiklos funkcijų, kuriomis remiantis būtų skatinamas didesnis išitraukimas į veiklas. Savaimė suprantama, kad siūlymus, pastebėjimus ar skundus įstatymiškai turi teisę teikti visi piliečiai.

Dar vienas svarbus teisinis dokumentas yra 2013 m. gruodžio 19 d. LR Seimo patvirtintas LR Nevyriausybinė organizacijų plėtros įstatymas (toliau – NVO plėtros įstatymas). Šis įstatymas tampa aktuali, kadangi darbo projekte analizuojama bendruomeninių organizacijų samprata, jų veiklos principai ir galimybės, o bendruomeninės organizacijos yra priskiriamos NVO sektoriui. Anksčiau bendruomeninės organizacijos turėjo vadovautis NVO plėtros įstatymu ir laikytis šio įstatymo principų, tačiau 2018 m. buvo patvirtintas LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas. Nepaisant naujai patvirtinto įstatymo, galima teigti, kad abu įstatymai yra labai panašios struktūros, vienodos vertės, kadangi juose apibrėžti tokie pat principai bei pateiktos panašios veiklos vykdymo galimybės. Galima pastebėti, kad pagrindiniuose dokumentuose reglamentuojami paviršutiniai aspektai, pritrūksta konkrečių nurodymų į tinkamus socialinio atsparumo veiksmų taikymo būdus bei poreikio užtikrinančio taikyti naujus, inovatyvius metodus, siekiant socialinio vietos bendruomenių atsparumo.

Apibendrinant galima teigti, kad teisės aktuose iš esmės nėra akcentuojami konkretūs vietos bendruomenės socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai, tačiau atliepiamas poreikis skatinti vietos bendruomenes dalyvauti viešajame valdyme, suteikti galimybę naudotis aktualia informacija bei ją gauti, taip užtikrinant sklandžią bendruomeninių organizacijų veiklą. LR Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas (2013) ir LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas (2018), kuriuose turėtų būti tiksliausiai atlieptos strateginių dokumentų nuostatos, yra pakankamai silpni, kadangi remiantis jais bendruomenės organizacijos ar nevyriausybines organizacijos susiduria su neaiškumais dėl konkrečių veiksmų, kurie padėtų suprasti, kokiais būdais būtų galima siekti socialinio atsparumo, kaip atpažinti ir atliepti iššūkius su kuriais galima bus susiduriama ilgalaikėje perspektyvoje, koku būdu greitai ir tinkamai reaguoti į iškilusias grėsmes ir kokių veiksmų imtis siekiant skatinti bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą. Akcentuotina, kad Savivaldybės atskirai gali turėti gaires ir nusimatyti kryptis bei priemones siekiant bendradarbiauti su vietos bendruomenėmis, tačiau tam skiriamas nepakankamas dėmesys.

Siekiant patikrinti pirmajame skyriuje parengtą teorinį vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelį ir jame įvardintų veiksnių pasireiškimą tarptautiniuose ir Lietuvos Respublikos strateginiuose bei teisinio reguliavimo dokumentuose, modelis buvo patikslintas, veiksnius pateikiant pagal jų pasireiškimą strateginiuose bei teisiniuose dokumentuose: raudona spalva – nepasireiškiantys, geltona – mažai pasireiškiantys, žalia – pasireiškiantys (žr. 4 pav.)

4 pav. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių pasireiškimas tarptautiniuose ir nacionaliniuose strateginiuose bei teisinio reguliavimo dokumentuose (sudaryta autorės, remiantis tarptautinių, nacionalinių strateginių ir teisinių dokumentų analize)

Remiantis 4 paveikslo duomenimis galima pastebėti, kad pagrindiniai vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai, pasireiškiantys tarptautiniuose ir Lietuvos strateginiuose bei teisinio reguliavimo dokumentuose yra: *grėsmės suvokimas; organizacinis įsipareigojimas; socialinė atsakomybė*. Akcentuojama, kad šie trys veiksniai orientuoti į bendrą iškilusių iššūkių sprendimą, siekiant skatinti visuomenę prisidėti prie pažangios ateities kūrimo. Taip pat dėmesys atkreipiamas į strateginiuose ir teisiniuose dokumentuose, visiškai nepasireiškiančius veiksnius, tokius kaip: *organizacinė komunikacija, organizacinis vadovavimas ir organizacinė struktūra*. Tokiu atveju atsiranda sunkumai paskirstant, grupuojant ir koordinuojant užduotis, siekiant bendradarbiauti ir vystyti užsibrėžtus tikslus. Pabrėžiama pasitikėjimo stoka, emocinių bei dvasinių vertybių trūkumas.

Atlikus tarptautinių ir nacionalinių strateginių bei teisinių dokumentų, susijusių su vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančiais veiksniais, analizę galima teigti, kad šalies strateginiuose dokumentuose yra atliepiamas poreikis plėtoti ir užtikrinti bendruomeninių organizacijų bendradarbiavimą derinant skirtingus interesus. Tai geriausiai atsispindi ilgalaikėse strategijose. Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“ šiuo klausimu yra kryptingiausia, jos įgyvendinimui parengtame Nacionaliniame pažangos plane taip pat atliepiami šie poreikiai. Svarbu, jog numatomi viešojo valdymo pokyčiai yra susiję su atsparumo grėsmėms skatinimu ir akcentuojamos naujovės, gerosios patirtys taikant naujus metodus valdymo srityje.

3. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių tyrimas Vilkaviškio rajono savivaldybėje

Siekiant išanalizuoti Vilkaviškio rajono savivaldybės vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnus, šiame skyriuje pirmiausia pristatoma parengta tyrimo metodika. Toliau nagrinėjama informacija, susijusi su Vilkaviškio rajono vietos bendruomenėmis bei jų vykdomomis veiklomis, taip pat analizuojami atlikto vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių Vilkaviškio rajono savivaldybėje tyrimo duomenys.

3.1. Tyrimo metodika

Siekiant ištirti Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnus, visų pirma buvo naudojamas *dokumentų analizės metodas*, šis metodas apima pirminių duomenų rinkimą, kai dokumentai yra naudojami kaip pagrindiniai informacijos šaltiniai (Tidikis, 2003, p. 488). Tokiu atveju siekiama atskleisti vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių reikšmę Vilkaviškio rajono savivaldybės organizacinėje ir teisinėje aplinkoje analizuojant viešai prieinamus dokumentus. Dokumentų analizės metodas, pasak Luobikienės (cit. iš Tidikis, 2003 p. 496-497) ir Pruskaus (2003, p. 181), yra naudingas, kadangi suteikia galimybę analizuoti dokumentus, kiek norima. Minėtų dokumentų atranka pasižymi ilgesniu laikotarpiu ir gali būti plati, nes tai neturi įtakos rezultatų patikimumui. Taip pat, tai metodas, kuris užtikrina kokybę, neiškraipo faktų, nedaro įtakos tyrėjo nuostatoms ir yra nebrangus.

Atsižvelgiant į dokumento analizės metodo privalumus, buvo analizuojami Vilkaviškio rajono savivaldybės internetiniame puslapyje (www.vilkaviskis.lt) viešai prieinami dokumentai, kurie turi tiesioginę sąsają su analizuojama tema. Tarp tokių dokumentų buvo išskirta Vilkaviškio rajono savivaldybės 2022 – 2024 metų strateginis veiklos planas (2022, Nr. B-TS-978), Vilkaviškio rajono savivaldybės 2019-2027 metų strateginis plėtros planas (2018, Nr. B-TS-1234), Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos ir mero 2021 metų veiklos ataskaita, Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijos ir Administracijos direktoriaus 2021 metų veiklos ataskaita, Vilkaviškio rajono savivaldybės direktoriaus įsakymai, susiję su bendruomeninių organizacijų veiklomis (2022, Nr. B-IV-500; Nr. B-IV-832), Vilkaviškio rajono savivaldybės Bendruomeninių organizacijų tarybos nuostatai (2019, Nr. B-TS-105), Vilkaviškio rajono savivaldybės nevyriausybinų organizacijų rėmimo programa (2022), Kaimo rėmimo, plėtros ir melioracijos programa (Vilkaviškio rajono savivaldybė, 2022), Vilkaviškio krašto vietos veiklos grupės strategija (2022) ir kt.

Taikant dokumentų analizės metodą buvo atskleista, kurie iš teorinėje baigiamojo projekto dalyje parengtame modelyje išskirtų vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių pasireiškia anksčiau minėtuose Vilkaviškio rajono savivaldybės dokumentuose. Taip pat akcentuojamos Vilkaviškio rajono savivaldybės pastangos, siekiant didinti vietos bendruomenių socialinį atsparumą, sudarant galimybes bendradarbiauti ir dalyvauti veiklose, atsižvelgiant į Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių poziciją, lūkesčius bei poreikius.

Vilkaviškio rajono savivaldybės strateginiai dokumentai yra laisvai prieinami internete. Analizuojant dokumentus pagrindinis dėmesys buvo kreipiamas į tuos Vilkaviškio rajono savivaldybės strateginiuose dokumentuose pateikiamus aspektus, kurie tiesiogiai yra susiję su vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančiais veiksniais. Taip pat į veiklos ir procedūrų įgyvendinimą administraciniame lygmenyje, kuris susijęs su vietos bendruomenių įsitraukimu, dalyvavimu veiklose bei bendradarbiavimu su vietos valdžia.

Siekiant patikrinti sudarytą vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių teorinį modelį, buvo taikomas *kiekybinis duomenų rinkimo metodas – anketinė apklausa*, kuri buvo vykdoma internetiniu būdu. Autorių Gaižauskaitės ir Mikėnės (2014) teigimu, „apklausa – tai duomenų rinkimo metodas, kuriuo siekiama surinkti sistemingus kiekybinius duomenis apie dideles populiacijas, naudojant specifinę tyrimo priemonę – klausimyną“ (Gaižauskaitė, Mikėnė, 2014, p. 10). Apklauso metodas iš kitų apklauso metodų išsiskiria klausimynu, kadangi jį sudaro aiškia ir nekintama tvarka pateikti klausimai, kurie yra iš anksto sugalvoti. Taip pat, klausimai užduodami žmonėms, kurie buvo atrinkti kaip tyrimo temai aktuali tikslinė grupė.

Anketinės apklauso klausimynui sudaryti buvo vadovautasi Tidikio (2003) klausimynų sudarymo principais ir rekomendacijomis. Kadangi apklausa buvo patalpinta internetinėje platformoje, pradžioje buvo pateiktas tyrimą atliekančios institucijos (universiteto ir magistrantės) pristatymas, pateikiamas tyrimo tikslas, akcentuojamas tyrimo mokslinis pobūdis. Ypatingai buvo pabrėžiamas anonimiškumas, kadangi tokiu būdu respondentai skatinami nuoširdžiai ir atvirai atsakyti į klausimus. Visi anketoje pateikti klausimai buvo uždaro tipo. Pagrindinis tokio tipo klausimų privalumas yra tas, kad esant alternatyvoms, respondentui lengviau pasirinkti atsakymą, o tyrėjui nereikia klasifikuoti atsakymų ir tai padeda išvengti subjektyvumo. Turint tokius klausimus lengviau kiekybiškai apdoroti duomenis (Tidikis, 2003).

Pirmoje anketos dalyje buvo pateikti demografiniai klausimai apie respondentų lytį, amžių, išsilavinimą bei priklausymo bendruomeninei organizacijai laiką. Antros dalies klausimu buvo siekiama sužinoti bendruomeninės organizacijos, kuriai priklauso respondentas, socialinio atsparumo lygį. Trečios dalies klausimai padėjo įvertinti socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių pasireiškimą ir svarbą bendruomeninėse organizacijose. Socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai buvo operacionalizuoti ir pateikiami teiginiais. Paskutinė, ketvirtoji, anketos dalis padėjo atskleisti respondentų nuomonę apie tai, kaip pasireiškia socialinis vietos bendruomenių atsparumas Vilkaviškio rajono savivaldybėje ir surinkti respondentų rekomendacijas vietos bendruomenių socialinio atsparumo didinimui Vilkaviškio rajono savivaldybėje (žr. 8 lent.).

8 lentelė. Anketos klausimų pagrindimas (sudaryta autorės)

Klausimų grupės	Teiginiai	Klausimų pagrindimas (autoriai)
1. Demografiniai klausimai	Lytis	-
	Amžius	
	Išsilavinimas	
	Priklausymo bendruomeninei organizacijai laikas	
2. Socialinis atsparumas	Socialinio atsparumo lygio nustatymas	Mayunga, 2007; Holling ir kt., 1995 Hunt, 2016, Adger, 2000; Wilson, 2012; Kwok ir kt, 2016; Liu ir kt., 2021
3. Socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių pasireiškimas ir svarba		
<i>3.1. Socialinė atsakomybė</i>	Teigiamas bendruomenės socialinis poveikis aplinkai ir visuomenei	Liu ir kt., 2021
3.1.1. Bendruomenės efektyvumas	Efektyvus žmogiškųjų išteklių valdymas	Nuwayhid ir kt, 2006; Cutter ir kt., 2010; Sharrieb ir kt., 2010; Foster, 2018; Peacock, 2018; Liu ir kt., 2021
	Darnus ir stabilus bendruomenės vystymasis	
3.1.2. Aistra darbui	Aktyvus narių dalyvavimas bendruomenės veikloje	Liu ir kt., 2021; Saja ir kt., 2019; Cutter ir kt., 2010; Khalili ir kt., 2015

	Stiprus narių noras būti organizacijoje	
	Stiprus narių noras investuoti savo laiką ir energiją į bendruomenės veiklas	
	Narių pasitenkinimas veikla bendruomenėje, sąlygojantis didesnę įsitraukimą į veiklą	
3.2. Organizacinė kompetencija	Tikslinga bendruomenių valdymo veikla ir valdymo funkcijų atlikimas	Veisienė, 2008; Cutter ir kt., 2010; Khalili ir kt., 2015; Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos 2022-2027 metų plėtros strategija
	Efektyvus planavimas ir sprendimų priėmimas	
3.2.1. Organizacinis įsipareigojimas	Narių pasiryžimas dėti dideles pastangas organizacijos labui	Liu ir kt., 2021
3.2.2. Bendruomenės ryšiai	Suinteresuotųjų šalių palaikymas ir geri tarpusavio santykiai su bendruomene	Štuopytė, 2002; Pakalnienė, 2015; Liu ir kt., 2021
	Suinteresuotųjų šalių pasitikėjimas bendruomene	
	Aiškliai išreiškiamas noras bendradarbiauti	
3.2.3. Organizacinė kultūra	Sukurtas unikalus bendruomenės įvaizdis (komunikacija, dizainas, kultūra, elgsena ir kt.)	Saja ir kt., 2019; Kwok ir kt., 2016; Ostadtaghizadeh ir kt. 2016; Liu ir kt., 2021
	Suformuotos bendruomenės vertybės (ritualai, simboliai, veiklos būdai ir kt.)	
3.2.4. Organizacinis pasitikėjimas	Narių pasitikėjimas bendruomenės tikslais ir vertybėmis	Eriksson, 2010; Liu ir kt., 2021
3.2.5. Organizacinis mokymasis	Noras siekti kūrybiškumo, kuris didina darbuotojų atsparumą grėsmėms	Liu ir kt., 2021; Paton, Johnston, 2017
	Pagrindinių kompetencijų savalaikis tobulinimas	
3.2.6. Bendruomenės strategija	Atliekant suplanuotus veiksmus, visada pasiekiamas rezultatas (pvz., suteikta paslauga)	Liu ir kt., 2021; Vorevičienė, 2016; Vorevičienė ir kt., 2018, Andersson, 2018
	Bendruomenės vykdoma veikla yra aukštos kokybės	
	Kryptingas bendruomenės veiklos vystymasis	
	Veikla įgyvendinama pagal užsibrėžtus tikslus	
3.2.7. Organizaciniai pokyčiai	Inovatyvūs socialinių, aplinkosaugos, ekonominių problemų sprendimai	Gečienė, Raišienė, 2019; Jucevičius ir kt., 2017; Smalskys, Raipa, 2008; Liu ir kt., 2021
	Prisitaikymas prie ekonominės ir socialinės aplinkos pokyčių	
	Nuolatinės bendruomenės pastangos keistis ar pertvarkyti save	
	Nuolat tobulinama bendruomenės veikla ir diegiamos naujos idėjos	
	Greita reakcija į pokyčius vidinėje aplinkoje	
	Greita reakcija į pokyčius išorinėje aplinkoje	
3.2.8. Organizacinė komunikacija	Glaudus tarpusavio ryšys tarp bendruomenių narių ir jų vadovų	Chandra ir kt., 2013; Liu ir kt., 2021
3.3. Organizaciniai ištekliai	Užtikrinama parama bendruomenei (ES, nacionalinė, savivaldybės ir pan.)	Angelsen ir kt., 2014; Paton, Douglas, 2006; Kwok ir kt., 2016; Liu ir kt., 2021

	Socialinė parama (piniginė socialinė pašalpa, susidūrus su finansiniais sunkumais)	
	Prieinama informacija	
	Sklandus turimų žinių perdavimas	
3.3.1. Socialinis kapitalas	Glaudus bendruomenės narių, gyvenančių toje pačioje geografinėje vietovėje, tarpusavio ryšys	Leliūgienė, 2011; Liu ir kt., 2021; Gallopín, 2006
	Gebėjimas efektyviai dirbti kartu su kitais bendruomenės nariais komandoje	
3.3.2. Organizacinis vadovavimas	Gebėjimas suburti efektyvią komandą bendrų tikslų siekimui	Liu ir kt., 2021; Barasa ir kt., 2018; EBPO tyrimai, 2022
	Darbo užduočių tolygus pasiskirstymas	
	Darbo užduočių grupavimas ir koordinavimas	
3.3.3. Grėsmės suvokimas	Gebėjimas numatyti grėsmes, kylančias iš išorės šaltinių	Norris ir kt., 2008; Liu ir kt., 2021; Nowonty, Piquero, 2020; LR Viešojo administravimo įstatymas, 1999
	Priimami ilgalaikiai strateginiai sprendimai	
3.3.4. Organizacinė struktūra	Bendruomenės narių gebėjimas kryptingai siekti užsibrėžtų tikslų, atliekant suplanuotus veiksmus	Kvieskienė, Celiešienė, 2012; Saja ir kt., 2019; Cutter ir kt., 2010; Khalili ir kt., 2015; Liu ir kt., 2021
3.3.5. Emocinė kompetencija	Bendruomenės gebėjimas koordinuoti (derinti veiksmus, padėti)	Griciūtė, 2005; Veisienė, 2008
	Bendruomenės gebėjimas mokytis, stiprinant žmonių kompetencijas gyventi ir veikti kartu	Saja ir kt., 2019; Cutter ir kt., 2010; Khalili ir kt., 2015 Liu ir kt., 2021; Blaževičė, 2021; Paton, Douglas, 2006
	Bendruomenės narių tarpusavio ryšys (socialiniai tinklai, normos ir vertybės, pasitikėjimas ir abipusiškumas)	
3.3.6. Kognityvinė kompetencija	Aukštas emocinis intelektas (gebėjimas atpažinti savo ir suprasti kitų žmonių emocijas, nuotaikas)	Griciūtė, 2005; Veisienė, 2008; Liu ir kt., 2021
	Gebėjimas suvaldyti savo neigiamas emocijas tokias kaip pyktis, nusivylimas, panika	
4. Respondentų nuomonė apie socialinį atsparumą sąlygojančių veiksmų pasireiškimą ir rekomendacijos vietos bendruomenių socialinio atsparumo didinimui		
Respondentų nuomonė, rekomendacijos	-	-

Anketa buvo sudaryta naudojant tris skalės:

1. nominali skalė. Ši skalė naudojama siekiant įvertinti kiekybinius demografinius rodiklius, tokius, kaip pavyzdžiui lytis, amžius ir kitos charakteristikos.
2. intervalinė skalė. Tokia skalė leidžia matuoti ir lyginti skaitmeninę išraišką turinčius požymius, kurie pateikiami intervalais, pvz.: bendruomeninės organizacijos, kuriai priklauso respondentas, socialinio atsparumo įvertinimas 10-ies balų skalėje.
3. Likert'o skalė. Ši skalė buvo naudojama siekiant tiksliai įvertinti teiginius. Šio projekto tyrime vienam klausimui pasirinkta 10 balų skalė, kuomet pasirenkant atsakymą vadovaujamosi skale

„1 – visiškai nepasižymi atsparumu, 10 – visiškai atspari“, o kitiems klausimams pasirinkta 5 balų skalė, kuomet pasirenkant atsakymą vadovaujamosi skale „nuo 1 – visiškai nebūdinga iki 5 – labai būdinga“, „nuo 1 – visiškai nesvarbu iki 5 – labai svarbu“. Respondentai, internetinėje apklausų platformoje galėjo pasirinkti tik vieną atsakymo variantą iš 5. Penkių balų Likert'o skalės trūkumas yra galimybė piktnaudžiauti viduriniu (pvz., „nei nebūdinga, nei labai būdinga“) variantu, tačiau jis tuo pat metu būtinas, jei tam tikri klausimai nėra tiesiogiai atitinkantys respondento darbo specifikos. Pilnos tyrimo anketos pavyzdys pateikiamas prieduose (žr. 1 Priedas).

Tyrimo imtis ir respondentų parinkimas. Tiriama visuma – Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų nariai buvo pasirinkta siekiant neapriboti potencialiai galimų respondentų atsakymų atsirenkant juos pagal lytį, amžių ar kitus skiriamuosius bruožus bei stengiantis tyrimo rezultatus pritaikyti visiems vietos bendruomenės nariams.

Remiantis Vilkaviškio rajono savivaldybės ir Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos internetiniuose puslapiuose pateiktais duomenimis, Vilkaviškio rajone 2022 m. buvo registruotos 59 bendruomeninės organizacijos. Bendras bendruomeninių organizacijų narių skaičius – 3486¹. Nors rekomenduojamas mokslinių tyrimų paklaidos dydis yra iki 5 proc., tačiau įvertinus realias tyrimo vykdymo sąlygas, nuspręsta toleruoti didesnę – 7 proc. paklaidą bei 95 proc. patikimumą. Tiriamos imties dydis paskaičiuotas pagal Paniott'o formulę:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

n – reikiamas respondentų skaičius

Δ - galimos paklaidos dydis

N – tiriamos visumos narių skaičius

Įvertinus 7 proc. paklaidos dydį ir turint 3486 tiriamos visumos narių skaičių, buvo gautas būtinas apklausti respondentų skaičius, kuris siekė 186, tačiau dėl nepakankamo respondentų aktyvumo pavyko apklausti tik 105 narius. Respondentai atrinkti pagal netikimybinės atrankos metodą bei patogiąją atranką. Apklausa internetu, palyginti su kitais apklausos būdais, gali būti patogesnė respondentui tada, kai tikslinė grupė yra jaunesnio ar vidutinio amžiaus žmonės, kurie gyvena šalyje, kurioje kompiuterių naudojimas yra labai paplitęs. Pastarosios atrankos privalumas tas, kad galima rinktis, kokius respondentus apklausti pagal tai, kuriuos apklausti yra patogiau, šiuo atveju pagal aktyvų respondentų dalyvavimą bei jų pasiekiamumą socialiniuose tinkluose. Taip pat apklausa internetu pasižymi ir kitais savarankiškam klausimyno pildymui būdingais privalumais, tokiais, kaip apklausiančiojo įtakos nebuvimas, privatumo suteikimas atsakant į klausimus. Tačiau didžiausias šio apklausos būdo privalumas yra sąnaudų nebuvimas, kadangi išvengiama klausimynų spausdinimo, siuntimo paštu išlaidų, mažesnės duomenų įvedimo ir redagavimo sąnaudos. Vienas iš apklausos internetu trūkumų – aprėptis ir imties sudarymas, kadangi apklausos metu ne visi respondentai gali turėti prieigą prie interneto ar tiesiog susidurti su prastu interneto ryšiu, taip pat negalima teigti, kad apklausa bus visiškai kokybiška, kadangi ne visi respondentai sąžiningai atsakinėja į užduodamus klausimus. Tačiau, siekiant sulaukti norimų rezultatų tikimasi, gauti reprezentatyvią informaciją apie tiriamas tikslines grupes bei tiriamų veiksmų ryšius.

¹ <https://vilkaviskis.lt/administracija/veiklos-sritys/nvo-ir-bendruomenes/>

Tyrimo duomenų rinkimas. Nuoroda į anketą buvo patalpinta socialiniame tinkle „Facebook“, kadangi didžioji dalis Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų turi savo paskyras socialiniuose tinkluose, dėl šios priežasties internetas yra tinkamiausia priemonė pasiekti respondentus ir pakviesti juos dalyvauti tyrime. Nuoroda į anketą taip pat buvo siunčiama el. paštu. Anketos sukūrimui ir patalpinimui buvo pasirinkta *www.apklausa.lt* internetinė platforma, kadangi užsiregistravus ir susikūrus asmeninę paskyrą, gana paprasta sukurti anketą, ją koreguoti, platinti bei atsižvelgiant į respondentus, patogų ją užpildyti. Duomenys buvo renkami 2022 m. balandžio 27 d. – gegužės 26 d.

Tyrimo duomenų apdorojimas. Tyrimo duomenų statistinei analizei atlikti buvo naudojama SPSS (*angl. Statistical Package for Social Science*) programos 24.0 versija. Kintamųjų normalumui tikrinti buvo naudojamas Kolmogorovo – Smirnovo testas, asimetrijos, eksceso koeficientai. Testai parodė, kad normalumo prielaida kintamiesiems tenkinama, todėl projekte buvo naudojami neparametriniai testai. Diagramoms atvaizduoti buvo naudojama *MS Excel 2010*. Naudoti šie duomenų analizės būdai:

1. aprašomoji statistika (dažnių lentelės, duomenų padėties charakteristikos). Dažnių lentelės buvo naudotos siekiant atskleisti respondentų atsakymų pasiskirstymus. Nominaliųjų kintamųjų pasiskirstymas buvo pateikiamas dažniais ir procentais. Iš duomenų padėties charakteristikų kiekybiniais kintamiesiems naudotas vidurkis ir standartinis nuokrypis ($m \pm SD$), minimali ir maksimali reikšmė.
2. statistinių ryšių nustatymo testai (Pearson, Spearman koreliacija, tiesinė regresija). Šie testai naudoti siekiant patikrinti veiksnius, kuriose teigiama, jog yra statistinis ryšys tarp kintamųjų. Spearman koreliacija buvo naudota nustatyti ryšį tarp tiriamų veiksnių ir demografinių veiksnių. Pearson koreliacija naudota nustatyti ryšį tarp socialinio atsparumo ir įtakojančių veiksnių. Įtakai nustatyti buvo naudojama vienanarė ir daugianarė tiesinė regresija. Statistiškai patikima laikoma, kai $p < 0,05$. Ryšio stiprumo interpretavimui buvo naudojama pasitelkus 9 lentelėje pateiktus įverčius (Janilionis, 2015).

9 lentelė. Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė (sudaryta autorės, remiantis Janilionis, 2015)

Ryšio stiprumas	Koreliacijos koeficiento reikšmė
Labai stiprus ryšys	- 1 ir + 1
Stiprus ryšys	nuo - 1 iki - 0,7 ir nuo 0,7 iki 1
Vidutinis ryšys	nuo - 0,7 iki - 0,5 ir nuo 0,5 iki 0,7
Silpnas ryšys	nuo - 0,5 iki - 0,2 ir nuo 0,2 iki 0,5
Labai silpnas ryšys	nuo - 0,2 iki 0 ir nuo 0 iki 0,2
Nėra ryšio	0

Klausimyno patikimumas. Siekiant nustatyti skalių vidinį patikimumą (validumą) buvo paskaičiuotas Cronbach alfa koeficientas. Skalės patikimumas laikomas priimtiniu tada, kai nustatyta šio koeficiento reikšmė yra lygi arba didesnė nei 0,7. Cronbach's Alpha klasifikacija (Pukėnas, 2009):

- Cronbach's Alpha < 0,5 reiškia, kad skalės patikimumas yra žemas, skalės naudoti nerekomenduojama;
- 0,5 < Cronbach's Alpha < 0,6 – patikimumas patenkinamas;
- 0,6 < Cronbach's Alpha < 0,9 – patikimumas geras;
- 0,9 < Cronbach's Alpha < 1 – patikimumas geras.

Siekiant patikrinti klausimyno patikimumą, buvo apskaičiuoti jo vidinio suderinamumo rodikliai (Cronbach α). Nustatyta, kad bendras klausimyno teiginių suderinamumas geras, nes klausimynų Cronbach α yra didesnė nei 0,7 (0,978).

Tyrimo respondentų demografinė charakteristika. Tyrime dalyvavo 105 Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų nariai, iš kurių 39 proc. (n=41) sudarė vyrai ir 61 proc. (n=64) moterys. Šie duomenys parodo ne tik didesnę moteriškos lyties respondentų dalyvavimą apklausoje, bet taip pat atitinka bendrus statistinius duomenis, kad moterys yra linkę labiau įsitraukti į bendruomeninių organizacijų veiklas ir tapti jų narėmis. Remiantis Bendruomeninių organizacijų ir bendruomenių centrų veiklos ir galimybių plėtojimo tyrimo duomenimis, moteris, kaip aktyvias bendruomeninės organizacijos nares, išskyrė 73,3 proc. bendruomenių organizacijų atstovų. Tuo tarpu vyrus išskyrė tik 11,3 proc. bendruomeninių organizacijų atstovų.

Taip pat pastebimas ir didesnis moterų noras išreikšti savo nuomonę ir prisidėti prie Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių gerovės skatinimo. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes buvo nevienodas. Apie 40 proc. (n=42) respondentų sudarė 30-39 m., 28,6 proc. (n=30) buvo 40-49 m., ir tik 2,9 proc. (n=3) buvo 60-69 m. bei 1,9 proc. (n=2) sudarė vyresni nei 70 m. Matoma, kad didesnė dalis apklaustųjų yra vidutinio amžiaus t. y. 30-50 m. amžiaus Vilkaviškio rajono gyventojai.

Taip pat, pastebima, kad gana mažą dalį respondentų sudarė vyresnio amžiaus nariai. To priežastimi galėjo būti apklausos pasirinkimo būdas (*internetinė apklausa*) ir jos prieinamumas. Maždaug 12,4 proc. (n=13) tyrime dalyvavusių respondentų turėjo profesinį išsilavinimą, 37,1 proc. (n=39) turėjo aukštąjį neuniversitetinį ir 22,9 proc. (n=24) turėjo aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad didžioji dalis apklaustųjų turėjo aukštąjį universitetinį arba aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą.

Aptariant tyrimo duomenų analizę galima teigti, kad asmenys, siekiantys išsilavinimo, dažniau yra linkę nuolat tobulėti bei įgyti naujų įgūdžių, kuriuos gali panaudoti siekiant ne tik asmeninės naudos, bet ir pasidalijant jais su kitais, bendradarbiaujant. Taigi, kaip baigiamajame projekte analizuojamas vienas iš vietos bendruomenės socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių yra organizacinis mokymasis bei kompetencija, taip ir išsilavinimas yra svarbus žmonėms, kurie siekia aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime. O panaudodami savo žinias ir įgūdžius jie geba numatyti pokyčius ilgalaikėje perspektyvoje ir pasiekti efektyvesnių rezultatų.

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad daugiausia apklausoje dalyvavusių respondentų bendruomeninėms organizacijoms priklausė 6-10 metų (42,9 proc.) (žr. 10 lent.).

10 lentelė. Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų respondentų demografinė charakteristika, 2022 (sudaryta autorės)

Demografiniai veiksniai		N	Proc.
Lytis	Vyrai	41	39
	Moterys	64	61
Amžius	18-29 m.	12	11,4
	30-39 m.	42	40
	40-49 m.	30	28,6
	50-59 m.	16	15,2
	60-69 m.	3	2,9
	70 m. ir daugiau	2	1,9
Išsilavinimas	Profesinis	13	12,4

	Pagrindinis	6	5,7
	Vidurinis	23	21,9
	Aukštasis neuniversitetinis (kolegija)	39	37,1
	Aukštasis universitetinis	24	22,9
Priklausymas bendruomenės organizacijai	Iki 1 m.	11	10,5
	1-5 m.	22	21
	6-10 m.	45	42,9
	11-20 m.	22	21
	Daugiau nei 20 m.	5	4,8

Galima teigti, kad dauguma apklausoje dalyvavusių respondentų turėjo nemažą patirtį Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių veiklose, dėl ko aktyvus dalyvavimas vietos bendruomenių veiklose, sprendimų priėmimo bei noras atstovauti savo kraštą gali padėti siekti efektyvesnių rezultatų ateityje.

3.2. Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių veiklų, orientuotų į socialinio atsparumo didinimą, analizė

Siekiant praktiškai ištirti teorinį vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelį, buvo pasirinkta nagrinėti Vilkaviškio rajono savivaldybėje veikiančias bendruomenines organizacijas, jų veiklas, dalyvavimą vietos valdžios sprendimuose bei pačios Vilkaviškio rajono savivaldybės indėlį, susijusį su socialinio atsparumo skatinimu.

Kaip ir daugelis Lietuvos savivaldybių, taip ir Vilkaviškio rajono savivaldybė (toliau – Savivaldybė) yra išsikėlusiai aiškius tikslus bei plėtros prioritetus, kuriais remiantis siekiama tvarios ekonominės plėtros skatinimo, modernios visuomenės ugdymo, socialinės gerovės plėtojimo, darnios aplinkos bei modernios infrastruktūros vystymosi (Vilkaviškio rajono savivaldybė, 2022). Tačiau norint įgyvendinti bendrus tikslus, siekiant plėtros perspektyvų ateityje, svarbu atsižvelgti ir į bendruomeninių organizacijų poziciją. Vien tik valdžios konsultavimo bendruomeninėms organizacijoms aktualiais klausimais neužtenka, reikia ir bendruomeninių organizacijų noro bei pastangų, siekiant plėtoti veiklas, įveikti iššūkius, stiprinant socialinį atsparumą sąlygojančius veiksniai Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninėse organizacijose.

Siekiant atskleisti socialinį atsparumo sąlygojančių veiksnių pasireiškimą Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninėse organizacijose, buvo analizuojami Vilkaviškio rajono savivaldybės strateginiai dokumentai, susiję su nagrinėjama tema. Pirmiausia aptariamas vienas iš svarbiausių strateginių dokumentų, kuriame atsispindi pagrindiniai principai, skatinantys Vilkaviškio rajono gyventojų gerovės didinimą, tai Vilkaviškio rajono savivaldybės 2022-2024 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. B-TS-978 „Dėl Vilkaviškio rajono savivaldybės 2022–2024 metų strateginio veiklos plano patvirtinimo“ (toliau – Planas). Šio dokumento svarbą atskleidžia suformuota Savivaldybės misija, kurioje aiškiai apibrėžta gyvenimo kokybės gerinimo siekiamybė Vilkaviškio rajone bei planuojamos sudaryti sąlygos visapusiškam tobulėjimui įvairiose srityse. Kitaip tariant, didelę įtaką efektyviam tobulėjimui nusako Plane numatyti Savivaldybės plėtros prioritetai, jų tikslai bei uždaviniai. Pagrindiniu akcentu tampa tikslų bei uždavinių sąsaja su baigiamajame projekte analizuojamais vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančiais veiksniais, tokiais, kaip strategija, organizaciniai pokyčiai, kultūra, struktūra. Kadangi ir Plane nurodyta konkreti struktūra bei strategija, kuriomis remiantis rengiamos programos, padedančios siekti ilgalaikių pokyčių, taip pat aptariamas vietos bendruomeninių organizacijų įsitraukimo skatinimas, dalyvavimas įvairiose veiklose bei kultūros paslaugų patrauklumo didinimas.

Didelę svarbą turi Vilkaviškio rajono savivaldybės 2022-2024 metų strateginio veiklos plane pateiktos planuojamos įgyvendinti programos (toliau – Programos). Konkrečiai su baigiamajame projekte analizuojamais vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančiais veiksniais yra susijusios dvi Programos: *Vilkaviškio rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų rėmimo programa; Kaimo rėmimo, plėtros ir melioracijos programa* (Vilkaviškio rajono savivaldybės 2022–2024 metų strateginio veiklos planas, 2022). Šios programos apima pagrindinius aspektus tokius kaip, *palanki aplinka ekonominiam augimui, gerinama gyvenamosios aplinkos kokybė, skatinamas visuomenės aktyvumas bei užimtumas*. Taip pat atsižvelgiama į kaimo plėtros ir bendruomeniškumo skatinimą Vilkaviškio rajono savivaldybėje, kaimo bendruomenių ir vietos veiklos grupės rėmimą (Vilkaviškio rajono savivaldybės 2022–2024 metų strateginio veiklos planas, 2022).

Vilkaviškio rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų rėmimo programa (2022) suteikia galimybę nevyriausybiniams organizacijoms, tame tarpe ir bendruomeninėms organizacijoms, panaudojant Savivaldybės biudžeto lėšas vykdyti veiklas, skirtas Vilkaviškio rajono gyventojų gerovės skatinimui. Svarbu akcentuoti, kad tinkamos finansuoti veiklos, apima viešuosius gyventojų interesus bei poreikius ir yra susijusios su: *iniciatyvomis, skirtomis viešųjų erdvių tvarkymui ir atnaujinimui; krašto etnokultūros / istorijos, atmintinų vietų įamžinimu, puoselėjimu, išsaugojimu, viešinimu; pareiškėjo veiklos tradicijų puoselėjimu, užtikrinant jų tęstinumą; savanorystės skatinimu, kai vykdoma savanorystės veikla teikia naudą visuomenei; pagarbos tautinėms vertybėms didinimu ir kt.* (Vilkaviškio rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų rėmimo programa, 2022). Programos finansuotinos veiklos atliepamos ir LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatyme (2018), akcentuojant *savanoriškumo, lygybės* principus, kurie prisideda prie bendruomeninių organizacijų plėtros. Taip pat mokslinėje literatūroje analizuotus socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius, tokius, kaip *lyderystė, komunikavimas, organizacinė kultūra*, kuri ypač svarbi siekiant unikalios organizacijos kultūrinio įvaizdžio išsaugojimui, vertybių, įsitikinimų, ritualų, veiklos būdų išsaugojimui.

Akcentuotina ir Kaimo rėmimo, plėtros ir melioracijos programa (2021), kuria tiesiogiai siekiama prisidėti prie gyvenimo kokybės gerinimo kaimo vietovėje, kadangi programos dalyviais gali būti Vilkaviškio rajono savivaldybės teritorijoje veikiančios kaimo, Vilkaviškio ir Kybartų miesto bendruomenės; Vilkaviškio krašto vietos veiklos grupė ar net Vilkaviškio rajono savivaldybės gyventojai. Taip pat išskiriamos pagrindinės priemonės, kurioms taikomos finansavimo lėšos. Minėti Programos vykdytojai gali kreiptis dėl: *kaimo bendruomenių įregistravimo ir įstatų keitimo išlaidų kompensavimo; kaimo bendruomenių žemės ir žemės nuomos mokesčio už nuosavybės ar nuomos teise valdomą žemę, esančią po pastatais, išlaidų kompensavimo, bendruomenių neprojektinių veiklų kompensavimo ir kt.* (Kaimo rėmimo, plėtros ir melioracijos programa, 2021). Atsižvelgus į minėtos Programos finansuotinas priemones, galima daryti prielaidą, kad kaimo gyventojų noras įsitraukti į veiklas, siekis pasinaudoti Savivaldybės teikiama parama tampa ypač svarbus, kadangi tai skatina integruotis į visuomenę bei siekti efektyvesnės kaimo infrastruktūros plėtros. Kaip ir baigiamojo projekto teisinių dokumentų analizėje akcentuoti pagrindiniai BŽŪP veiksmai yra susiję su atsparių kaimo bendruomenių puoselėjimu, plėtros galimybėmis (BŽŪP ir socialinis tvarumas, 2022). Akcentuojama, kad BŽŪP padeda didinti kaimo bendruomenių atsparumą įvairiais būdais, būtent vienas iš jų ir yra kaimo plėtros programos bei metodai, kuriais remiantis suburiamos kaimo bendruomenės, galinčios parengti ir valdyti vietos plėtros strategijas savo problemoms spręsti (BŽŪP ir socialinis tvarumas, 2022). Taigi, norint siekti ilgalaikio kaimo bendruomenių tvarumo, manoma, taip pat reikia atsižvelgti bei puoselėti socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius, tokius, kaip

organizaciniai ryšiai, komunikacija, bendruomeniškumas bei partnerystė. Kita vertus, kad jie būtų palankūs ir prisidėtų prie kaimo gerovės skatinimo, juos turėtų aiškiai suvokti ir patys kaimo gyventojai.

Ne mažiau svarbus analizuojamai temai tampa Vilkaviškio rajono savivaldybės 2019–2027 m. strateginis plėtros planas (2018) (toliau – Planas), kadangi šio plano tikslas yra tiesiogiai orientuotas į vietos valdžios, vietos bendruomenės ir verslo ryšius, kuriais remiantis siekiama pagerinti Vilkaviškio rajono savivaldybės socialinę ir ekonominę būklę. Taip pat Plane atsispindi svarbūs siekiai: *savivaldybės plėtros vizija; savivaldybės plėtros prioritetai ir tikslai bei jų įgyvendinimo uždaviniai; tikslų ir uždavinių vertinimo kriterijai, jų matavimo vienetai ir reikšmės bei vidaus ir išorės aplinkos analizė*, kadangi remiantis jais bus siekiama vertinti per tam tikrą laiką pasiektą naudą bei pažangą Vilkaviškio rajonui (Vilkaviškio rajono savivaldybės 2019–2027 m. strateginis plėtros planas, 2018). Šis Planas yra svarbus dokumentas, kadangi ir mokslinėje literatūroje buvo akcentuojamas vienas iš pagrindinių socialinių atsparumą sąlygojančių veiksnių – tai *organizaciniai ryšiai*. Šių ryšių svarbą patvirtina ir Štuopytė (2002) nuomonė, kadangi, jos teigimu, pirmumą teritorinės bendruomenės sampratoje turi socialiniai ir moraliniai ryšiai, kurie susieja žmonių grupes (Štuopytė, 2002). Pasak Pakalnienės (2015), ryšiai yra aktualūs bendruomenių vystymuisi, kadangi jie padeda apjungti bendruomenes į tinklą. Tokiu būdu, tinkle veikiantys subjektai dalijasi savo įgytomis patirtimis, žiniomis bei informacija (Pakalnienė, 2015).

Svarbu pažymėti, kad Plane didelis dėmesys skiriamas aplinkos analizei, kadangi jos pagrindu įvertinami Vilkaviškio rajono savivaldybei įtaką darantys svarbiausi išorės ir vidaus veiksniai, galintys turėti tiek neigiamą, tiek teigiamą įtaką. Vilkaviškio rajono savivaldybės 2019–2027 m. strateginiame plėtros plane (2018) pateikiamos tokios pagrindinės stiprybės, pasireiškiančios Vilkaviškio rajone: *palanki geografinė padėtis plėtoti tarptautinį verslą; tankus valstybinių kelių (magistralinių, gausūs lankymui patrauklūs gamtiniai ir kultūriniai išteklių; žemės ūkiui palanki žemėnaudos struktūra ir dirvožemio sudėtis ir kt.* Tai tik patvirtina faktą, kad pagrindinis vietos bendruomenės požymis yra vieta, geografinė padėtis. Kadangi, pasak Blaževičės (2021), pagrindiniai bendruomenės požymiai yra gyventojų geografinė apibrėžtis ir išteklių, kuriuos jie naudoja, taip pat ir valdymo procesai, kuriuose gyventojai dalyvauja, naudodamiesi jau turimais ištekliais, kad patenkintų savo poreikius ir įgyvendintų užsibrėžtus tikslus. Tam pritaria Leliūgienė ir Sadauskas (2011), teigdami, kad „vienas iš svarbiausių vietos bendruomenės požymių yra veiklos vykdymas lokaliai, geografinėje (teritorinėje) vietovėje, kurioje tos vietovės gyventojai jaučia solidarumą ir vidinį bendrumo jausmą“. Nepaisant pagrindinių Vilkaviškio rajono stiprybių, būtina akcentuoti ir pagrindines silpnybes. Pažymima, kad 2018 m. duomenimis, Vilkaviškio rajone pasireiškė *silpnai išplėtotas šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų (įskaitant ir nevyriausybinių organizacijų teikiamų paslaugų) tinklas bei vyravo didelis ir nepatenkinamas socialinio būsto poreikis*. Be šių silpnybių, reikia atkreipti dėmesį ir į numatomas grėsmes, galinčias neigiamai paveikti gyventojų ir socialinės aplinkos sritį: *šalies ir užsienio darbo rinkų patrauklumo didėjimas, lemsiantis jaunimo ir kvalifikuotų specialistų emigraciją bei švietimo paslaugų gavėjų skaičių; ryškėjančios neigiamos išsivysčiusioms šalims būdingos vaikų ir jaunimo nutukimo tendencijos, skatinančios imtis aktyvių prevencijos priemonių ir skatinti fizinį aktyvumą*. Tačiau norint minimalizuoti grėsmes svarbu atkreipti dėmesį į bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) plėtojamus veiksmus, kadangi vienas iš jų yra atsparių kaimo bendruomenių puoselėjimas. O BŽŪP padeda didinti kaimo bendruomenių atsparumą įvairiais būdais, vienas iš jų yra siekti socialinės įtraukties, darbo vietų kūrimo ir įvairinimo. Taip pat darbo vietų kūrimo svarba atsispindi ir antrame skyriuje analizuotame 2021–

2030 m. Nacionaliniame pažangos plane (2020), kur dėmesys skiriamas išsilavinimui, darbo vietoms, jų vystymui bei įsipareigojimams. Siekiant skatinti atsparumą, svarbiu tampa ir baigiamajame projekte analizuojamas vienas iš pagrindinių socialinių atsparumą sąlygojančių veiksnių, tai *aistra darbu*. Kadangi remiantis šiuo veiksnio, žmonės linkę investuoti laiką ir energiją į savo darbą, turi polinkį į kūrybiškumą, laimę bei našumą darbo atžvilgiu.

Kitas analizuojamas dokumentas, atliepantis vietos bendruomenių socialinių atsparumą sąlygojančius veiksnius, yra Nevyriausybių organizacijų ir bendruomeninės veiklos stiprinimo 2022 metų veiksmų plano 1.1.6 priemonės „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ įgyvendinimo Vilkaviškio rajono savivaldybėje tvarkos aprašas, patvirtintas Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2022 m. gegužės 3 d. įsakymu Nr. B-IV-500 „Dėl Nevyriausybių organizacijų ir bendruomeninės veiklos stiprinimo 2022 metų veiksmų plano 1.1.6 priemonės „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ įgyvendinimo Vilkaviškio rajono savivaldybėje tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas). Vadovaujantis šiuo aprašu pirmumą teikti paraiškas turi bendruomeninės organizacijos. Be to, Apraše išskiriamos pagrindinės veiklos, kuriomis remiantis ugdoma *lyderystė, bendruomenės narių pilietiškumas, gerinama gyvenimo kokybė*, atsižvelgiama į vietos gyventojų keliamus ir sprendžiamus vietos bendruomenei svarbius klausimus. Akcentuojamos veiklos, skirtos vietos bendruomenių narių (gyventojų) tarpusavio ryšių, bendradarbiavimo bei tarpusavio pasitikėjimo skatinimui. Taip pat ne mažiau svarbus tampa ir 2022 m. liepos 12 d. Vilkaviškio rajono savivaldybės direktoriaus įsakymas Nr. B-IV-832 „Dėl nevyriausybių organizacijų ir bendruomeninės veiklos stiprinimo 2022 metų veiksmų plano 1.1.6 priemonės „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ skiriamų lėšų paskirstymo“, kadangi jame atsispindi Savivaldybės skiriamos lėšos minėtoms veikloms įgyvendinti. Visa tai sudarė pagrindą dar labiau įsigilinti, ar Vilkaviškio rajono savivaldybėje vyrauja organizacinis pasitikėjimas, komunikacija, siekiant tinkamo lėšų panaudojimo bendruomeninėse organizacijose. Todėl svarbu akcentuoti, kad net dvylika Vilkaviškio kaimo bendruomeninių organizacijų pasinaudojo skirta 24 594,00 Eur parama ir įgyvendino įvairias veiklas, skirtas bendruomeninių organizacijų veiklų skatinimui, infrastruktūros atnaujinimui, renginių organizavimui ir kitoms veikloms.

Dar vienas dokumentas, turintis reikšmės socialinių atsparumą sąlygojančių veiksnių skatinimui, yra Vilkaviškio rajono savivaldybės Bendruomeninių organizacijų tarybos nuostatai, patvirtinti Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos 2019 m. birželio 28 d. sprendimu Nr. B-TS-105 „Dėl Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninių organizacijų tarybos nuostatų patvirtinimo“. Kadangi, remiantis šiais nuostatais, sudaroma patariamoji institucija, veikianti visuomeniniais pagrindais. Tai tarsi tarpinė pagalba bendruomeninėms organizacijoms, kadangi bendruomeninių organizacijų taryba tiesiogiai bendradarbiauja bei teikia siūlymus Vilkaviškio rajono savivaldybei įvairiausiais klausimais, susijusiais su bendruomeninių organizacijų plėtra ateityje. Taip yra skatinami organizaciniai ryšiai ir komunikavimas, kuris tiesiogiai sąlygoja ir bendruomeninių organizacijų socialinę atsakomybę, siekiant tapti atsakingais prieš visą visuomenę.

Toliau analizuojama Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos ir mero 2021 metų veiklos ataskaita. Šios ataskaitos turinyje išreikštas aiškus noras atsižvelgti į rajono gyventojų interesus bei siekti bendrų tikslų grėsmių mažinimui, kadangi Vilkaviškio rajono savivaldybės meras, siekdamas veiklos skaidrumo, atviro ryšio su rajono gyventojais, nuolat ne tik organizuoja susitikimus, gyventojų priėmimą, nagrinėja prašymus ir skundus, bet ir atsakinėja į elektroniniu paštu, telefonu ar internetu pateikiamus klausimus. Antrus metus viešąjį gyvenimą stipriai ribojusi COVID-19 pandemija nulėmė, jog dauguma susitikimų buvo organizuojami nuotoliniu būdu: Zoom, Microsoft Teams bei

kitose platformose bei telefonu. Ne tik bendravimas, bet ir Vilkaviškio rajono gyventojams aktuali informacija buvo nuolatos prieinama, kadangi Savivaldybės gyventojai apie Tarybos posėdžių laiką, darbotvarkę yra informuojami per vietines žiniasklaidos priemones, savivaldybės interneto svetainėje ir socialiniame tinkle „Facebook“. Taip pat visi Tarybos posėdžiai yra vieši – vyksta tiesioginė transliacija internetu Vilkaviškio rajono savivaldybės „YouTube“ paskyroje. 2021 metais įvyko 11 Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos posėdžių, 6 iš jų vyko nuotoliniu būdu. Taip pat per 2021 m. buvo užregistruotas 321 sprendimo projektas, iš jų – 8 projektai buvo atidėti arba gražinti koreguoti. Taryboje buvo patvirtina 98,0 proc. pateiktų svarstyti sprendimo projektų. Tai patvirtina siekį kylančias grėsmes spręsti bendru sutarimu, įtraukiant vietos gyventojus bei jų siekį būti Vilkaviškio rajono savivaldybės sprendimų dalimi. Vilkaviškio rajono savivaldybės mero teigimu, pastarieji metai buvo sudėtingi, teko gyventi COVID-19 pandemijos akivaizdoje bei susidurti su netikėta migrantų krize. Taip pat, nuolatos buvo atsižvelgiam į Vilkaviškio rajono gyventojų poreikius, stengiamasi spręsti kylančias problemas bei iššūkius (Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos ir mero veiklos ataskaita, 2021).

Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos ir mero 2021 metų veiklos ataskaitoje daugiau atsispindi bendri siekiai ir noras įtraukti Vilkaviškio rajono gyventojus į bendrų sprendimų priėmimą. Tačiau Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijos ir Administracijos direktoriaus 2021 metų veiklos ataskaita apima tokias tikslines grupes, kaip: *savivaldybės administracijos darbuotojai, įstaigos, nevyriausybinės organizacijos*. Taip pat konkrečias veiklos sritis, tikslus bei rezultatus, susijusius su programų įgyvendinimu bei lėšų panaudojimu. Ataskaitoje pateikiamas lėšų pasiskirstymas, skirtas tiesiogiai su analizuojama tema susijusiu nevyriausybinio sektoriumi, bendruomeninėmis organizacijomis. Kadangi 2021 m. iš Savivaldybės biudžeto lėšos buvo skirtos 53 NVO projektams, bendra lėšų suma – 65,01 tūkst. Eur. Iš Valstybės biudžeto lėšų buvo skirta 14 bendruomeninių organizacijų, bendra lėšų suma – 25,251 tūkst. Eur. 52 bendruomeninės organizacijos pasinaudojo 13 930,47 Eur lėšomis *neprojektinės veiklos* patirtoms išlaidoms kompensuoti. 4 bendruomeninės organizacijos pasinaudojo 302,20 Eur lėšomis *kaimo bendruomenių įregistravimo ir įstatų keitimo* išlaidoms kompensuoti. 32 bendruomeninės organizacijos pasinaudojo 4 839,10 Eur lėšomis *kaimo bendruomenių patalpų draudimo* išlaidoms kompensuoti. 2 bendruomeninės organizacijos pasinaudojo 134,82 Eur lėšomis *kaimo bendruomenių žemės ir žemės nuomos mokesčio* už nuosavybės ar nuomos teise valdomą žemę, esančią po pastatais, išlaidoms kompensuoti. Taip pat Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos patvirtinto 2021 m. Vilkaviškio rajono savivaldybės biudžeto lėšomis bei ES ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšomis bei įgyvendinant Vilkaviškio rajono savivaldybės 2021-2023 m. strateginį veiklos planą, buvo užbaigti ar baigiami įgyvendinti Vilkaviškio rajono gyventojams svarbūs ir aktualūs projektai bei darbai. Vienas iš jų, tai 2022 m. įgyvendintas projektas „*Gudkaimio riedlenčių parkas*“. Šio projekto įgyvendinimo metu buvo įrengta laisvalaikio zona – riedlenčių parkas, pasižymintis patrauklumu ir naujumu, pritraukia įvairaus amžiaus gyventojus, ypač vaikus ir jaunimą. Šio parko paskirtis daugialypė, riedlenčių parkas suteikia galimybę ne tik važinėti paspirtukais, riedučiais, riedlentėmis, bet ir sveikai leisti laisvalaikį su šeimomis. Taip pat sukuriantis galimybę laisvalaikį leisti ne tik kaimo, bet ir aplinkinių vietovių gyventojams bei atvykstantiems svečiams. Akcentuojama, kad 2021 m. buvo įgyvendintas dar vienas projektas „*Visuomeninės paskirties pastato ir viešųjų erdvių sutvarkymas Kybartuose, pritaikant juos bendruomenės poreikiams*“. Projekto įgyvendinimo metu buvo įrengtas Jaunimo parkas su krepšinio aikštele, riedlenčių parku, lauko treniruokliais, įrengta automobilių stovėjimo aikštelė, suremontuotos Tarybų ir Eitkūnų gatvės, šaligatviai, įrenginėjamas viešasis tualetas (Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijos ir Administracijos direktoriaus veiklos ataskaita, 2021). Galima teigti,

kad ataskaitoje pateikti skaičiai atspindi vieną iš baigiamajame projekte analizuojamų socialinių atsparumą sąlygojančių veiksnių – t. y. socialinė atsakomybė, kadangi vietos gyventojai, įgyvendindami projektus, jaučiasi socialiai atsakingi prieš visą visuomenę. Taip kurdami bendrą vertę visam Vilkaviškio rajonui.

Svarbu apžvelgti ir Vilkaviškio Vietos veiklos grupės prisidėjimą prie bendros kuriamos gerovės Vilkaviškio kraštui. Vilkaviškio krašto Vietos veiklos grupė (toliau – VVG) akcentuojama, kaip laisvanoriškų, trijų sektorių, kuriuos jungia privačių, visuomeninių, valstybinių ir valdžios organizacijų sąjunga. VVG turi aiškią struktūrą, konkrečius vaidmenis bei yra orientuota į nuolatinius ir ilgalaikius veiksmus, siekiant efektyvios plėtros Vilkaviškio krašte (Vilkaviškio krašto vietos veiklos grupės įstatai, 2015). Taip pat VVG padeda: *skatinti valdžios, verslo, bendruomenių bendradarbiavimą; išsiaiškinti padėtį kaime ir nustatyti realius gyventojų poreikius; numatyti kaimo plėtros alternatyvas; parengti Vilkaviškio krašto kaimiškosios teritorijos plėtros strategiją bei organizuoti jos įgyvendinimą; inicijuoti gyvenimo kokybės gerinimo projektus bendruomenėse; skatinti ir aktyvinti kaimo bendruomenės kultūrinį gyvenimą bei padėti vystyti infrastruktūrą ir kt.* (Vilkaviškio krašto vietos veiklos grupės įstatai, 2015). Todėl vienas svarbiausių dokumentų tampa parengta Vilkaviškio krašto vietos veiklos grupės strategija (2022), kurioje akcentuojami pagrindiniai siekiai, prioritetai bei tikslai, prisidedantys prie gerovės Vilkaviškio krašte kūrimo. Svarbu paminėti, kad VVG puoseleja tokias vertybes, kaip *bendruomeniškumas, savanorystė, inovatyvumas, atvirumas bei pilietiškumas* (Vilkaviškio krašto vietos veiklos grupės strategija, 2022). Tokiu būdu atliepiami socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelyje analizuojami veiksniai, kadangi skatinama gyventojų gyvenimo kokybė, siekiant užtikrinti jiems ekologišką, saugią aplinką. Pastebimos, materialinės gerovės skatinimo galimybės, tik patvirtina, kad siekiama skatinti inovatyvumą, išsilavinusių žmonių įsitraukimą į veiklas bei tarpusavio ryšius ir bendradarbiavimą, siekiant naudoti vietinius išteklius bei išsaugoti regiono savitumą ir tradicijas.

Vilkaviškio krašto Vietos veiklos grupės strategijoje (2022) pažymima, kad VVG savo užsibrėžtus tikslus įgyvendina pasinaudodama LEADER programos principų bei horizontaliųjų principų ir prioritetų įgyvendinimu, todėl pagrindiniu akcentu tampa teritorinis požiūris, kuriuo remiantis, strateginio planavimo procesuose, būtų privaloma atsižvelgti į vietovės privalumas, tokius kaip: *fizinis, žmogiškasis ir socialinis kapitalas bei gamtiniai išteklių*. Akcentuotina, kad atsižvelgiant į vietovę grįstu principu, Vilkaviškio kraštas, kaip tikslinė kaimo plėtros politikos įgyvendinimo vietovė yra socialiai nesusiskaldžiusi teritorija, nedidelė ir vienalytė, pasižyminti, savo vietos ypatumais, bendromis tradicijomis, bendru jausmu bei bendrais poreikiais (Vilkaviškio krašto vietos veiklos grupės strategija, 2022). Galima teigti, kad tokioje teritorijoje galima lengviau nustatyti vietos pranašumus ir trūkumus, pavojus ir galimybes, vidinį potencialą ir didžiausias tvariojo vystymosi kliūtis ir tai suteikia galimybę pasirinkti faktinius poreikius ir vietos konkurencinius pranašumus tiksliau atitinkančią veiklą.

Apibendrinant Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų įgyvendinamas veiklas galima teigti, kad bene svarbiausios sėkmingos ir atsparios bendruomenės vystymosi prielaidos yra bendradarbiavimas, įsitraukimas ir aktyvus bendruomeninių organizacijų narių dalyvavimas veiklose. Tačiau siekiant sutelkti bendruomenines organizacijas bendram problemų sprendimui reikia nemažai pastangų. Vilkaviškio rajono savivaldybė yra parengusi tam tikrus strateginius dokumentus, kuriuose atsispindi plėtros skatinimo ir gyventojų gerovės siekiamybė bei įgyvendina programas, susijusias su bendruomeninių organizacijų veiklų skatinimu. Tačiau norint stiprinti bendruomeninių organizacijų gebėjimus, stiprinti organizacinius ryšius, skatinti kaimo gyventojų

iniciatyvas, ugdyti jų verslumą ir suinteresuotumą imtis veiklos bei ieškoti tinkamiausių sprendimų kaimo vietovės ekonominei ir socialinei gerovei kelti, reiktų ieškoti konkretesnių būdų tirti Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius.

3.3. Tyrimo rezultatų analizė

Siekiant įvertinti Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius, respondentams buvo pateikti 46 teiginiai, kurie buvo identifikuoti teorinėje šio baigiamojo projekto dalyje. Respondentų buvo prašoma įvertinti pateiktų teiginių pasireiškimą jų bendruomeninėje organizacijoje. Kiekvieną atsakymą respondentai turėjo galimybę įvertinti balais nuo 1 iki 5 (kur 1 reiškė – visiškai nebūdinga, o 5 – labai būdinga). Taip pat respondentų buvo prašoma tuos pačius 46 teiginius įvertinti pagal svarbą jų atstovaujama bendruomeninei organizacijai. Kiekvieną teiginį respondentai turėjo galimybę įvertinti balais nuo 1 iki 5 (kur 1 reiškė – visiškai nesvarbu, o 5 – labai svarbu). Didesnis skalės teiginių vidurkis atskleidžia didesnę veiksmų svarbą socialiniam vietos bendruomenių atsparumui. Taip pat respondentų buvo prašoma įvertinti bendruomeninės organizacijos, kuriai jie priklauso, socialinį atsparumą 10 balų skalėje (kur 1 reiškė – visiškai nepasirūpinti atsparumu, 10 – visiškai atspari).

Apskaičiavus ir įvertinus socialinį atsparumą sąlygojančių veiksmų vidurkius paaiškėjo, kad Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninių organizacijų narių tarpe labiausiai pasireiškia šie veiksniai: socialinė atsakomybė ($3,7\pm 0,93$), organizacinis pasitikėjimas ($3,7\pm 0,92$), bendruomenės ryšiai ($3,65\pm 0,72$), organizacinis įsipareigojimas ($3,63\pm 0,9$) ir aistra darbui ($3,63\pm 0,69$). Silpniausiai pasireiškia šie veiksniai: kognityvinė kompetencija ($3,41\pm 0,84$), organizaciniai pokyčiai ($3,51\pm 0,72$), emocinė kompetencija ($3,52\pm 0,8$), organizacinis mokymasis ($3,54\pm 0,76$), organizacinė komunikacija ($3,55\pm 1,07$) (žr. 11 lent.). Remiantis apklausos duomenimis galima teigti, kad socialinė atsakomybė yra vienas iš svarbiausių veiksmų sudarytame teoriniame vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksmų modelyje bei patvirtina teorinėje dalyje pateiktą mokslininkų nuomonę (Liu ir kt., 2021; Cutter, ir kt., 2010), jog socialinė atsakomybė atspindi organizacijos atsakomybę visai visuomenei. Kaip ir LR Vietos savivaldos įstatyme (1996) numatyti principai, kurie daugiau ar mažiau atskleidžia atsakomybės poreikį bei prievolę reaguoti į savivaldybės gyventojų nuomonę, formuojant socialinės atsakomybės jausmą. Tokiu atveju, ne mažiau svarbūs tampa bendruomenės tarpusavio ryšiai, organizacinis pasitikėjimas bei įsipareigojimas vykdyti veiklas, kurių pagrindu būtų galima formuoti stabilesnius tarpusavio santykius ir efektyvesnį vietos bendruomenių valdymą. Daugiau dėmesio reikėtų atkreipti į mažiau pasireiškiančius veiksnius, kadangi kognityvinės kompetencijos bei emocinės kompetencijos klausimai lieka nuošalyje. Kaip buvo analizuojama teorinėje baigiamojo projekto dalyje, emocijos yra tarsi sudėtingas asmenybės bruožų derinys, kurį sunku išlaikyti, įvairiose situacijose nelengva save kontroliuoti ir tuo pačiu jausti pagarbą kitam asmeniui. Todėl aktualus tampa ir kito žmogaus jausmų pažinimas bei tinkama reakcija į juos. Dėl to minimalią reikšmę turi ir organizacinė komunikacija, kuri paveikta emocijų sukuria netinkamus informacijos mainus ir jos perdavimą organizacijoje. Svarbu nepamiršti ir institucinių gebėjimų bei kompetencijų įvairiose viešosios politikos srityse. Be abejonės ir analizuojami įstatymai atskleidžia, kad būtina akcentuoti institucinių gebėjimų ir kompetencijos svarbą, kuri galimai turės įtakos geresniems rezultatams ilgalaikėje perspektyvoje siekiant stiprinti Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius.

11 lentelė. Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai, 2022 (sudaryta autorės)

Teiginiai	Maksimali reikšmė	Minimali reikšmė	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
Socialinė atsakomybė	3,70	0,93	3,70	0,93
Bendruomenės efektyvumas	3,58	0,74	3,58	0,74
Aistra darbui	3,63	0,69	3,63	0,69
Organizacinė kompetencija	3,59	0,75	3,59	0,75
Organizacinis įsipareigojimas	3,63	0,90	3,63	0,90
Bendruomenės ryšiai	3,65	0,72	3,65	0,72
Organizacinė kultūra	3,60	0,80	3,60	0,80
Organizacinis pasitikėjimas	3,70	0,92	3,70	0,92
Organizacinis mokymasis	3,54	0,76	3,54	0,76
Bendruomenės strategija	3,62	0,72	3,62	0,72
Organizaciniai pokyčiai	3,51	0,72	3,51	0,72
Organizacinė komunikacija	3,55	1,07	3,55	1,07
Organizaciniai ištekliai	3,58	0,72	3,58	0,72
Socialinis kapitalas	3,58	0,82	3,58	0,82
Organizacinis vadovavimas	3,58	0,78	3,58	0,78
Grėsmės suvokimas	3,56	0,80	3,56	0,80
Organizacinė struktūra	3,60	1,00	3,60	1,00
Emocinė kompetencija	3,52	0,80	3,52	0,80
Kognityvinė kompetencija	3,41	0,84	3,41	0,84

Siekiant nustatyti ryšį tarp socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių bei vietos bendruomenių narių amžiaus, išsilavinimo, priklausymo organizacijai trukmės, buvo atlikta *Spearman* koreliacinė analizė. 12 lentelės duomenimis, buvo nustatyta, kad kuo respondentai jaunesni, tuo labiau jie linkę teigti, jog jų atstovaujamos bendruomeninės organizacijos pasireiškia socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai ($r=-0,228$; $p=0,020$). Taip pat buvo nustatyta, kad kuo respondentai jaunesni, tuo jiems svarbiau bendruomenės efektyvumas ($r=-0,240$; $p=0,014$), organizacinė kultūra ($r=-0,251$; $p=0,010$), bendruomenės strategija ($r=-0,250$; $p=0,010$). Galima teigti, kad respondentų amžius turi įtaką vietos bendruomenių veiklų vykdymui bei plėtrai. Kadangi ir baigiamajame projekte analizuotuose strateginiuose dokumentuose buvo akcentuojamos specialios išmokos jaunesiems ūkininkams, atsižvelgiama į jaunimo užimtumo iniciatyvas. Galima daryti prielaidą, kad visa tai skatina kartu kaitą ir bendruomeninių organizacijų tvarumą.

Tyrimo duomenimis, respondentams, turintiems aukštesnį išsilavinimą, svarbiau yra aistra darbui ($r=0,196$; $p=0,045$) bei bendruomenės ryšiai ($r=0,240$; $p=0,014$). Tačiau kuo respondentai trumpiau yra vietos bendruomenės nariais, tuo jiems svarbiau yra kognityvinė kompetencija ($r=-0,287$; $p=0,003$), (r – *Spearman* koreliacijos koeficientas, p – statistinis reikšmingumas, * - $<0,05$, ** - $0,01$) (žr. 12 lent.).

12 lentelė. Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų socialinio atsparumo ir jį sąlygojančių veiksnių sąsajos ryšys su respondentų amžiumi, išsilavinimu ir priklausymo organizacijai trukme, 2022 (sudaryta autorės)

Sąsajos ryšys		Amžius	Išsilavinimas	Kiek laiko priklausote bendruomeninei organizacijai?
Socialinis atsparumas	r	-0,228*	0,081	-0,065
	p	0,020	0,412	0,511
Socialinė atsakomybė	r	-0,134	-0,057	-0,033
	p	0,174	0,561	0,738

Bendruomenės efektyvumas	r	-0,240*	-0,055	-0,184
	p	0,014	0,580	0,060
Aistra darbui	r	-0,135	0,196*	-0,063
	p	0,169	0,045	0,524
Organizacinė kompetencija	r	-0,187	-0,003	-0,158
	p	0,056	0,972	0,108
Organizacinis įsipareigojimas	r	-0,129	-0,053	-0,056
	p	0,191	0,590	0,570
Bendruomenės ryšiai	r	-0,179	0,240*	-0,156
	p	0,068	0,014	0,112
Organizacinė kultūra	r	-0,251**	0,053	-0,116
	p	0,010	0,592	0,239
Organizacinis pasitikėjimas	r	-0,052	0,080	-0,118
	p	0,596	0,415	0,230
Organizacinis mokymasis	r	-0,187	-0,016	-0,118
	p	0,056	0,869	0,231
Bendruomenės strategija	r	-0,250*	0,161	-0,092
	p	0,010	0,102	0,351
Organizaciniai pokyčiai	r	-0,223*	0,112	-0,172
	p	0,022	0,255	0,080
Organizacinė komunikacija	r	-0,066	0,004	-0,091
	p	0,502	0,965	0,354
Organizaciniai ištekliai	r	-0,161	0,088	-0,054
	p	0,101	0,374	0,588
Socialinis kapitalas	r	-0,280**	0,077	-0,160
	p	0,004	0,437	0,104
Organizacinis vadovavimas	r	-0,167	0,011	-0,167
	p	0,090	0,912	0,088
Grėsmės suvokimas	r	-0,193*	0,050	-0,105
	p	0,049	0,612	0,285
Organizacinė struktūra	r	-0,217*	0,029	-0,156
	p	0,026	0,767	0,112
Emocinė kompetencija	r	-0,161	0,052	-0,167
	p	0,100	0,596	0,089
Kognityvinė kompetencija	r	-0,243*	-0,025	-0,287**
	p	0,012	0,802	0,003

Apžvelgiant tyrimo rezultatus galima teigti, kad išsilavinimas ir nuolatinis mokymasis turi įtakos nuolatiniam tobulėjimui. Kaip ir teorinėje baigiamojo projekto dalyje, taip ir tyrimo rezultatuose atsispindi aistros darbui aspektai, kurie siejami su stipriu, išsilavinusiu žmogumi, tobulėjančiu ir norinčiu investuoti savo laiką ir energiją į savo darbą. Taip pat galima numatyti, kad turintis patirties ir įgūdžių žmogus gali pasidalinti savo patirtimis su kitais, ištraukti į atitinkamas veiklas bei jas puoselėti. Tai reiškia, kad geri tarpusavio santykiai su bendruomene, aiškiai išreikštas noras bendradarbiauti bei suinteresuotųjų šalių pasitikėjimas gali suteikti ne tik asmenę, bet ir bendrą naudą visiems vietos bendruomenės nariams. Kita vertus, turint mažiau patirties ir įgūdžių, didesnis dėmesys skiriamas individualiems veiksniams, savęs tobulinimui. Tai reiškia, kad žmogus privalo ugdyti savo įgūdžius ir nuolatos tobulėti, gebėti suvaldyti savo neigiamas emocijas, tokias, kaip pyktis, nusivylimas, panika, norint tinkamai komunikuoti ir veikti tarpusavyje.

Siekiant nustatyti socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių ryšius, buvo atlikta *Pearson* koreliacinė analizė (žr. 13 lent.).

13 lentelė. Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų socialinio atsparumo ir jį sąlygojančių veiksnių sąsajos ryšys, 2022 (sudaryta autorės)

Sąsajos ryšys		Socialinis atsparumas
Socialinė atsakomybė	r	0,485**
	p	<0,001
Bendruomenės efektyvumas	r	0,628**
	p	<0,001
Aistra darbui	r	0,571**
	p	<0,001
Organizacinė kompetencija	r	0,550**
	p	<0,001
Organizacinis įsipareigojimas	r	0,517**
	p	<0,001
Bendruomenės ryšiai	r	0,622**
	p	<0,001
Organizacinė kultūra	r	0,476**
	p	<0,001
Organizacinis pasitikėjimas	r	0,446**
	p	<0,001
Organizacinis mokymasis	r	0,543**
	p	<0,001
Bendruomenės strategija	r	0,590**
	p	<0,001
Organizaciniai pokyčiai	r	0,633**
	p	<0,001
Organizacinė komunikacija	r	0,479**
	p	<0,001
Organizaciniai ištekliai	r	0,601**
	p	<0,001
Socialinis kapitalas	r	0,564**
	p	<0,001
Organizacinis vadovavimas	r	0,579**
	p	<0,001
Grėsmės suvokimas	r	0,541**
	p	<0,001
Organizacinė struktūra	r	0,569**
	p	<0,001
Emocinė kompetencija	r	0,564**
	p	<0,001
Kognityvinė kompetencija	r	0,580**
	p	<0,001

Nustatyta, kad kuo labiau išreikšta socialinė atsakomybė ($r=0,485$; $p<0,001$), bendruomenės efektyvumas ($r=0,628$; $p<0,001$), aistra darbui ($r=0,571$; $p<0,001$), organizacinė kompetencija ($r=0,550$; $p<0,001$), organizacinis įsipareigojimas ($r=0,517$; $p<0,001$), bendruomenės ryšiai ($r=0,622$; $p<0,001$), organizacinė kultūra ($r=0,476$; $p<0,001$), organizacinis pasitikėjimas ($r=0,446$; $p<0,001$), organizacinis mokymasis ($r=0,543$; $p<0,001$), bendruomenės strategija ($r=0,590$; $p<0,001$), organizaciniai pokyčiai ($r=0,633$; $p<0,001$), organizacinė komunikacija ($r=0,479$; $p<0,001$), organizaciniai ištekliai ($r=0,601$; $p<0,001$), socialinis kapitalas ($r=0,564$; $p<0,001$), organizacinis vadovavimas ($r=0,579$; $p<0,001$), grėsmės suvokimas ($r=0,541$; $p<0,001$), organizacinė struktūra ($r=0,569$; $p<0,001$), emocinė kompetencija ($r=0,564$; $p<0,001$), kognityvinė kompetencija ($r=0,580$;

$p < 0,001$), tuo labiau yra išreikštas socialinis atsparumas (r – Pearson koreliacijos koeficientas, p – statistinis reikšmingumas, * - $< 0,05$, ** - $0,01$). Apibendrinus socialinio atsparumo ir jį sąlygojančių veiksnių ryšius galima teigti, kad visi nagrinėjami veiksniai daugiau ar mažiau sąlygoja socialinį atsparumą. Apibendrinus tyrimo rezultatus galima teigti, kad visi minėti socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai vienaip ar kitaip yra susiję tarpusavyje ir daro mažesnę ar didesnę įtaką vietos bendruomenių veiklai bei jos vystymuisi.

Teorinėje baigiamojo projekto dalyje pateiktas vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelis puikiai atspindi tyrimo rezultatus, kadangi vienas svarbiausių veiksnių, pateiktų modelyje, yra *socialinė atsakomybė*, kuri tiesiogiai siejama su socialiniu atsparumu. Tai reiškia, kad vietos bendruomenės atsparumui mažiausią įtaką daro *emocinės* ir *kognityvinės kompetencijos* veiksniai. Tačiau joms sąveikaujant tarpusavyje atsiranda *grėsmės suvokimas* ir tokiu atveju bendruomenė imasi *organizacinių pokyčių*. Pokyčių įgyvendinimui yra kuriama *strategija*, o norint sukurti tinkamą strategiją, būtina turėti atitinkamus *organizacinius išteklius* bei ryšius tarp žmonių, gyvenančių ir dirbančių tam tikroje bendruomenėje. Taip pat, siekiant socialinės atsakomybės, svarbi tampa bendruomenės kultūra bei įsipareigojimas bendruomenei, kadangi unikalus bendruomenės įvaizdis, kurį sudaro jos vertybės, stiprina bendruomenės atsparumą kasdieninėje aplinkoje. Taigi, galima teigti, kad vietos bendruomenių socialinis atsparumas turi tiesioginį ryšį su vietos bendruomenių *socialine atsakomybe*, o tai prisideda prie vietos bendruomenių socialinio atsparumo didinimo bei išlaikymo.

Siekiant nustatyti, kaip kiekvienas veiksnys sąlygoja socialinį atsparumą, buvo atlikta vienanarės regresinės tiesės analizė. Sudarant regresijos modelį, priklausomu kintamuoju pasirinkti sąlygojantys veiksniai (po vieną), nepriklausomu – socialinis atsparumas (žr. 2 Priedas). Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad analizuojamo teorinio socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelio atveju visi nagrinėti veiksniai po vieną tiesiogiai sąlygoja socialinį atsparumą. Pagal *Beta* koeficientus stipriausiai socialinį atsparumą sąlygoja *organizaciniai pokyčiai*, *bendruomenės efektyvumas*, *bendruomenės ryšiai* ir *organizaciniai ištekliai*, o silpniausiai – *organizacinis pasitikėjimas*, *organizacinė komunikacija*.

Toliau analizuojant tyrimo duomenis, buvo sudaryti daugianarės regresijos modeliai (*backward*), siekiant išsiaiškinti, kaip socialinį atsparumą sąlygoja visi kartu nagrinėti veiksniai (žr. 14 lent.). Sudarant regresijos modelį, priklausomu kintamuoju buvo pasirinktas socialinis atsparumas, nepriklausomais – jį sąlygojantys veiksniai. Apskaičiuotas determinacijos koeficientas $R^2 = 0,540$, F kriterijaus statistika $F = 5,253$, $p < 0,01$. Tai reiškia, kad regresijos modelis, prognozuojant socialinį atsparumą, yra statistiškai reikšmingai patikimas ir paaiškina 54 proc. sklaidos. Tačiau iš tyrimo rezultatų matyti, kad nėra statistiškai reikšmingų ryšių, todėl modelis buvo tobulinamas.

14 lentelė. Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių regresinės tiesės koeficientų reikšmės, 2022 (sudaryta autorės)

Veiksniai	Nestandardizuoti koeficientai		Standartizuoti koeficientai	t reikšmė	p reikšmė
	B	Standartinė paklaida	Beta (β)		
(Konstanta)	0,226	0,793		0,285	0,776
Socialinė atsakomybė	0,372	0,208	0,208	1,790	0,077

Bendruomenės efektyvumas	0,461	0,317	0,206	1,455	0,149
Aistra darbui	0,302	0,385	0,126	0,784	0,435
Organizacinė kompetencija	-0,343	0,360	-0,153	-0,953	0,343
Organizacinis įsipareigojimas	0,093	0,216	0,050	0,428	0,670
Bendruomenės ryšiai	0,541	0,338	0,236	1,602	0,113
Organizacinė kultūra	-0,096	0,264	-0,046	-0,364	0,717
Organizacinis pasitikėjimas	-0,292	0,222	-0,161	-1,316	0,192
Organizacinis mokymasis	-0,131	0,348	-0,060	-0,376	0,708
Bendruomenės strategija	-0,246	0,465	-0,107	-0,530	0,598
Organizaciniai pokyčiai	0,357	0,461	0,154	0,775	0,440
Organizacinė komunikacija	-0,217	0,201	-0,139	-1,078	0,284
Organizaciniai ištekliai	0,224	0,377	0,097	0,594	0,554
Socialinis kapitalas	0,108	0,296	0,053	0,365	0,716
Organizacinis vadovavimas	0,310	0,317	0,145	0,979	0,330
Grėsmės suvokimas	0,024	0,371	0,012	0,065	0,948
Organizacinė struktūra	0,425	0,222	0,254	1,917	0,059
Emocinė kompetencija	-0,104	0,344	-0,050	-0,303	0,763
Kognityvinė kompetencija	0,045	0,295	0,023	0,152	0,879

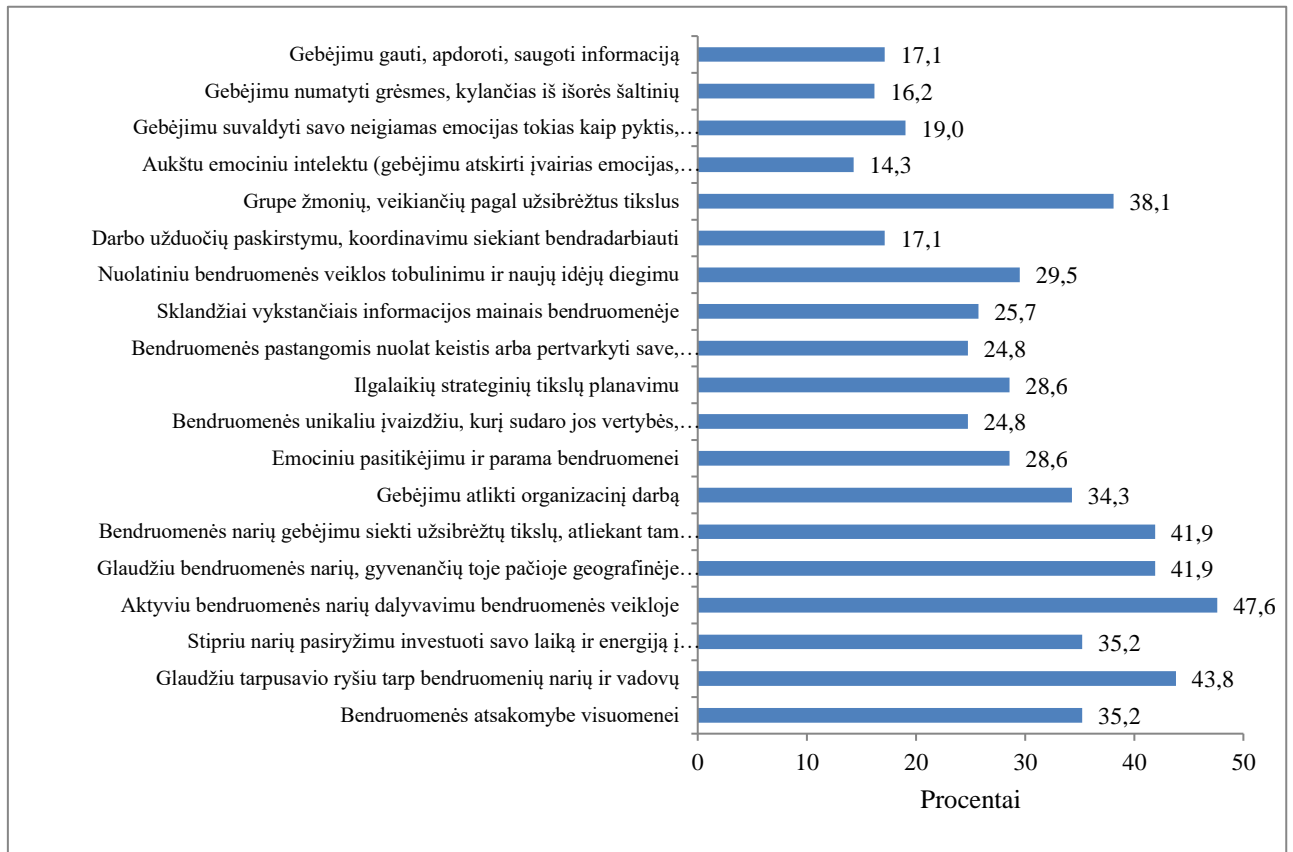
Patobulinus modelį apskaičiuotas determinacijos koeficientas $R^2=0,470$, F kriterijaus statistika $F=3,775$, $p<0,01$. Tai reiškia, kad regresijos modelis, prognozuojant socialinį atsparumą, yra statistiškai reikšmingai patikimas ir paaiškina 47 proc. sklaidos. Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad prognozei statistiškai reikšmingą vertę turi *bendruomenės efektyvumas* ($\beta=0,298$), *bendruomenės ryšiai* ($\beta=0,296$) ir *organizacinė struktūra* ($\beta=0,201$) (žr. 15 lent.).

15 lentelė. Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių regresinės tiesės koeficientų reikšmės, 2022 (sudaryta autorės)

Veiksniai	Nestandardizuoti koeficientai		Standartizuoti koeficientai	t reikšmė	p reikšmė
	B	Standartinė paklaida	Beta (β)		
(Konstanta)	0,760	0,649		1,171	0,244
Bendruomenės efektyvumas	0,667	0,236	0,298	2,822	0,006*
Bendruomenės ryšiai	0,681	0,236	0,296	2,885	0,005*

Organizacinė struktūra	0,335	0,162	0,201	2,068	0,041*
------------------------	-------	-------	-------	-------	--------

Tyrimo pabaigoje respondentų buvo klausiami jų nuomonės, kuo socialinis vietos bendruomenių atsparumas pasireiškia Vilkaviškio rajono savivaldybėje (žr. 5 pav.).

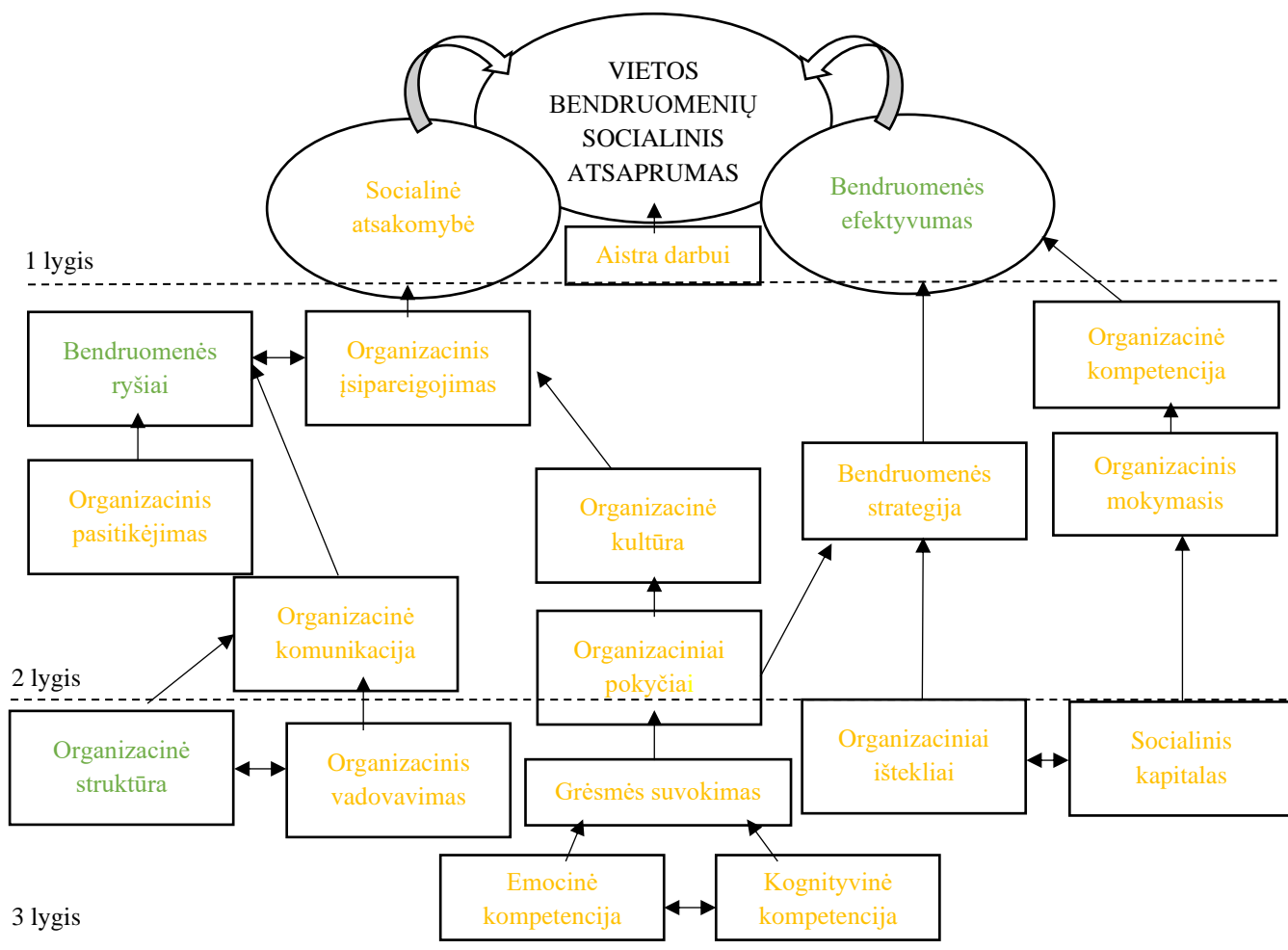

5 pav. Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių atstovų nuomonė apie socialinio atsparumo bendruomenėse pasireiškimą, 2022 (sudaryta autorės)

5 paveikslo duomenimis, dažniausiai respondentai teigė, jog socialinis atsparumas pasireiškia aktyviu bendruomenės narių dalyvavimu bendruomenės veikloje (47,6 proc.), glaudžiu tarpusavio ryšiu tarp bendruomenių narių ir vadovų (43,8 proc.), bendruomenės narių gebėjimu siekti užsibrėžtų tikslų atliekant tam tikrus veiksmus (41,9 proc.) ir glaudžiu bendruomenės narių, gyvenančių toje pačioje geografinėje vietovėje, tarpusavio ryšiu (41,9 proc.). Mažiausiai respondentų nurodė, kad socialinis atsparumas pasireiškia aukštu emociniu intelektu (14,3 proc.), gebėjimu numatyti grėsmes, kylančias iš išorės šaltinių (16,2 proc.), gebėjimu gauti, apdoroti, saugoti informaciją (17,1 proc.) ir darbo užduočių paskirstymu, koordinavimu siekiant bendradarbiauti (17,1 proc.). Apibendrinus tyrimo rezultatus galima teigti, kad Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninių organizacijų nariai didesnę dėmesį skiria tarpusavio ryšiams, bendradarbiavimui bei dalyvavimui veiklose. Ne mažiau svarbiu yra ir bendruomenės narių gebėjimas suprasti vienas kitą bei siekti bendrų tikslų, atsižvelgiant į kiekvieno nario interesus. Pastebima, kad Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninių organizacijų nariai mažiau dėmesio skiria užduočių pasiskirstymui, koordinavimui siekiant bendradarbiauti, o tai reiškia, kad neturint atitinkamos strategijos ar veikiant individualiai mažėja ir darbo našumas bei produktyvumas. Taip pat mažiau svarbi tampa informacijos sklaida, jos gavimas bei suteikimas, visa tai sudaro prielaidą manyti, kad negavus reikiamos informacijos ar nesuteikus jos laiku, užmegzti glaudžius ryšius ar pasiekti užsibrėžtų tikslų yra gana sunku. Tai reiškia, kad

numatyti išorinių grėsmių bei pasirengti pokyčiams neturint reikiamos informacijos, įgūdžių bei bendradarbiavimo taip pat nėra lengva.

Siekiant sugretinti teorinį vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelį ir modelyje pateiktų veiksnių pasireiškimą Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninėse organizacijose, veiksniai buvo pažymėti pagal jų pasireiškimą: *raudona – nepasireiškiantys, geltona – mažai pasireiškiantys, žalia – pasireiškiantys* (žr. 6 pav.).

6 pav. Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių pasireiškimas Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninėse organizacijose (sudaryta autorės, remiantis atlikto tyrimo rezultatais)

Remiantis atlikto tyrimu ir 6 paveikslo duomenimis pastebima, kad visiškai nepasireiškiančių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninėse organizacijose nėra. Tačiau dėmesys atkreipiamas į labiausiai pasireiškiančius, socialinį atsparumą sąlygojančius veiksniai, kadangi, remiantis teoriniu modeliu, pagrindiniai tiesioginę įtaką turintys veiksniai yra *socialinė atsakomybė, aistra darbiui* bei *bendruomenės efektyvumas*. Išanalizavus tarptautinius ir Lietuvos strateginius bei teisinius dokumentus paaiškėjo, kad labiausiai juose pasireiškia *socialinė atsakomybė, organizacinis įsipareigojimas* bei *grėsmės suvokimas*. O atlikus Vilkaviškio rajono bendruomeninių organizacijų įgyvendinamų veiklų, orientuotų į socialinio atsparumo didinimą, analizę bei bendruomenių organizacijų socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių tyrimą Vilkaviškio rajono savivaldybėje paaiškėjo, kad visi veiksniai pateikti teoriniame modelyje daugiau ar mažiau sąlygoja bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą, tačiau

labiausiai socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai savivaldybės bendruomeninėse organizacijose yra šie: *bendruomenės efektyvumas, bendruomenės ryšiai, organizacinė struktūra.*

Apibendrinant bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių tyrimo rezultatus galima pastebėti, kad labiausiai socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai yra šie: bendruomenės efektyvumas, bendruomenės ryšiai ir organizacinė struktūra. Tačiau teoriniame vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelyje akcentuojami pagrindiniai trys veiksniai yra bendruomenės efektyvumas, socialinė atsakomybė ir aistra darbui. Taip pat pažymima, kad silpniausiai socialinį atsparumą sąlygoja organizacinis pasitikėjimas bei organizacinė komunikacija. Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus galima teigti, kad siekiant identifikuoti vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius Vilkaviškio rajono savivaldybėje ir norint pasiekti efektyvių rezultatų ilgalaikėje perspektyvoje, visų pirma reikėtų atkreipti dėmesį į bendruomeninių organizacijų vidinius veiksnius, darančius tiesioginę įtaką jų veiklų įgyvendinimui. Tokiu atveju svarbu atsižvelgti į turimos organizacijos kompetencijos galimybes, siekiant atlikti organizacinį darbą. Taip pat aktualus tampa organizacinis išsipareigojimas, susitapatinimas su organizacija ir jos tikslais bei vertybėmis. Akcentuotinas organizacinis pasitikėjimas, kadangi pasitikėjimas kitais, suteikia galimybę dėti pastangas ir investuoti savo laiką, siekiant ne tik organizacijos, bet ir visos visuomenės gerovės. Tačiau būtina daugiau dėmesio skirti ir tarpusavio bendradarbiavimui bei ryšiams su savivaldos institucijomis. Kadangi ir baigiamame projekte analizuojamuose strateginiuose dokumentuose pastebimas netiesioginių ryšių bei informacijos perdavimo trūkumas, kuris tiesiogiai daro įtaką bendruomeninėms organizacijoms. Taip pat būtina atsižvelgti į galimus pokyčius bei išorines grėsmes, kurios gali turėti didelę reikšmę siekiant didinti Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą.

Išvados

1. Atlikus vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių teorinę analizę nustatyta, kad nevyriausybinės organizacijos samprata dažniausiai yra siejama su grupe žmonių, kurie, išsakę savo siekius ir gavę kitų sutikimą, jungiasi tarpusavyje į savanoriškai sukurtą formalią arba neformalią organizaciją. Tuo tarpu bendruomenė pasižymi bendrų tikslų siekimu ir formuojama siekiant aiškaus konkretaus intereso. Nustatyta, kad apibrėžiant vietos bendruomenių sampratą dažniausiai yra akcentuojama pagrįsta bendrųjų vertybių sistema, kurią sudaro solidarumas, bendravimas ir pasitikėjimas, kai grupė žmonių gyvena vienoje bendruomenėje / vietovėje ir juos sieja bendra patirtis, bendri iššūkiai. Siekiant spręsti šiuos iššūkius yra būtina apibrėžti ir suprasti atsparumo sampratą, kadangi atsparumas pažymimas, kaip gebėjimas numatyti ir prisitaikyti prie galimų pasekmių, nuolatos analizuojant jų rezultatus. Tuo tarpu socialinis atsparumas apima konkrečius gebėjimus numatyti, absorbuoti, prisitaikyti prie sukrėtimų ir imtis atkūrimo veiksmų, siekiant sumažinti būsimumus sutrikimus ir jų poveikį. Ko pasekoje vietos bendruomenės socialinis atsparumas orientuotas į pačios bendruomenės gebėjimą įveikti kylančius iššūkius ir išlaikyti efektyvų vietos bendruomenės gyvybingumą po sukrėtimų. Siekiant užtikrinti socialinių subjektų gebėjimą numatyti bei prisitaikyti prie galimų sukrėtimų, socialinis atsparumas apibrėžiamas kaip susidedantis iš trijų dimensijų: *susidorojimo gebėjimai*; *prisitaikymo gebėjimai*; *transformaciniai gebėjimai*. Mokslinėje literatūroje nagrinėjama įtraukianti ir prisitaikanti „5S“ modelio socialinio atsparumo sistema, galinti padėti pasirinkti tinkamas socialinio atsparumo charakteristikas ir tinkamai jas pritaikyti, nėra itin išsami, kad galėtų atskleisti konkrečius socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnus. Analizei pasirinktas Interpretacinės struktūros modelis, apimantis 20 veiksnių, sąlygojančių organizacijos atsparumą, daugiau skirtas įvairioms organizacijos ir tiesiogiai nėra pritaikytas vietos bendruomenių socialiniam atsparumui tirti. Todėl baigiamajame projekte buvo parengtas apibendrintas teorinis vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelis, kuris gali būti taikomas tyrinėjant vietos bendruomenių socialinį atsparumą. Modelis susideda iš 19 veiksnių, sąlygojančių vietos bendruomenių socialinį atsparumą, kurie sudaro hierarchinį modelį ir kiekviename lygyje skiriasi. Pirmasis lygis apima socialinės atsakomybės, aistros darbui ir organizacijos efektyvumo veiksnus, kurie yra tiesiogiai susiję su socialiniu organizacijos atsparumu. Antrasis lygis – tai organizacijos atsparumą sąlygojantys vidutinio lygio veiksniai, kurie netiesiogiai sąlygoja organizacijos atsparumą. Trečiasis lygis – tai žemiausio lygio veiksniai, t. y. socialinis kapitalas, organizacijos išteklių, grėsmės suvokimas, pažinimo gebėjimai ir emociniai gebėjimai, mažiausiai sąlygojantys vietos bendruomenių socialinį atsparumą.
2. Išnagrinėjus tarptautinius ir Lietuvos Respublikos strateginius bei teisinius dokumentus nustatyta, kad strateginiuose dokumentuose labiau nei teisės aktuose pasireiškia vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai. Strateginiuose dokumentuose labiau išreiškiamas neatidėliotinas poreikis parengti Lietuvos Respubliką ateičiai, taip pat juose numatomos reformos ir investicijos, kurios padėtų Lietuvai tapti tvaresne, atsparesne ir geriau pasirengusia žaliąjo ir skaitmeninio perėjimo iššūkiams bei galimybėms. Akcentuojama, kad siekiant šalinti kliūtis, trukdančias ilgalaikiam ir tvariam augimui, ypač svarbia tampa Bendroji žemės ūkio politika ir socialinis tvarumas, kuris prisideda prie vietos bendruomenių atsparumo didinimo. Strateginiuose dokumentuose ne tik akcentuojamas siekis iškelti visuomenės ir kiekvieno jos nario kūrybiškumą, tačiau ir sutelkti visus prieš idėjų, kurios pasitarnautų Lietuvos gerovei, šių dokumentų rengimas

grindžiamas žmonių siūlymais ir idėjomis. Juose akcentuojami bendri principai, kurie sietini ne tik su švietimo ar kultūros stiprinimu, bet yra skatinantys ir darnų Lietuvos vystymąsi. Tuo tarpu teisės aktuose mažiau pasireiškia vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai. Juose planuojami strateginiai pokyčiai pilnai neatsispindi, tačiau atliepiamas poreikis skatinti vietos bendruomenes dalyvauti viešajame valdyme, suteikti galimybę naudotis aktualia informacija bei ją gauti, taip užtikrinant sklandžią vietos bendruomenių veiklą. Pagrindiniuose teisės aktuose numatytos savivaldybių institucijų ir bendruomeninių organizacijų bendradarbiavimo galimybės yra pakankamai siauros, kadangi neatsispindi konkrečios bendradarbiavimo formos. Akcentuotina, kad dėmesys atkreipiamas veiklų derinimo, finansavimo klausimams, kas iš dalies atliepia tik vieno iš teoriniame vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelyje įvardintą veiksnį – tai veiklos efektyvumas.

3. Atlikus Vilkaviškio rajono savivaldybėje veikiančių bendruomeninių organizacijų bei jų veiklos ir šių organizacijų socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių tyrimą nustatyta, kad tirtos savivaldybės vietos valdžios priimti sprendimai yra susiję su socialinio atsparumo skatinimu. Pagrindinis akcentas, pagrindžiantis Vilkaviškio rajono savivaldybės siekį skatinti bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą, yra vykdomos programos, kurios apima tokius klausimus: gerinama aplinka ekonominiam augimui ir gyvenamosios aplinkos kokybė, skatinamas visuomenės aktyvumas bei užimtumas. Taip pat skatinama kaimo plėtra ir bendruomeniškumas savivaldybėje, remiamos bendruomeninės organizacijos ir rajono Vietos veiklos grupė. Finansuojamos veiklos yra tiesiogiai susiję su gyventojų interesais bei poreikiais, t. y. yra orientuotos į tradicijas, pagarbą tautinėms vertybėms, krašto etnokultūros / istorijos puoselėjimą, pažymimas poreikis viešųjų erdvių tvarkymui bei atnaujinimui, akcentuojamas savanorystės skatinimas. Didelį poveikį turi Vilkaviškio rajone veikiančios Vilkaviškio krašto vietos veiklos grupė, kadangi, siekiant kurti gerovę visam Vilkaviškio kraštui, ši organizacija tiesiogiai orientuojasi į realius gyventojų poreikius. Parengtoje kaimiškosios teritorijos plėtros strategijoje akcentuojamas vietos gyventojų kokybės gerinimas, kultūrinio gyvenimo skatinimas, infrastruktūros vystymas bei tarpusavio bendradarbiavimas. Atlikus anketinės apklausos duomenų analizę nustatyta, kad svarbiausios sėkmingos ir atsparios vietos bendruomenės vystymosi prielaidos yra pasitikėjimas, įsitraukimas ir aktyvus bendruomeninių organizacijų narių dalyvavimas veiklose. Siekiant stiprinti bendruomeninių organizacijų gebėjimus, jų organizacinius ryšius, skatinti kaimo gyventojų iniciatyvas, ugdyti jų verslumą ir suinteresuotumą imtis veiklos bei ieškoti tinkamiausių sprendimų kaimo vietovės ekonominei ir socialinei gerovei didinti, reikėtų ieškoti išsamesnių būdų tirti Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninių organizacijų socialinį atsparumą sąlygojančius veiksniai. Vilkaviškio rajono savivaldybė, siekdama labiau atliepti strateginiuose dokumentuose įvardintas gaires, turėtų daugiau dėmesio skirti tiesioginiam bendradarbiavimui su bendruomeninėmis organizacijomis, kadangi veikiant individualiai mažėja darbo našumas, produktyvumas bei organizacinis efektyvumas. Taip pat labai svarbu atkreipti dėmesį į teikiamos informacijos tikslumą bei jos perdavimo būdus, kadangi jos gavimas bei suteikimas sudaro prielaidą manyti, kad informacijos stoka ar nesavalaikiškumas gali apsunkinti vietos bendruomenės tikslų įgyvendinimą arba bendrų rezultatų siekimą.

Rekomendacijos

Atlikus mokslinės literatūros, tarptautinių ir Lietuvos Respublikos strateginių dokumentų bei teisės aktų ir empirinio tyrimo rezultatų analizę yra pateikiamos rekomendacijos šioms suinteresuotoms šalims: LR Seimui, LR Vyriausybei, Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijai, Vilkaviškio rajono vietos bendruomenėms ir organizacijų socialinį atsparumą tyrinėjantiems mokslininkams.

Lietuvos Respublikos Seimui

Inicijuoti LR Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymo (2013) ir LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymo (2018) pataisas, sudarant galimybę konsultuotis su bendruomeninėmis organizacijomis, ne tik jas įtraukiant į bendras darbo grupes. Išskirti ne tik asociacijų pagrindu veikiančias bendruomenines organizacijas bei numatyti aiškesnį bendradarbiavimo reglamentavimą remiantis įstatyme pateikiamais principais. Suteikti teises, nurodančias konkrečias veiklos funkcijas, kuriomis remiantis būtų didinamas socialinis atsparumas, siekiant atpažinti ir atliepti iššūkius, su kuriais galimai bus susiduriama ilgalaikėje perspektyvoje.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Atliekant Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ priežiūrą ir rezultatų stebėseną, išskiriant dešimt esminių pažangos darbų, atsižvelgti į tokias sritis, kurios susijusios su: jaunimo pilietinio aktyvumo, tolerancijos, solidarumo ir savirealizacijos skatinimu. Daugiau investicijų skirti kultūros skatinimui. Būtina sukurti konkrečias sąlygas ne tik esamiems Lietuvos gyventojams, bet ir pasaulio lietuviams bei užsienio valstybių piliečiams, kurie nori dalyvauti šalies valdyme bei prisidėti prie Lietuvos interesų įgyvendinimo. Organizuojant atviro pažangos forumo „Lietuva 2030“ diskusiją, į ją įtraukti ne tik akademikus, verslininkus, kultūros atstovus, bet ir regionų vietos bendruomenes.

Nurodyti konkrečius būdus, kuriais remiantis bus siekiama į Strategijos įgyvendinimą įtraukti visuomenę ir įvairias jos grupes, neapsiribojant tik informavimu ir konsultavimu. Taip pat į strateginius veiklos planus įtraukti vietos bendruomenių pokyčius atspindinčius kriterijus. Siekti sisteminių pokyčių, pagrįstų atvirumu ir nuoseklumu, suteikiant vietos bendruomenėms ir nevyriausybiniams organizacijoms įgaliojimus veikti ir sudaryti tinkamas sąlygas siekti iškeltų tikslų bei įsitraukti į savivaldos vykdomas veiklas, tiesiogiai orientuotas į bendruomeninių organizacijų socialinio atsparumo didinimą.

Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijai

Didesnį dėmesį skirti komunikacijai, tarpusavio ryšiams bei tikslios informacijos pateikimui, užtikrinant, kad visi dokumentai (įskaitant ataskaitas, protokolus) būtų visiems suprantami, lengvai prieinami ir informatyvūs. Taip pat atkreipti dėmesį į darbo užduočių paskirstymą, koordinavimą, siekiant didinti bendradarbiavimą su bendruomeninėmis organizacijomis. Užtikrinti, kad prieš pradėdant bendradarbiauti, vietos valdžios atstovai tinkamai pasiruoštų bendradarbiavimo organizavimui bei inicijuotų bendradarbiavimą su socialinio atsparumo skatinimu susijusiais klausimais, kurie tiesiogiai liečia bendruomenes, gyvenančias toje teritorijoje. Užtikrinti didesnį vietos gyventojų įsitraukimą, sprendžiant jiems aktualius klausimus (pvz., kasmet pateikti statistiką, kiek vietos gyventojų dalyvauja Tarybos posėdžiuose). Mero ataskaitoje numatyti aplankomų bendruomeninių organizacijų skaičių per kadenciją, siekiant įsigilinti į vietos gyventojų problemas

bei poreikius. Rengiant Vilkaviškio rajono savivaldybės nevyriausybinų organizacijų rėmimo programą, įtraukti socialinio atsparumo skatinimo klausimus, dėmesį skiriant ne tik etnokultūros, istorijos ir savanorystės sritims. Remiantis vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių teoriniu modeliu, kas metus atlikti tyrimą, skirtą nustatyti pagrindinius socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninėse organizacijose.

Vilkaviškio rajono savivaldybės bendruomeninėms organizacijoms

Aktyviai dalyvauti bendruomeninėje veikloje, išsakant vietos valdžios institucijoms savo poreikius, lūkesčius bei esamos problemas, inicijuojant jų sprendimą. Ugdyti bendruomeninių organizacijų lyderius ir šių organizacijų atstovų kompetencijas, jų pasitikėjimą, išlaikant apolitiškumą, užtikrinti atvirą bendravimą su Vilkaviškio rajono savivaldybe. Aktyviau įsitraukti į Vilkaviškio rajono savivaldybės inicijuojamus procesus, susijusius su socialinio atsparumo skatinimo iniciatyvomis bei orientuotis ne tik į trumpalaikių tikslų pasiekimą, bet ir į nuolatinį, ilgalaikį bendradarbiavimą. Sukurti metodiką, kurioje atsispindėtų vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai, jų pasireiškimas bendruomeninėse organizacijose. Metodiką pritaikyti praktikoje ir nuolatos analizuojant kurti pridėtinę vertę visai visuomenei.

Socialinio atsparumo srities mokslininkams

Atlikti išsamesnę mokslinės literatūros analizę siekiant aktualizuoti ir tobulinti teorinį vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modelį. Remiantis vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių modeliu, atlikti kiekybinius tyrimus, siekiant nustatyti vietos bendruomenių pasirengimą galimiems pokyčiams.

Literatūros sąrašas

1. Adger, W. N. (2000). Social and ecological resilience: are they related? *Progress in human geography*, 24 (3), 347-364. <https://doi.org/10.1191/030913200701540465>
2. Adger, W. N., Safra de Campos, R., Siddiqui, T., & Szaboova, L. (2020). Commentary: Inequality, precarity and sustainable ecosystems as elements of urban resilience. *Urban Studies*, 57(7), 1588–1595. <https://doi.org/10.1177/0042098020904594>
3. Ahern, J. (2011). From fail-safe to safe-to-fail: sustainability and resilience in the new urban world. *Landscape and Urban Plan*, 100 (4), 341–343. DOI: 10.1016/j.landurbplan.2011.02.021
4. Aleksandravičius, A., Žukovskis, J. (2011). Kaimo bendruomenių raida ir jų veiklos tikslai: siekiant darnumo visuomenėje. *Vadybos mokslas ir studijos-kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 1(25), 7-15.
5. Andersson, T. (2018). Followership: An important social Resource for organizational resilience. *The Resilience Framework*, 2, 147–162. https://doi.org/10.1007/978-981-10-5314-6_9
6. Angelsen, A., Jagger, P., Babigumira, R., Belcher, B., Hogarth, N. J., Bauch, S., Borner, J., & SmithHall, C. (2014). Environmental Income and Rural Livelihoods: A Global-Comparative Analysis. *World Development*, 64, 12-28. <http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2014.03.006>
7. Astrauskas, A. (2019). Bendruomenė ir bendruomeniškumas seniūnaitijos ir seniūnijos lygmeniu: samprata, raiška, galimybės tobulinti. *Viešojo politika ir administravimas*, 18(2), 256-269. DOI:10.13165/VPA-19-18-2-06
8. Atkočiūnienė, V. (2008). Kaimo vietovės pokyčių valdymas pagal principą „iš apačios į viršų“. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2 (11). 50-62.
9. Atkočiūnienė, V., Navasaitienė, S. ir Aleksandravičius, A. (2012). Jaunimo vertybinės nuostatos, poreikiai ir jų tenkinimo galimybės: Šakių rajono atvejis. *Vadybos mokslas ir studijos - kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 3 (32), 5-14.
10. Barasa, E., Mbau, R., & Gilson, L. (2018). What Is Resilience and How Can It Be Nurtured? A Systematic Review of Empirical Literature on Organizational Resilience. *International Journal of Health Policy and Management*, 7(6), 491-503. Doi: 10.15171/ijhpm.2018.06
11. Blaževičė, I. 2021. *Bendruomenių atsparumo sukūrimams socioekonominis modelis: daktaro disertacija*. Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Doi:10.20334/2021-049-M
12. Bolman, L., & Deal, T. (2017). *Reframing organizations: Artistry, choice, and leadership*. John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781119281856.ch6>
13. Cacioppo, J. T., Reis, H. T., & Zautra, A. J. (2011). Social resilience: the value of social fitness with an application to the military. *American Psychologist*, 66(1), 43. <https://doi.org/10.1037/a0021419>
14. Castleden, M., McKee, M., Murray, V., & Leonardi, G. (2011). Resilience thinking in health protection. *Journal of Public Health (Oxf)*, 33(3), 369–377. DOI: 10.1093/pubmed/fdr027
15. Chun H., Chi S., & Hwang B. G. (2017). A Spatial Disaster Assessment Model of Social Resilience Based on Geographically Weighted Regression. *Sustainability*, 9(12), 2222. <https://doi.org/10.3390/su9122222>
16. Chandra, A., Williams, M., & Plough, A. (2013). Getting actionable about community resilience: the Los Angeles County Community Disaster Resilience Project. *American Journal of Public Health*. 103(7), 1181–1189. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2013.301270>

17. Cutter, S. L., Burton, C. G., & Emrich, C. T. (2010). Disaster resilience indicators for benchmarking baseline conditions. *Journal of Homeland Security and Emergency Management*, 7 (1), 51. <https://doi.org/10.2202/1547-7355.1732>
18. Khalili, S., Harre, M., & Morley, P. (2015). A temporal framework of social resilience indicators of communities to flood, case studies: Wagga wagga and Kempsey, NSW, Australia. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 13, 248–254. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2015.06.009>
19. Eriksson, L. (2010). Community Development and Social Pedagogy: Traditions for Understanding Mobilization for Collective Self-development. *Oxford University Press and Community Development Journal*, 46(4), 403–420. DOI:10.1093/cdj/bsq008
20. Gallopin, G. C. (2006). Linkages between vulnerability, resilience, and adaptive capacity. *Global environmental change*, 16(3), 293–303. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2006.02.004>
21. Gečienė J., Raišienė A. G. (2019). Factors for strengthening the organizational resilience by the case of organizations providing social services. *Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika*, 19, 71-86. <https://doi.org/10.15388/STEPP.2019.1>
22. Giedraitytė M., Bieliauskaitė R. (2006). Psychological resilience in childhood: Critical analysis of the concept. *Psichologija*, 34, 7-19. <https://doi.org/10.15388/Psichol.2006.4288>
23. Gold, S., Muthuri, J. N., & Reiner, G. (2018). Collective action for tackling “wicked” social problems: A system dynamics model for corporate community involvement. *Journal of Cleaner Production*, 179, 662–673. DOI: 10.1016/j.jclepro.2017.11.197
24. Hunt, S. (2016). Building adaptive capacities for disaster resilience: what role for government? *Australian Journal of Emergency Management, The*, 31(1), 31-36 [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://knowledge.aidr.org.au/resources/ajem-jan-2016-building-adaptive-capacities-for-disaster-resilience-what-role-for-government/>
25. Holling, C., Schindler, D., Walker, B., & Roughgarden, J. (1995). Biodiversity in the functioning of ecosystems: An ecological synthesis. In C. Perrings, K. Maler, C. Folke, C. Holling, & B. Jansson (Eds.). *Biodiversity Loss: Economic and Ecological Issues* (pp. 44-83). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139174329.005
26. Jucevičius, G., Bakanauskienė, I., Brasaitė, D., Bendaravičienė, R., Linkauskaitė, U., Staniulienė, S. ir Žirgūtis, V. (2017). Organizacijų valdymas neapibrėžtumų aplinkoje: teorija ir praktika. *Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas*, 15, 13-306. <http://doi.org/10.7220/9786094673108>
27. Keck, M., & Sakdapolrak, P. (2013). What is social resilience? Lessons learned and ways forward. *Erdkunde*, 67(1), 5–19. <http://www.jstor.org/stable/23595352>
28. Kimhi, S. (2016). Levels of resilience: Associations among individual, community, and national resilience. *Journal of Health Psychology*, 21(2), 164-170. <https://doi.org/10.1177/1359105314524009>
29. Kvieskienė G., Bardauskienė D. (2014). Į bendruomenę orientuota tvari plėtra. *Socialinis ugdymas / Socialinės inovacijos socialinių industrijų plėtrai*, 39(3), 6-22. DOI: <http://dx.doi.org/10.15823/su.2014.14>
30. Kvieskienė G., Celiešienė E. (2012). Adequate Educational System for Sustainable 86 Development. *Sistemas, Cibernetica e Informatica: CISCI 2014, 15 al 18 de Julio de 2014 ~ Orlando, Florida, EE. UU* [žiūrėta 2022-02-23]. Prieiga per internetą: https://www.iiis.org/CDs2014/CD2014SCI/SCI_2014/PapersPdf/SA704JA.pdf

31. Kwok, A. H., Doyle, E. E. H., Becker, J., Johnston, D., & Paton D. (2016). What is social resilience? Perspectives of disaster researchers, emergency management practitioners, and policymakers in New Zealand. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 19, 197–211. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2016.08.013>
32. Latif, K. F., & Williams, N. (2017). Team effectiveness in non-governmental organizations (NGOs) projects. *Evaluation and Program Planning*, 64, 20–32. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2017.05.004>
33. Lee, A. V., Vargo, J., & Seville, E. (2013). Developing a Tool to Measure and Compare Organizations' Resilience. *American Society of Civil Engineers*, 14(1). [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)NH.1527-6996.0000075](https://doi.org/10.1061/(ASCE)NH.1527-6996.0000075)
34. Leliūgienė, I., Sadauskas, J. (2011). Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija. *Socialinių mokslų studijos*, 3(4), 1281-1297 [žiūrėta 2022-02-22]. Prieiga per internetą: https://intranet.mruni.eu/upload/iblock/d87/7_Leliuxgiene_Sadauskas.pdf
35. Lewis, D., (2010). Nongovernmental Organizations, Definition and History. *In book: International Encyclopedia of Civil Society*, 1056-1062. DOI:10.1007/978-0-387-93996-4_3
36. Lv, W., Wei, Y., Li, X., & Lin, L. (2019). What Dimension of CSR Matters to Organizational Resilience? Evidence from China. *Sustainability, Business School, University of International Business and Economics*, 11(6), 1–23. <https://doi.org/10.3390/su11061561>
37. Matulionytė, E. (2008). Grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymas ir jų prevencijos galimybės. *Jurisprudencija*, 106(4), 93-99 [žiūrėta 2022-02-22]. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2601>
38. Matonytė, I., Morkevičius, V. (2009). Išorės grėsmės Europos vienybei: lyginamoji elitų požūrių studija. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 24, 63-80. DOI:10.15388/SocMintVei.2009.1.6077
39. Mayunga, J. S. (2007). Understanding and applying the concept of community disaster resilience: a capital-based approach. *Summer academy for social vulnerability and resilience building*, 1(1), 1-16.
40. Martin, R. (2012). Regional economic resilience, hysteresis and recessionary shocks. *Journal of economic geography*, 12(1), 1-32. Doi:10.1093/jeg/lbr019
41. McEntire, D. A., Fuller, C., & Weber, R. (2002). A comparison of disaster paradigm: The search for a holistic policy. *Public Administration Review*, 62(3), 267-281. DOI:10.1111/1540-6210.00178
42. Miller, F., Osbahr, H., Boyd, E., Thomalla, F., Bharwani, S., Ziervogel, G., Walker, B., Birkmann, J., Leeuw, S., Rockstrom, J.H., Downing, T., Folke, C., & Nelson, D. (2010). Resilience and Vulnerability: Complementary or Conflicting Concepts? *Ecology and Society*, 15(3), 25 [žiūrėta 2022-02-22]. Prieiga per internetą: <http://www.ecologyandsociety.org/vol15/iss3/art11/>
43. Nadel, S. F., & Adger, W.N. (2013). The Theory of Social Structure, Routledge, Social capital, collective action, and adaptation to climate change. *Econ. Geogr.*, 79 (4), 387–404. <https://doi.org/10.1111/j.1944-8287.2003.tb00220.x>
44. Nefas, S. (2009). Funkcionalių vietos bendruomenių veiklą sąlygojantys veiksniai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3(16), 101-109, [žiūrėta 2022-02-24] Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367170531503/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
45. Nefas, S. (2021). *Bendruomeniškumo sklaida Lietuvoje: monografija*. Vilnius, Mykolo Romerio universitetas.

46. Nefas, S. (2007). Savivaldžių (vietos) bendruomenių raida ir perspektyva. *Viešoji politika ir administravimas*, 20, 70-80 [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12761/2291-4891-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
47. Nefas, S., Smalskys, V. ir Šlapkauskas, V. (2011). Demokratija ir vietos bendruomenė Lietuvoje. *Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas*, 1-219 [žiūrėta 2022-02-24] Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16819/9789955193708.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
48. Nuwayhid, I., Zurayk, H., Yamout, R., & Cortas, C. S. (2006). Summer 2006 war on Lebanon: A lesson in community resilience. *Global public health*, 6(5), 505–519. DOI: 10.1080/17441692.2011.557666
49. Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., Wyche, K. F., & Pfefferbaum, R. L. (2008). Community Resilience as a Metaphor, Theory, Set of Capacities, and Strategy for Disaster Readiness. *American Journal of Community Psychology*, 41, 127-50. DOI: 10.1007/s10464-007-9156-6
50. Noreikienė, I., Žilinskas G. (2017). Neįgaliųjų nevyriausybių organizacijų dalyvavimas viešojo valdymo procese: Klaipėdos miesto savivaldybės atvejis. *Viešoji politika ir administravimas*, 16(1), 108-120. <https://doi.org/10.5755/j01.ppa.16.1.18017>
51. Nowonty, K. M., & Piquero, A. R. (2020). The global impact of the pandemic on institutional and community corrections: Assessing short-term crisis management and long-term change strategies. *Victims & Offenders*, 15(7–8), 839–847. <https://doi.org/10.1080/15564886.2020.1813229>
52. Ostadtaghizadeh, A., Ardalan, A., Paton, D., Khankeh, H., & Jabbari, H. (2016). Community disaster resilience: a qualitative study on Iranian concepts and indicators. *Natural Hazards: Journal of the International Society for the Prevention and Mitigation of Natural Hazards*, 83(3), 1843-1861. DOI: 10.1007/s11069-016-2377-y
53. Paton, D., & Johnston, D. (2017). *Disaster resilience: an integrated approach* (2nd ed.). Charles C Thomas Publisher Ltd [žiūrėta 2022-03-16]. Prieiga per internetą: <https://researchers.cdu.edu.au/en/publications/disaster-resilience-an-integrated-approach>
54. Pollice, F. (2018). *The role of territorial identity in local development processes*. In *Part II: Landscape Construction and Cultural Identity*. University of Naples, “Federico II”, Italy [žiūrėta 2022-03-16]. Prieiga per internetą: <https://www.openstarts.units.it/bitstream/10077/841/1/b3pollic.pdf>
55. Raipa, A., Smalskys, V. (2008). Socialiniai pokyčiai ir naujos viešojo valdymo sistemos. *Socialinis darbas*, 7(1), 5-10.
56. Saja, A. M. A., Teo, M., Goonetilleke, A., & Ziyath, A. M. (2019). An inclusive and adaptive framework for measuring social resilience to disasters, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 28, 862-873. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2018.02.004>
57. Simmie, J., & Martin, R. (2010). The economic resilience of regions: towards an evolutionary approach. *Cambridge journal of regions, economy and society*, 3(1), 27–43. Doi:10.1093/cjres/rsp029
58. Smalskys, V., Skietrys, E. (2008). Viešojo valdymo modernizavimo aspektai ir įgyvendinimo problemos. *Viešoji politika ir administravimas*, 24, 60-66 [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/17675>

59. Smalskys, V., Šilinskytė, A. (2016). Visuomenės įtraukimas į Lietuvos vietos savivaldos valdymą duomenų atvirumo kontekste. *Viešoji politika ir administravimas*, 15(4), 641-656 [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14625/4384-10034-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
60. Šilinskytė, A. (2014). Nevyriausybinų organizacijų išorinių ryšių ir tarpusavio bendradarbiavimo įtaka veiklos efektyvumui. *Viešoji politika ir administravimas*, 12(4), 677-688. DOI:10.13165/VPA-13-12-4-13
61. Štuopytė, E. (2002). *Teritorinės bendruomenės centro darbo su vaikais socialinės edukacinės funkcijos ir jų raiškos ypatumai: daktaro disertacija*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
62. Tonnies, F. (1996). *Community and society: Gemeinschaft und Gesellschaft*. New Brunswick, London [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://books.google.com/>
63. Valackienė, A., Žalnieriūnienė, E. (2015). Bendruomenės dalyvavimas savivaldos procesuose: vietos bendruomenės atvejo analizė. *Tiltai*, 2, 21-38. Doi:10.15181/tbb.v7i1i2.1098
64. Vorevičienė, J. (2018). Lietuvos bendruomenių centrų veikla vietos bendruomenėse. Kiekybinio tyrimo apžvalga. *Regional Formation and Development Studies*, 2(25), 106-118. DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/rfds.v25i2.1749>
65. Vorevičienė, J. (2018). Trečiasis sektorius ir socialinė gerovė: nevyriausybinų organizacijų vaidmuo gerovės valstybėje. *Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas*, 7 (2) <http://dx.doi.org/10.7220/2335-8777.7.2.3>
66. Walker, B. (2020). Resilience: what it is and is not. *Ecology and Society*, 25(2). <https://doi.org/10.5751/ES-11647-250211>
67. Walker, B., & Salt, D. (2006). *Resilience Thinking: Sustaining Ecosystems and People in a Changing World*. Island Press: Washington, DC, USA [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://faculty.washington.edu/stevehar/Resilience%20thinking.pdf>
68. Wilson, G. A. (2012). Community resilience, globalization, and transitional pathways of decision-making. *Geoforum*, 43, 1218–1231. Doi:10.1016/j.geoforum.2012.03.008
69. Žalimienė, L., Rimšaitė, E. (2015). Nevyriausybinų organizacijų metamorfozės: nuo labdaringos pagalbos vargšams XVIII amžiuje iki socialinių paslaugų rinkos dalyvio šiuolaikinėje visuomenėje. *Socialinis darbas*, 6(1) [žiūrėta 2022-03-22]. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13044/2072-4379-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Informacijos šaltinių sąrašas

1. 2021–2027 m. ES fondų investicijų programa Lietuvai. (2022) [žiūrėta 2022-02-23]. Prieiga per internetą: <https://www.esinvesticijos.lt/lt/pasirengimas-2021-2027/2021-2027-m-es-fondu-investiciju-programos-rengimas>
2. Aštuonioliktąji Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, 2020 m. gruodžio 11 d. Nr. XIV-72. (2020) [žiūrėta 2022-03-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>
3. Bendruomeninių organizacijų ir bendruomenių centrų veiklos ir galimybių plėtojimo tyrimas. (2011) [žiūrėta 2022-03-16]. Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/744_bendruomeniniu_organizaciju_tyrimas.pdf
4. Bendruomeninių organizacijų tarybos nuostatai, 2019 m. birželio 28 d. Nr. B-TS-105. (2019) [žiūrėta 2022-11-15]. Prieiga per internetą: <https://teisineinformacija.lt/vilkaviskis/document/12649>
5. Buckle, P., Mars, G., & Smale, S. (2000). New approaches to assessing vulnerability and resilience. *Australian Journal of Emergency Management*, 15(2), 8-14 [žiūrėta 2022-11-15]. Prieiga per internetą: <https://knowledge.aidr.org.au/media/3794/ajem-15-02-03.pdf>
6. BŽŪP ir socialinis tvarumas. (2022). *BŽŪP ir socialinis tvarumas ES* [žiūrėta 2022-11-15]. Prieiga per internetą: https://jawabsoal.live/baca-https-agriculture.ec.europa.eu/sustainability/socially-sustainable-cap_lt
7. Conostas, M., Frankenberger, T., Hoddinott, J., Mock, N., Romano, D., Béné, C., & Maxwell, D. (2014). A common analytical model for resilience measurement. *Resilience Measurement Technical Working Group*, 2, 1-53 [žiūrėta 2022-02-23]. Prieiga per internetą: <https://www.researchgate.net/publication/282575446>
8. Europos Komisijos ataskaita. (2022) [žiūrėta 2022-11-15]. Prieiga per internetą: <https://www.esinvesticijos.lt/lt/pasirengimas-2021-2027/europos-komisijos-ir-tarybos-dokumentai>
9. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas “Naujos kartos Lietuva”, 2021 m. liepos 28 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimu. (2021) [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-kitos-investicijos/naujos-kartos-lietuva>
10. Foster, K. A. (2018). A Case Study Approach to Understanding Regional Resilience. *UC Berkeley: Institute of Urban and Regional Development*, 9-12, [žiūrėta 2022-02-23]. Prieiga per internetą: <https://escholarship.org/uc/item/8tt02163>
11. *Lietuvių kalbos žodynas*. (2018) [žiūrėta 2022-02-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/?zodis=bendruomen%C4%97&id=03037250000>
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021–2030 metų nacionalinio pažangos planas, 2020 m. rugsėjo 9 d. Nr. 998. (2020) [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5?jfwid=-whxwii77y>
13. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533. (1994) [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.5884>

14. Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas, 2000 m. liepos 20 d. Nr. VIII-1889. (2000) [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.106367/asr>
15. Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymas, 2020 m. birželio 25 d. Nr. XIII-3096. (2020) [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/90386d20bab711ea9a12d0dada3ca61b>
16. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, 1999 m. birželio 17 d. Nr. VIII-1234. (1999) [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.83679/asr>
17. Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas, 2018 m. gruodžio 13 d. Nr. XIII-1774. (2018) [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a6b2f57002d011e9a017f05dde6559c6/as>
18. Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992 m. spalio 25 d. Nr.33-1014. (1992) [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr>
19. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Nevyriausybinių organizacijų ir bendruomeninės veiklos stiprinimo 2021 metų veiksmų plano 1.1.4 priemonės „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ įgyvendinimo, įgyvendinant bandomąjį modelį, aprašas, 2021 m. birželio 9 d. Nr. AI-435. (2021) [žiūrėta 2022-02-24]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/26592c76c95a11eb91e294a1358e77e9?jfwid=twcznl8tv>
20. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija. (2022). EBPO [žiūrėta 2022-04-15]. Prieiga per internetą: <https://urm.lt/default/lt/ekonomine-diplomatija/lietuva-tarptautinese-ekonominese-organizacijose/ebpo>
21. Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjunga. (2021). LVBOS strategijos kūrimas artėja į pabaigą [žiūrėta 2022-04-15]. Prieiga per internetą: <https://www.lvbos.lt/lvbos-strategijos-gaires>
22. Lovell, E., & Le Masson, V. (2014). Equity and Inclusion in Disaster Risk Reduction: Building Resilience for All. *Overseas Development Institute* [žiūrėta 2022-12-21]. Prieiga per internetą: <https://cdkn.org/sites/default/files/files/CDKN-Equity-and-inclusion-in-disaster-risk-reduction-building-resilience-for-all1.pdf>
23. Kaimo rėmimo, plėtros ir melioracijos programa, 2021 m. sausio 29 d. Nr. B-TS-663. (2021) [žiūrėta 2022-12-05]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/d8497f82659511eb9954cfa9b9131808?jfwid=i3h7weaxq>
24. *National Strategy for Disaster Resilience: Companion Booklet*. (2012) [žiūrėta 2022-03-16]. Prieiga per internetą: <https://knowledge.aidr.org.au/media/2154/nationalstrategyfordisasterresilience-companionbooklet.pdf>
25. Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas, 2013 m. gruodžio 19 d. Nr. XII-717. (2013) [žiūrėta 2022-12-05]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463439/asr>
26. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. (2022). Įgyvendinant Bendruomeninės veiklos stiprinimo programos bandomąjį modelį, vietos bendruomenėms paskirstyta daugiau kaip 0,5 mln. eurų [žiūrėta 2022-04-15]. Prieiga per internetą: <http://www.3sektorius.lt/labdara-parama/bendruomeniu-pilotas/2021-11-30-igyvendinant-bendruomenines-veiklos-stiprinimo-programos-bandomaji-modeli-vietos-bendruomenems-paskirstyta-daugiau-kaip-05-mln-euru>

27. NOIPC. (2012). *Pilietiškas ir pilietinė visuomenė. Lyginamoji pilietiško sampratos analizė*, [žiūrėta 2022-04-15] Prieiga per internetą: http://www.3sektorius.lt/docs/Pilietiskas_analize_final_2013-01-17_16_00_54.pdf
28. *Nevyriausybinių organizacijų ir bendruomeninės veiklos stiprinimo 2022 metų veiksmų plano 1.1.6 priemonės „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ įgyvendinimo Vilkaviškio rajono savivaldybėje tvarkos aprašas, 2022 m. gegužės 3 d. Nr. B-IV-500.* (2022) [žiūrėta 2022-04-15]. Prieiga per internetą: <https://vilkaviskis.lt/administracija/veiklos-sritys/nvo-ir-bendruomenes/priemones-stiprinti-bendruomenine-veikla-savivaldybese-igyvendinimas-vilkaviskio-rajono-savivaldybeje/>
29. Pukėnas, K. (2009). *Kokybinių duomenų analizė SPSS programa: mokomoji. Lietuvos kūno kultūros akademija, Kaunas: LKKA, 93*, [žiūrėta 2022-12-21]. Prieiga per internetą: https://www.spssanalize.lt/wp-content/uploads/2014/03/kokybiniu_duomenu_analize_SPSS_programa.pdf
30. Radušis, M. (2006, sausio 26 d.). Emocinis intelektas ugdo ir protą. *Delfi* [žiūrėta 2022-12-05]. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/gyvenimas/seima/emocinis-intelektas-ugdo-ir-protas.d?id=8612825>
31. Pendall, R., Foster, K. A., & Cowell, M. (2007). Resilience and regions: Building understanding of the metaphor. A working paper for building resilience network. *Institute of urban regional development, University of California*, [žiūrėta 2022-04-15]. Prieiga per internetą: <https://iurd.berkeley.edu/wp/2007-12.pdf>
32. UN/ISDR. (2005). *Hyogo framework for 2005-2015: Building the resilience of the nations and communities to disasters* [žiūrėta 2022-04-15]. Prieiga per internetą: <https://www.unisdr.org/2005/wcdr/intergover/official-doc/L-docs/Hyogo-framework-foraction-english.pdf>
33. *Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015.* (2012) [žiūrėta 2022-12-06] Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAP/TAIS.423800/45a6c4cce8a3835f3c3f3b4625587aff/format/ISO_PDF/
34. Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2050“. (2022) [žiūrėta 2022-12-06]. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/lt/lietuva-2050>
35. Vaiginienė, E., Trainauskienė, S., Gaižauskienė, D. ir Sabulytė L. (2022). *Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ rengimo metodologija* [žiūrėta 2022-12-06] Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/lt/aktuali-informacija/lietuva-2050>
36. *Vilkaviškio rajono savivaldybės 2022-2024 metų strateginis veiklos planas, 2022 m. vasario 25 d. Nr. B-TS-978.* (2022) [žiūrėta 2022-12-06]. Prieiga per internetą: <https://vilkaviskis.lt/administracija/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/strateginiai-veiklos-planai/>
37. *Vilkaviškio rajono savivaldybės 2019–2027 m. strateginis plėtros planas, 2018 m. spalio 26 d. Nr. B-TS-1234.* (2018) [žiūrėta 2022-12-06]. Prieiga per internetą: <https://vilkaviskis.lt/administracija/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/vilkaviskio-rajono-savivaldybes-2019-2027-metu-strateginis-pletros-planas/>
38. *Vilkaviškio rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų rėmimo programa.* (2022) [žiūrėta 2022-12-06]. Prieiga per internetą: <https://vilkaviskis.lt/administracija/veiklos-sritys/nvo-ir->

bendruomenės/vilkaviskio-rajono-savivaldybės-neyriausybinio-organizacijų-remimo-programa/

39. *Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos ir mero veiklos ataskaita*. (2021) [žiūrėta 2022-12-06]. Prieiga per internetą: <https://vilkaviskis.lt/meras/veiklos-ataskaitos/>
40. *Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijos ir Administracijos direktoriaus veiklos ataskaita*. (2021) [žiūrėta 2022-12-06]. Prieiga per internetą: <https://vilkaviskis.lt/administracija/struktura-ir-kontaktai/administracijos-direktorius/veiklos-ataskaitos/>
41. *Vilkaviškio krašto vietos veiklos grupės įstatai*. (2015) [žiūrėta 2022-12-06]. Prieiga per internetą: <https://vilkaviskis.lt/wp-content/uploads/2021/03/istatai.pdf>
42. *Vilkaviškio krašto vietos veiklos grupės strategija*. (2022) [žiūrėta 2022-12-06]. Prieiga per internetą:
<http://www.vilkaviskiovg.lt/38629/vps-strategijos-kvietimai/2016-2023-m-strategija.html>
43. Giovannini, E., Benczur, P., Campolongo, F., Cariboni, J., & Manca, A. (2020). Time for transformative resilience: the COVID-19 emergency, EUR 30179 EN. *Publications Office of the European Union, Luxembourg*. Doi:10.2760/062495, JRC120489
44. Wagnild, G. M. (2016). The resilience scale user's guide. *Worden, MT: Resilience centre* [žiūrėta 2022-12-06]. Prieiga per internetą:
[https://www.scirp.org/\(S\(i43dyn45teexjx455qlt3d2q\)\)/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=1957072](https://www.scirp.org/(S(i43dyn45teexjx455qlt3d2q))/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=1957072)

Priedai

1 Priedas

Tyrimo „Vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojantys veiksniai Vilkaviškio rajono savivaldybėje“ anketa

Gerbiamas(-a) respondente,

Esu Kauno technologijos universiteto Viešojo administravimo magistrantūros studijų studentė Paula Aidukonienė. Magistro baigiamajame projekte atlieku tyrimą, kurio tikslas – nustatyti vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančius veiksnius Vilkaviškio rajono savivaldybėje. Jūsų dalyvavimas šioje apklausoje yra labai svarbus. Todėl prašau Jūsų atsakyti į žemiau pateiktus klausimus, pažymint Jums tinkantį atsakymo variantą (-us). Kur bus reikalinga, įrašykite savo nuomonę.

Anketa yra anoniminė, o gauti rezultatai bus naudojami tik magistrantūros studijų baigiamajame projekte.

Bendruomenių socialinis atsparumas yra siejamas su gebėjimu numatyti, absorbuoti ir prisitaikyti prie įvairių krizinių situacijų, taip pat gebėjimu imtis atkūrimo veiksmų, siekiant sumažinti būsimums sutrikimus ir jų poveikį. Išskirtinis socialinio atsparumo bruožas yra krizinių situacijų pavertimas asmeniniu, santykių ir kolektyviniu augimu stiprinant esamus socialinius išpareigojimus ir plėtojant stiprius socialinius ryšius bei pasitikėjimą vieni kitais bendruomenės viduje. Apibendrinant socialinį atsparumą galima teigti, kad tai bendruomenės gebėjimai *a) anksti pastebėti ir laiku užkirsti kelią įvairioms grėsmėms, b) negandoms vis tik ištikus – greičiau ir lengviau „atsitiesti“, atkurti ankstesnę gyvenimą ir c) lanksčiai mokytis ir stiprėti – laipsniškai plėtotis.*

Iš anksto dėkoju už Jūsų pagalbą!

1. Jūsų lytis:

- Vyras
- Moteris

2. Jūsų amžius (pasirinkite):

- iki 18 metų
- 18 – 29 m.
- 30 – 39 m.
- 40 – 49 m.
- 50 – 59 m.
- 60 – 69 m.
- 70 ir daugiau metų

3. Jūsų išsilavinimas (pasirinkite):

- Pradinis
- Pagrindinis
- Vidurinis
- Profesinis
- Aukštasis neuniversitetinis (kolegija)
- Aukštasis universitetinis
- Kita (įrašykite) _____

4. Kiek laiko priklausote bendruomeninei organizacijai (pasirinkite):

- Iki 1 metų
- 1 - 5 metus
- 6 - 10 metų

- 11 - 20 metų
- Daugiau nei 20 metų

5. Prašau įvertinkite 10-ies balų skalėje bendruomeninės organizacijos, kuriai jūs priklausote, socialinį atsparumą.

(1 – visiškai nepasižymi atsparumu, 10 – visiškai atspari. Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

6. Prašau įvertinkite žemiau pateiktų bendruomenių socialinį atsparumą apibūdinančių teiginių pasireiškimą jūsų bendruomenėje bei šių teiginių svarbą jūsų atstovaujama bendruomenei?

(nuo 1 – visiškai nebūdinga iki 5 – labai būdinga ir atitinkamai nuo 1 – visiškai nesvarbu iki 5 – labai svarbu. Kiekvienoje eilutėje Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite x)

Teiginių pasireiškimas					Teiginiai	Teiginių svarba				
1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
					Aktyvus narių dalyvavimas bendruomenės veikloje					
					Narių pasitikėjimas bendruomenės tikslais ir vertybėmis					
					Narių pasiryžimas dėti dideles pastangas organizacijos labui					
					Stiprus narių noras būti organizacijoje					
					Teigiamas bendruomenės socialinis poveikis aplinkai ir visuomenei					
					Suinteresuotųjų šalių palaikymas ir geri tarpusavio santykiai su bendruomene					
					Inovatyvūs socialinių, aplinkosaugos, ekonominių problemų sprendimai					
					Suinteresuotųjų šalių pasitikėjimas bendruomene					
					Efektyvus žmoniškųjų išteklių valdymas					
					Tikslinga bendruomenių valdymo veikla ir valdymo funkcijų atlikimas					
					Stiprus narių noras investuoti savo laiką ir energiją į bendruomenės veiklas					
					Noras siekti kūrybiškumo, kuris didina darbuotojų atsparumą grėsmėms					
					Narių pasitenkinimas veikla bendruomenėje, sąlygojantis didesnę įsitraukimą į veiklą					
					Glaudus tarpusavio ryšys tarp bendruomenių narių ir jų vadovų					
					Glaudus bendruomenės narių, gyvenančių toje pačioje geografinėje vietovėje, tarpusavio ryšys					
					Bendruomenės narių gebėjimas kryptingai siekti užsibrėžtų tikslų, atliekant suplanuotus veiksmus					
					Atliekant suplanuotus veiksmus, visada pasiekiamas rezultatas (pvz., suteikta paslauga)					
					Bendruomenės vykdoma veikla yra aukštos kokybės					
					Gebėjimas efektyviai dirbti kartu su kitais bendruomenės nariais komandoje					
					Užtikrinama parama bendruomenei (ES, nacionalinė, savivaldybės ir pan.)					
					Sukurtas unikalus bendruomenės įvaizdis (komunikacija, dizainas, kultūra, elgsena ir kt.)					
					Suformuotos bendruomenės vertybės (ritualai, simboliai, veiklos būdai ir kt.)					
					Efektyvus planavimas ir sprendimų priėmimas					
					Prisitaikymas prie ekonominės ir socialinės aplinkos pokyčių					
					Darnus ir stabilus bendruomenės vystymasis					
					Nuolatinės bendruomenės pastangos keistis ar pertvarkyti save					
					Prieinama informacija					
					Kryptingas bendruomenės veiklos vystymasis					
					Pagrindinių kompetencijų savalaikis tobulinimas					
					Sklandus turimų žinių perdavimas					

					Priimami ilgalaikiai strateginiai sprendimai					
					Nuolat tobulinama bendruomenės veikla ir diegiamos naujos idėjos					
					Greita reakcija į pokyčius vidinėje aplinkoje					
					Greita reakcija į pokyčius išorinėje aplinkoje					
					Darbo užduočių tolygus pasiskirstymas					
					Darbo užduočių grupavimas ir koordinavimas					
					Aiškiai išreiškiamas noras bendradarbiauti					
					Gebėjimas suburti efektyvią komandą bendrų tikslų siekimui					
					Veikla įgyvendinama pagal užsibrėžtus tikslus					
					Bendruomenės gebėjimas koordinuoti (derinti veiksmus, padėti)					
					Bendruomenės gebėjimas mokytis, stiprinant žmonių kompetencijas gyventi ir veikti kartu					
					Bendruomenės narių tarpusavio ryšys (socialiniai tinklai, normos ir vertybės, pasitikėjimas ir abipusiškumas)					
					Socialinė parama (piniginė socialinė pašalpa, susidūrus su finansiniais sunkumais)					
					Aukštas emocinis intelektas (gebėjimas atpažinti savo ir suprasti kitų žmonių emocijas, nuotaikas)					
					Gebėjimas suvaldyti savo neigiamas emocijas tokias kaip pyktis, nusivylimas, panika					
					Gebėjimas numatyti grėsmes, kylančias iš išorės šaltinių					

7. Jūsų nuomone, kuo pasireiškia socialinis vietos bendruomenių atsparumas Vilkaviškio rajono savivaldybėje? (*pasirinkite penkis Jūsų nuomone geriausiai atitinkančius atsakymo variantus*):

- Bendruomenės atsakomybe visuomenei
- Glaudžiu tarpusavio ryšiu tarp bendruomenių narių ir vadovų
- Stipriu narių pasiryžimu investuoti savo laiką ir energiją į bendruomenės veiklas
- Aktyviu bendruomenės narių dalyvavimu bendruomenės veikloje
- Glaudžiu bendruomenės narių, gyvenančių toje pačioje geografinėje vietovėje, tarpusavio ryšiu
- Bendruomenės narių gebėjimu siekti užsibrėžtų tikslų, atliekant tam tikrus veiksmus
- Gebėjimu atlikti organizacinį darbą
- Emociniu pasitikėjimu ir parama bendruomenei
- Bendruomenės unikaliu įvaizdžiu, kurį sudaro jos vertybės, įsitikinimai, ritualai, simboliai, veiklos būdai ir kt.
- Ilgalaikių strateginių tikslų planavimu
- Bendruomenės pastangomis nuolat keistis arba pertvarkyti save, prisitaikant prie nuolat kintančios aplinkos
- Sklandžiai vykstančiais informacijos mainais bendruomenėje
- Nuolatinio bendruomenės veiklos tobulinimu ir naujų idėjų diegimu
- Darbo užduočių paskirstymu, koordinavimu siekiant bendradarbiauti
- Grupe žmonių, veikiančių pagal užsibrėžtus tikslus
- Aukštu emociniu intelektu (gebėjimu atskirti įvairias emocijas, tinkamai jas įvardyti bei naudoti emocinę informaciją valdant savo mąstymą ir poelgius)
- Gebėjimu suvaldyti savo neigiamas emocijas tokias kaip pyktis, nusivylimas, panika
- Gebėjimu numatyti grėsmes, kylančias iš išorės šaltinių
- Gebėjimu gauti, apdoroti, saugoti informaciją

8. Kaip, Jūsų nuomone, būtų galima didinti Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių socialinį atsparumą?

Vilkaviškio rajono vietos bendruomenių socialinį atsparumą sąlygojančių veiksnių regresinės tiesės koeficientų reikšmės, 2022 (sudaryta autorės)

Veiksniai	Nestandardizuoti koeficientai		Standartizuoti koeficientai	t reikšmė	p reikšmė
	B	Standartinė paklaida	Beta (β)		
Socialinis atsparumas: $Y = 3,623 + 0,868 * X$; $R^2 = 0,235$; $F = 31,606$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	3,623	0,590		6,145	<0,001*
X: Socialinė atsakomybė	0,868	0,154	0,485	5,622	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 1,807 + 1,405 * X$; $R^2 = 0,394$; $F = 67,029$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	1,807	0,628		2,879	0,005*
X: Bendruomenės efektyvumas	1,405	0,172	0,628	8,187	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 1,861 + 1,372 * X$; $R^2 = 0,326$; $F = 49,747$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	1,861	0,718		2,590	0,011*
X: Aistra darbui	1,372	0,194	0,571	7,053	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 2,431 + 1,229 * X$; $R^2 = 0,303$; $F = 44,687$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	2,431	0,673		3,610	<0,001*
X: Organizacinė kompetencija	1,229	0,184	0,550	6,685	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 3,374 + 0,955 * X$; $R^2 = 0,267$; $F = 37,564$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	3,374	0,582		5,795	<0,001*
X: Organizacinis įsipareigojimas	0,955	0,156	0,517	6,129	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 1,629 + 1,428 * X$; $R^2 = 0,386$; $F = 64,879$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	1,629	0,659		2,472	0,015*
X: Bendruomenės ryšiai	1,428	0,177	0,622	8,055	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 3,264 + 0,991 * X$; $R^2 = 0,226$; $F = 30,120$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	3,264	0,667		4,895	<0,001*
X: Organizacinė kultūra	0,991	0,181	0,476	5,488	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 3,845 + 0,808 * X$; $R^2 = 0,199$; $F = 25,584$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	3,845	0,610		6,307	<0,001*
X: Organizacinis pasitikėjimas	0,808	0,160	0,446	5,058	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 2,642 + 1,184 * X$; $R^2 = 0,295$; $F = 43,047$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	2,642	0,654		4,038	<0,001*
X: Organizacinis mokymasis	1,184	0,181	0,543	6,561	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 1,9 + 1,363 * X$; $R^2 = 0,348$; $F = 54,965$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	1,900	0,679		2,798	0,006*
X: Bendruomenės strategija	1,363	0,184	0,590	7,414	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 1,698 + 1,465 * X$; $R^2 = 0,401$; $F = 68,816$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	1,698	0,632		2,685	0,008*
X: Organizaciniai pokyčiai	1,465	0,177	0,633	8,296	<0,001*

Socialinis atsparumas: $Y = 4,176 + 0,749 * X$; $R^2 = 0,230$; $F = 30,727$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	4,176	0,501		8,334	<0,001*
X:Organizacinė komunikacija	0,749	0,135	0,479	5,543	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 1,881 + 1,383 * X$; $R^2 = 0,361$; $F = 58,129$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	1,881	0,663		2,836	0,006*
X:Organizaciniai ištekliai	1,383	0,181	0,601	7,624	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 2,726 + 1,15 * X$; $R^2 = 0,318$; $F = 48,101$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	2,726	0,608		4,482	<0,001*
X:Socialinis kapitalas	1,150	0,166	0,564	6,936	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 2,388 + 1,243 * X$; $R^2 = 0,336$; $F = 52,053$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	2,388	0,631		3,786	<0,001*
X:Organizacinis vadovavimas	1,243	0,172	0,579	7,215	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 2,805 + 1,132 * X$; $R^2 = 0,293$; $F = 42,651$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	2,805	0,633		4,435	<0,001*
X:Grėsmės suvokimas	1,132	0,173	0,541	6,531	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 3,413 + 0,952 * X$; $R^2 = 0,324$; $F = 49,406$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	3,413	0,505		6,751	<0,001*
X:Organizacinė struktūra	0,952	0,135	0,569	7,029	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 2,714 + 1,17 * X$; $R^2 = 0,318$; $F = 47,945$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	2,714	0,611		4,445	<0,001*
X:Emocinė kompetencija	1,170	0,169	0,564	6,924	<0,001*
Socialinis atsparumas: $Y = 2,923 + 1,147 * X$; $R^2 = 0,336$; $F = 52,195$, $p < 0,001$					
(Konstanta)	2,923	0,558		5,238	<0,001*
X:Kognityvinė kompetencija	1,147	0,159	0,580	7,225	<0,001*